وطن دوست انقلابي راھ روشن ڪندڙ مشعل

ماهوار

ڪاپڙي

حيدرآباد

سيپٽمبر 2021ع

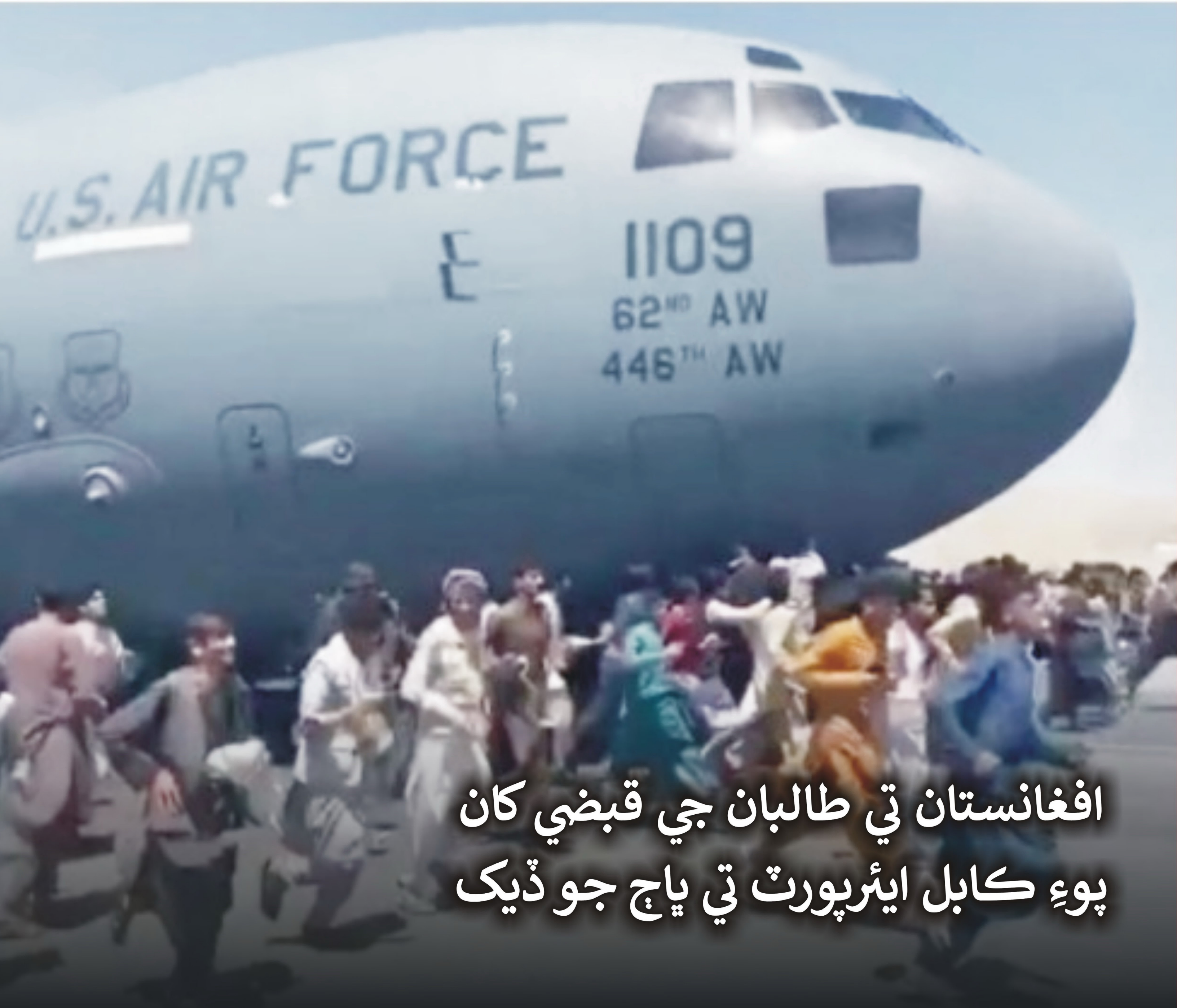

افغانستان تي طالبان جي قبضي کان پوءِ ڪابل ايئرپورٽ تي ڀاڄ جو ڏيک

U.S. AIR FORCE
1109
62ND AW
446TH AW

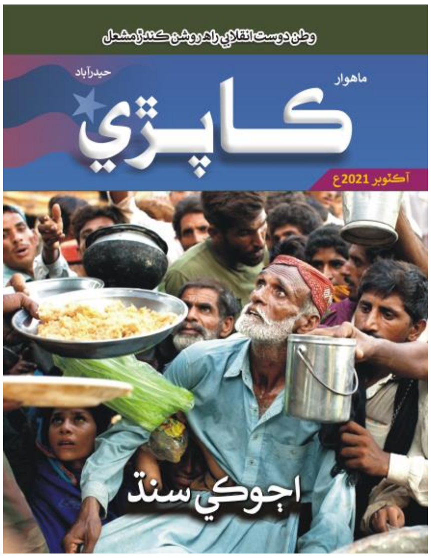

ايڊيٽوريل بورڊ:

- عبدالقادر رانٽو
- نور احمد ڪاتيار
- اسماعيل خاصخيلي
- اظهار دائودپوٽو

مئنيجر مارڪيٽنگ:

- محبوب ”رُڪ“ راهوجو
03366892834
03069361539

ڪمپوزنگ:

- حميد انقلابي
- ڪاشف ملاح

لي آئوٽ ۽ ٽائيٽل:

- محمد امين سولنگي

ايڊريس:

ماهوار **”ڪاپڙي“** ڊي 10 پليجو هائوس،
پرنس ٽائون، قاسم آباد، حيدرآباد
اي ميل ايڊريس:
monthlykapri2021@gmail.com

هي پرچو پبلشر **گل حسن ڪيڙاني**
سردار پرنٽنگ پريس تان ڇپائي پڌرو ڪيو.

قيمت 60 روپيا

فهرست

تخليقات

سچو پچو مُڙس ماڻهو ڪهڙو ٿيندو آهي؟ 3
رسول بخش پليجو

افغانستان

ڇا آمريڪا يونيڪول ڪمپني جي ڪري افغانستان کي تباهه ڪيو؟ 9
اسماعيل خاصخيلي

چين

آڪس (Aukus) چين جي لاءِ نه آسيان جي لاءِ خطرو 11
گلوبل ٽائيم

سنڌ

سنڌ جي وسيلن تي لڱنڊڙ ڌاڙن جو مختصر احوال 12
لال جروار

هندستان

هندوستان ۾ هلندڙ هارين جي جدوجهد تي هڪ نظر 14
ڊاڪٽر دلدار لغاري

طالبان

افغان طالبان جي اندروني صورتحال تي هڪ نظر 17
گوگلي نيوز
ويٽنامي ڪميونسٽ پارٽيءَ جي قومي ڪانگريس 18

تاريخ

سنڌ، پاڪستان ۾ ڪيئن ۽ ڇو شامل ٿي؟ 21
اياز علي

تاريخي خط

ريڊ انڊين جي سردار سيلٽ جو آمريڪي صدر ڪي خط 28
سنڌيڪار: محبوب رُڪ راهوجو

عيسائيت

رومي سلطنت ۾ عيسائيت 28
رپورٽ ڪارنر 35
شاعري 36

ڏارين جي آبادڪاري_سنڌين کي دائمي طور اقليت ۾ تبديل ڪرڻ جي سازش

سنڌ اندر ڏاري آبادڪاري جو مسئلو تمام گهڻو اهم رهيو آهي ۽ سنڌ جي وجود ۽ بقا جو سوال آهي يعني بحيثيت قوم سنڌ جي زندگي ۽ موت جو سوال آهي.

پاڪستان ٺهڻ جي پهرئين ڏينهن کان وٺي ملڪ جي باني قائد اعظم محمد علي جناح کي بي اختيار بڻايو ويو. ايتري قدر جو هن جي آئين ساز اسيمبلي ۾ ڪيل تقرير جي نشريات بہ روڪي وئي. اهڙي ريت جناح جي پاڪستان تي لياقت علي خان جهڙن نسل پرست، رجعت پرست جاگيردارن قبضو ڪري ورتو ۽ انهن يو پي ۽ سي پي سميت هندستان جي مختلف علائقن مان ڌوهاري ۽ ڪرپٽ بيوروڪريٽ گهرايا جن سنڌ جي بيوروڪريسي ۽ شهرن تي قبضو ڪري ورتو.

نہ فقط ايترو پر ڪراچي شهر جي تعليمي ادارن مان سنڌي شاگردن کي بي دخل ڪيو ويو، سنڌي شاگردن جون سيٽون گهٽايون ويون، مطلب مختلف حربن ذريعي سنڌي ماڻهن کي سنڌ جي شهرن ۾ آباد ٿيڻ کان روڪڻ جي سازش ڪئي وئي. ان سازش ۾ سنڌ جا وڏيرا بہ پنجابي پناهگير ڳٺ جوڙ واري ٽولي سان شامل رهيا. 1988ع ۾ پيپلز پارٽي ايم ڪيو ايم جهڙي دهشتگرد ٽولي سان ٺاهہ ڪيو ۽ ڪراچي جي سمورن تعليمي ادارن ۾ داخلا جي پاليسي ڪراچي يونيورسٽي جيان معطل جو ايگريمينٽ ڪري، ڪراچي جي تعليمي ادارن ۾ سنڌي شاگردن جي مڪمل رستا روڪ ڪئي.

سنڌ جي راڄڌاني ڪراچي مان سنڌين کي رهڻ ۽ اچڻ کان روڪڻ لاءِ شهر ۾ دهشتگردي پکيڙي وئي. سنڌي هندو جن کي زبردستي لڏايو ويو. اهي جيڪي گهر ۽ زمينون ڇڏي ويا سي گهر ۽ زمينون بہ سنڌين کي خريد ڪرڻ نہ ڏنا ويا. ايتري قدر جو جن ماڻهن شهرن ۾ گهر خريد ڪيا، انهن جي گهرن تي بہ قبضو ڪري، اهي ڌارين قبضاگيرن حوالي ڪيا ويا. هاڻي وري ايم ڪيو ايم ۽ پي ٽي آءِ حڪومت ڌارين کي زمينون، گهر ۽ ٻيون ملڪيتون ڏيڻ لاءِ متروڪہ ملڪيتن بابت ڪميٽي جوڙي آهي جنهن ڪميٽيءَ فيصلو ڪيو آهي تہ پاڪستان ٽٽڻ کان اڳ ملڪ ۾ رهندڙ بنگالين جون ملڪيتون غير قانوني طور سنڌ ۾ رهندڙ بنگالين حوالي ڪيون وينديون. متروڪہ ڪميٽي جو اهڙو فيصلو ون يونٽ جي نشاني آهي. وفاقي وزير محمد ميان سومرو بنگالين جون ڇڏيل ملڪيتون دهشتگردن جي حوالي ڪرڻ لاءِ اهو دليل ڏنو آهي تہ "1971 کان اڳ ملڪ ۾ ون يونٽ هو ان ڪري اهي ملڪيتون وفاق جون آهن." وفاقي وزير جي اهڙي بيان مان صاف ظاهر آهي تہ هي حڪومت 1973ع جي آئين بدران ون يونٽ تحت هلي رهي آهي. جڏهن تہ 1970ع کان ون يونٽ ٽوڙيو ويو ۽ جنرل يحيٰ خان 1970ع واريون چونڊون ڪرايون ۽ 1971ع ۾ اوڀر پاڪستان تي جنگ مڙهي وئي ۽ نتيجي ۾ بنگلاديش ٺهيو. شايد اها ڳالهہ محمد ميان سومري کان وسري وئي آهي.. پوڙهو جو ٿي ويو آهي...!!!

اڄڪلهہ ڌاري آبادڪاري جي موضوع تي خاص ڪري افعانستان مان ايندڙ افغانين ۽ پٺاڻن، بنگالين، بهارين جي آبادي بابت ڪافي معاملا ميڊيا ۾ رپورٽ ٿي رهيا آهن تہ لکن جي تعداد ۾ ڌارين کي شناختي ڪارڊ ٺهرائي ڏنا ويا آهن جنهن ۾ سنڌ سرڪار سنڌن ڌر بڻيل آهي. خود ايف آئي اي جي ڊائريڪٽر عامر فاروقي پڻ اعتراف ڪيو آهي تہ سنڌ ۾ 30 کان 40 لک پرڏيهين کي غيرقانوني طور سنڌ جا شناختي ڪارڊ جاري ڪيا ويا آهن جن مان وڏو تعداد ڌوهاري قسم جي ماڻهن جو آهي ۽ رشوت عيوض پابندي مڙهيل تنظيمن جي اڳواڻن جا بہ شناختي ڪارڊ ٺاهيا ويا آهن.

"40 لک کان وڌيڪ پرڏيهي سنڌ ۾ غير قانوني طور رهن پيا جن جا پرڏيهي دهشتگرد گروپن سان رابطا آهن" اها رپورٽ ڪراچي بدامني ڪيس ۾ پاڪستان جي قانون لاڳو ڪندڙ ادارن سپريم ڪورٽ ۾ جمع ڪرائي آهي نہ فقط ايترو پر غير قانوني طور رهندڙ پرڏيهي جن کي نادرا وارن رشوت عيوض سنڌ جا شناختي ڪارڊ بہ ناهي ڏنا آهن اهي منشيات فروشي، زمينن تي قبضن، هٿيارن جي وڪري ۽ ٻين سنگين ڏوهن ۾ ملوث آهن. تن کي ملڪ ۾ آمريڪا جو ڪمدار بڻايو ويو آهي.

آمريڪا جي مفادن لاءِ افغانستان ۾ ڊاڪٽر نجيب الله جي عوامي حڪومت خلاف سازشون ڪيون ويون ۽ آمريڪي ڊالرن تي طالبان پيدا ڪري ڊالر جهاد ڪيو ويو. پاڪستان ۾ تنهن وقت غير جمهوري قوتون سڌي ريت اقتدار ۾ هيون ۽ انهن ملڪ جي سالميت ۽ خودمختياري کي آمريڪا جي حوالي ڪري، ملڪ کي آمريڪي سامراج جو ڪمدار بڻائي ڇڏيو. پرويز مشرف جي دور ۾ بہ ساڳيو حشر ڪيو ويو ۽ آمريڪا جي هڪ فون ڪال تي پاڪستان پنهنجي سرزمين آمريڪا کي استعمال ڪرڻ ڏني. افغان جنگ جي شروعات کان وٺي اڄ ڏينهن تائين لکين افغاني پناهگير پاڪستان اچي چڪا آهن ۽ انهن کي پنجاب ۾ اچڻ نٿو ڏنو وڃي، پشاور سميت ڪي پي ڪي جي ڪنهن بہ علائقي ۾ هو رهڻ پسند نٿا ڪن. تنهن ڪري هنن جو ڪُجهہ تعداد سنڌ ۽ بلوچستان ۾ آباد ٿي چڪو آهي. جنهنڪري سنڌ ۽ بلوچستان جي قومي وجود کي خطرو پئجي ويو آهي.

افغاني بہ اسان جا ڀائر آهن ٻولي ۽ رنگ نسل جي بنياد تي نفرت هر گز نہ ڪرڻ گهرجي پر افغانين يا ڪنهن بہ پرڏيهي يا ملڪي

غير سنڌين کي سنڌ جا شناختي ڪارڊ ٺهرائي، سنڌ تي قبضو ڪرڻ جو ڪو به حق ناهي.

افغان پناهگيرن جي سنڌ ۾ آمد سبب سنڌ ۾ بدامني وڌندي جيڪا ڳالهه ايپيڪس ڪميٽي پڻ وزير اعليٰ سنڌ کي ٻڌائي آهي تنهن هوندي به سنڌ حڪومت غيرقانوني طور ايندڙ پرڏيهين جي ٻوڏ کي روڪڻ ۽ اڳ ۾ موجود پرڏيهين کي واپس سندن وطن ڏانهن موڪلڻ لاءِ ڪي به اپاءَ ناهن ورتا. اجا به پيپلز پارٽي جا وزير مشير رشوت عيوض نادرا آفيسرن ذريعي انهن پرڏيهين کي سنڌ جا شناختي ڪارڊ ٺهرائي ڏئي رهيا آهن. موجوده حالتن ۾ سنڌ حڪومت جا اڪثر فيصلا ڄٽڪا آهن. جڏ وڏيرا فيصلا ڪندڙ هوندا ته ظاهري ڳالهه آهي ڄٽڪا فيصلا ئي ٿيندا. جيئن افغان پناهگيرن واري معاملي تي انهن کي سنڌ ۾ رهائي ڪين شناختي ڪارڊ ناهي ڏيارڻ جا هجن يا قبائلي تڪرارن جا فيصلا سردارن کي ڏيڻ وارا هجن. زرداري ٽولي جا اهڙا سنڌ دشمن فيصلا سنڌ جي امن امان واري ماحول کي مڪمل تباهه ڪري، افغانستان جيان جنگي ماحول پيدا ڪرڻ وارا فيصلا آهن. سنڌ ۾ ڌاري آبادڪاري سبب سنڌ جو وجود خطري ۾ پئجي ويو آهي. تنهنڪري سنڌي عوام جو پرزور مطالبو آهي ته سنڌ ۾ هڪ به ڌاريو قبول ناهي. سنڌ سنڌين جي آهي. سنڌ مان سمورن پرڏيهين کي نيڪالي ڏني وڃي ۽ سنڌ جي ماڻهن کي برابري جي بنياد تي وفاقي ادارن ۾ نوڪريون ڏنيون وڃن. ان سان گڏ سنڌ جا جعلي ڊوميسائيل ۽ قومي شناختي ڪارڊ ٺهرائيندڙن کي گرفتاري ڪري، سندن وطن ڏانهن واپس موڪليو وڃي. جيڪي سنڌ ۾ ڪوڙن ڊوميسائيلن جي بنياد تي نوڪريون ڪري رهيا آهن انهن کي نوڪرين تان هٽائي فورن گرفتار ڪيو وڃي ۽ ڪراچي بدامني ڪيس ۾ سپريم ڪورٽ جي ڪيل فيصلي مطابق غير قانوني طور سنڌ ۾ رهندڙ پرڏيهين کي سنڌ مان نيڪالي، ڏئي ڪين سندن وطن ڏانهن واپس اماڻيو وڃي.

سپريم ڪورٽ ته 2018ع جي اليڪشن کان اڳ ئي غيرقانوني طور رهندڙ پرڏيهين کي سنڌ مان نيڪالي ڏيڻ جو حڪم ڏنو هو پر پيپلز پارٽي ۽ وفاقي حڪومت پاڪستان جي آئين ۽ قانون بدران آمريڪا جي فون ڪال تي پاليسيون جوڙي رهيون آهن. ڪجهه ڏينهن اڳ آمريڪا جي اسٽيٽ سيڪريٽري پاڪستان جي پرڏيهي وزير کي فون ڪئي جنهن ڪانپوءِ وفاقي حڪومت، افغاني پناهگيرن کي پاڪستان ۾ داخل ٿيڻ لاءِ سهولتون فراهم ڪري رهي آهي.

طالبانن افغانستان تي قبضو ڪرڻ شرط ئي جيل ٽوڙي سمورن ڌوهارين کي آزاد ڪري ڇڏيو سي ڪيڏانهن ويا سا ڪنهن کي به خبر ناهي ۽ انهن ڌوهارين سيوهڻ ۾ بم ڌماڪو ڪري سوين بي گناهه ماڻهن کي ماريندڙ وحشين، آرمي پبلڪ اسڪول پشاور ۾ معصوم ٻارڙن جو قتل عام ڪندڙ دهشتگردن، لاهور ۾ بم ڌماڪا ڪرائڻ سميت ڪيترين ئي دهشتگرد ڪارروايون ڪندڙ تحريڪ طالبان پاڪستان (ٽي ٽي پي) جا اهم اڳواڻ به شامل آهن ۽ اهي به خدشا آهن ته اهي پناهگيرن جي صورت ۾ پاڪستان ۾ داخل ٿي، پاڪستان ۾ دهشتگردي عروج تي پهچائيندا. يوٽيوب چينل گوگلي نيوز ٽي وي مطابق تحريڪ طالبان پاڪستان جا سمورا ڌڙا پاڻ ۾ ملي هڪ ٿي ڪري، پاڪستان ۾ دهشتگردي پکيڙڻ جو اشارو ڏنو آهي پر پاڪستان جي حڪومت ان معاملي تي مجرمانہ خاموشي اختيار ڪئي آهي. جڏهن ته 2014ع ۾ تحريڪ طالبان پاڪستان خلاف فوجي آپريشن ڪري، پاڪستان جي عوام جا اربين روپيا ضايع ڪيا ويا. اهو آپريشن جن طالبانن خلاف ڪيو ويو هاڻي انهن کي ئي مڇائي مواڙ ڪيو پيو وڃي. تحريڪ طالبان پاڪستان نه فقط اڳ ۾ دهشتگرد ڪارروايون ڪيون بلڪ اجا به دهشتگرد ڪارروايون جاري رکيون پيا اچن ان باوجود پاڪستان جا سيڪيورٽي ادار ٽي ٽي پي جي دهشتگردن کي افغانستان جي سرحدن مان داخل ٿيڻ کان روڪڻ لاء تيار ناهن. پاڪستان جي صدر عارف علوي ته ٽي ٽي پي وارن کي مشروط عام معافي جي آڇ به ڪئي آهي. ان سان گڏ ٽي ٽي پي جي دهشتگردن جي سرپرستي ڪندڙ طالبان حڪومت کي پاڪستان حڪومت پاڪستاني عوام جي پئسن مان ڪاڌ خوراڪ جا 3 کان 130 جهاز امداد جي طور موڪليا آهن. جڏهن ته سموري ملڪ خاص طور سنڌ جا ماڻهو بک وگهي مري رهيا آهن، بي روزگاري کان تنگ اچي خودڪشيون ڪرڻ تي مجبور آهن، ان باوجود سنڌ کي وفاقي حڪومت ڪا به امداد ڏيڻ لاء تيار ناهي جيتوڻيڪ وفاق هلي ئي سنڌ جي وسيلن تي ٿو. سنڌ جي وسيلن جي ڦرلٽ ڪري ڏيهي توڙي پرڏيهي دهشتگردن کي مڇائي مواڙ ڪيو پيو وڃي.

ٻئي پاسي ترڪي ۽ دنيا جا ٻيا سڌريل ملڪ پناهگيرن جي آمد کي پنهنجي ملڪ جي معيشت تي بار ڄاڻائي، روڪٿام کي يقيني بڻائي رهيا آهن. ايران ذريعي افغانستان سان ترڪي کي ڳنڍيندڙ روڊ تي ترڪي سرڪار ڀت به ٺهرائي آهي ته جيئن هڪ به پناهگير ترڪي ۾ داخل ٿي نه سگهي. افغانستان تي طالبانن جي قبضي ڪانپوءِ ترڪي ڀت تي تيزيءَ سان ڪم ڪري رهيو آهي پر پاڪستان وري افغاني پناهگيرن کي پاڪستان آڻڻ لاءِ وڏيون ڪوششون وٺي رهيو آهي. روسي صدر پيوٽن به چيو آهي ته "افغانستان مان پناهگيرن جي صورت ۾ دهشتگردن کي اڳوڻين سوويتي وچ ايشيائي رياستن ۾ داخل ٿيڻ نه ڏبو." ڪجهه ڏينهن اڳ فرانس مان رپورٽ ٿيو آهي ته اتي ڪجهه افغاني پناهگير غيرقانوني طور داخل ٿيا ۽ انهن کي گرفتار ڪيو ويو، جنهن ڪانپوءِ انهن جي جاچ ڪئي وئي ته انهن مان هڪ طالبان ويڙهاڪ هو جيڪو فرانس ۾ دهشتگردي ڦهلائڻ جي نيت سان داخل ٿيو. ان مان اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته سنڌ ۾ ته لکين افغاني پناهگيرن کي پيپلز پارٽي ۽ وفاقي حڪومت مراعتون ڏئي ٿي. جنهن مان دنيا جي امن پسند ماڻهن کي اهو تاثر ٿو ملي ته پاڪستان دهشتگرد پالي رهيو آهي.

اسين سپريم ڪورٽ آف پاڪستان کان پڻ مطالبو ٿا ڪريون ته 4 مئي 2018 واري پنهنجي ڪيل فيصلي تي عمل ڪرايو وڃي ۽ نئين صورتحال موجب وري افغان دهشتگردن جون لوڏون پاڪستان اندر ۽ خاص ڪري سنڌ ڏانهن لڏپلاڻ روڪڻ لاءِ پنهنجي اڳ ڪيل فيصلي ۾ توسيع ڪندي، افغانين سميت سمورن ڌارين کي سنڌ ۾ آباد ڪرائڻ کان روڪيو وڃي. ڇاڪاڻ ته سنڌي عوام کي خدشو آهي ته سنڌ ۾ سنڌين کي اقليت ۾ تبديل ڪرڻ جون سازشون چوٽ چڙهيل آهن، جيڪڏهن انهن تي ڪنٽرول نه ڪيو ويو ته پوءِ سڀاڻي جيڪي به نيون حالتون پيدا ٿينديون تن جي ذميوار وفاقي ۽ صوبائي پ پ حڪومت هوندي.

افغانستان هڪ ختم نہ ٿيندڙ الميو!

پروفيسر جان ريان: ترجمو_ اسماعيل خاصخيلي

(گلوبل ريسرچ ۾ آيل مضمون جو تت ڪاپڙي جي پڙهندڙن لاءِ پيش ڪجي ٿو. هي مضمون 2010ع ۾ شايع ٿيو، ٻيو پيرو 11 آگسٽ 2021ع ۾ وري شايع ڪيو ويو)

افغانستان ۾ هلندڙ 20 سالن کان وڌيڪ جنگ سڄي ملڪ سان گڏ قابل شهر کي کنڊر بڻائي ڇڏيو. ملڪ جي تباهہ ٿيل ڍانچي کي وري تعمير ڪيو ويو. هن وقت ملڪ جي وڏ کان وڏ آبادي بيروزگار آهي. اڪثر آبادگار زنده رهڻ جي لاءِ ڏوڏي (پوست) جو فصل پوکين ٿا. ان مان آفيم ۽ هيروئن ٺهي ٿي، جنهن کي اتي جا جنگجو (War lords) پنهنجن ايجنٽن ذريعي ٻين ملڪن ۾ موڪلين ٿا. دنيا ۾ نوي سيڪڙو آفيم افغانستان مان وڃي ٿو، ان کان ٻئين نمبر تي ڪوسومو (البانيا) وارو ملڪ آهي. جنهن کي بہ آمريڪا "آزاد" ڪرايو هو. انهن ٻنهي ملڪن جي ملڪي پيداوار (جي ڊي پي) جو اڌ آفيم ۽ هيروئن جي ڪمائيءَ مان اچي ٿو. اهي ٻئي ملڪ نارڪوٽڪ اسٽيٽ آهن. اهي آمريڪا جي سنڀال واري ڇپر ڇانوَ هيٺ اچن ٿا. طالبان جي دهشت واري حڪومت جي دوران روڊ ۽ رستا تہ پرامن هئا پر عورتون گهرن ۾ بند هيون ۽ ٻاهر نڪرن تہ برقي سان هجن. ٻيو ان دور ۾ ڇا پئي ٿيو؟ ان دور ۾ ڪيترائي آفيسر ۽ انهن جو عملو جيڪي مجاهدين جي سرپرستيءَ ۾ رهندا هئا، اهي انهن مان ڪيترن کي ڏوهاري ٺهرائن ٿا تہ انهن وڏي پئماني تي قتلِ عام، تشدد، ريپ ۽ جنگي ڏوهہ ڪيا آهن. انهن جنگي ڏوهن تي گڏيل قومن (يونائيٽيڊ نيشن) جي اداري 220 صفحن تي مشتمل رپورٽ بہ تيار ڪئي. جيڪا آمريڪا جي دٻاءَ سبب اها رپورٽ اڃان تائين ظاهر نہ ڪئي وئي آهي. هاڻي ويجهڙائيءَ ۾ اها رپورٽ گارڊين اخبار هٿ ڪئي آهي.

اها ڳالهہ ياد رکڻ گهرجي تہ مجاهدين کي آمريڪي سي آءِ اي روس سان وڙهڻ جي لاءِ ٽريننگ ڏئي تيار ڪيو هو، وڏي ويڙهاند کان پوءِ روس پنهنجون فوجون افغانستان مان ڪڍي ويو. روسين جي وڃڻ کان پوءِ افغانستان جي مارڪسٽ حڪومت ۽ مجاهدين جي وچ ۾ 3 سال جنگ هلندي رهي. جنهن دوران مجاهدين، حڪومت جي همدردن ۽ مددگار ماڻهن جو قتل عام، تشدد، ريپ ۽ ڦاسين ڏيڻ جو هڪ ڏگهو سلسلو شروع ڪري ڏنو. ان دوران مجاهدين جا گروپ هڪ ٻئي کي پڻ ماريندا رهيا. چئن سالن جي ماراماري دوران 50 هزار کان وڌيڪ ماڻهو ماريا ويا. قابل جو شهر اسٽالن گراڊ وانگر کنڊر بڻجي ويو. افغانستان جي انقلابي حڪومت 1992ع ۾ ختم ٿي وئي.

مجاهدين جي پاڻ ۾ ماراماري ۽ جنگ دوران 1994ع ۾ طالبان ظاهر ٿيا. اهي طالبان آمريڪا جي مدد سان پاڪستان جي مدرسن مان تيار ڪيا ويا هئا. افغانستان ۾ نااميدي، مايوسي ۽ محرومي جي حالتن جي ڪري افغان عوام طالبان جي مدد ڪئي، ان اميد سان تہ ملڪ ۾ امن ٿيندو پر طالبان اقتدار ۾ اچڻ شرط ملڪ ۾ پنهنجي دهشت ويهارڻ شروع ڪئي. خاص ڪري عورتن کي بند ڪري ڇڏيو، انهن اسلام جي انتهاپسند فرقي پرستي لاڳو ڪرڻ شروع ڪئي جيڪا سعودي عرب واري وهابي ازم کي ويجهو هئي. نيٺ پراڻن هار ڪاڏي ۽ پوئتي هٽي ويا. اهو افغانستان جو هڪ ٻيو الميو هو. مون کي انتهائي حيرت ٿئي ٿي جڏهن افغانستان ۾ هڪڙي انقلابي، ترقي پسند ۽ سيڪيولر حڪومت هئي، ان جو ذڪر مغرب جي ميڊيا ڪڏهن بہ نہ ڪيو، ان حڪومت کي تمام گهڻي عوامي پذيرائي حاصل هئي. انقلابي حڪومت ڪيترائي ترقي پسند سڌارا ڪيا، خاص ڪري عورتن کي برابريءَ جا حق ڏنا. برطانيا جي هڪڙي سياسي ۽ سماجي سائنسدان فريد هاليڊي مئي 1979ع ۾ چيو تہ "گذريل هڪ سال ۾ ٻهراڙي ۾ جيڪا تبديلي آئي آهي اهڙي گذريل ٻن صدين ۾ ڪانہ آئي آهي." هن حڪومت کي ملڪي عوام ۽ مغرب، خوش آمديد چيو گهڻو وقت اڳ جڏهن سوويت يونين هتي آيو ان وقت کان هيءَ حڪومت سي آءِ اي ۽ مجاهدين جي نشاني تي آهي ۽ لڳاتار حڪومت کي تباهہ ڪرڻ لاءِ حملن جو هڪڙو اٽيڪ سلسلو شروع ٿي ويو آهي. منهنجي اها

> **حفيظ الله امين حڪومت تي ڪنٽرول ڪرڻ کان پوءِ آهستي آهستي اڳوڻي حڪومت جا ڪيل ترقي پسند سڌارا ختم ڪندو ويو ۽ هزارين انقلابي ڪارڪنن کي جيلن ۾ بند ڪرائي ڇڏيائين يا مارائي ڇڏيائين. ان دوران سي آءِ اي جا تربيتي يافتہ مجاهدين افغانستان جي مختلف حصن تي حملا ڪرڻ لڳا، انهن مجاهدن، اسڪولن ۽ اسپتالن کي بمن سان حملا ڪري تباهہ ڪرڻ شروع ڪيو، ڊاڪٽرن ۽ استادن جو قتل عام پڻ ڪرڻ لڳا. مجاهدين اسڪولن جي اندر شاگردن جي سامهون استادن کي گوليون هڻي ماري، ٻارن ۾ دهشت پيدا ڪندا هئا.**

خوش قسمتي هئي جو نومبر 1978ع ۾ انقلابي حڪومت جي اچڻ کان 6 مهينا پوءِ، آئون پشاور کان خيبرپاس ڪراس ڪري قابل پهتس. مون کي ڪجهه هفتن لاءِ شهر ۽ ٻهراڙيءَ ۾ رهڻ جو موقعو مليو. آئون يونيورسٽي آف وينيپيگ جي پروفيسر جي حيثيت سان، ايشيا جي زرعي تحقيقي پراجيڪٽ تي ڪم ڪرڻ لاءِ آيس. مون کي 12 ملڪن جي 70 جڳهن تي تحقيق ڪرڻي هئي. مون ان ڪم جي شروعات جاپان کان ڪئي، آخري افغانستان جي (4) فارمن تي ڪم لاءِ آيس.

جيئن ته هي افغانستان جي حڪومت هڪ انقلاب جي ذريعي قائم ٿي هئي، جڏهن آئون اتي آيس، اهو امن وارو ٽائيم هو. مون سان حڪومت ۽ قابل يونيورسٽي جي عملدارن تمام گهڻو تعاون ڪيو. يونيورسٽي جي ڊين ۽ ٻين پروفيسرن افغانستان جي تاريخ، ملڪ جي معاشي حالتن ۽ انقلاب جي سببن تي ڄاڻ مهيا ڪئي. يونيورسٽي جي ڊين ۽ پروفيسرن جي چوڻ مطابق 1970ع ۾ افغان ماڻهو هارپو ڪندا هئا، اتي جو نظام جاگيرداري هو، جيڪو تبديل ٿي نه سگهيو. افغانستان جي 97 سيڪڙو زرعي زمين وڏن جاگيردارن جي قبضي ۾ هئي. باقي زمين جو حصو عام ماڻهن وٽ هو. اتي جا هاري، جاگيردارن وٽ غلام هئا، زمين جي پيداوار جو تمام ٿورڙو حصو هارپي طور هارين کي ملندو هو. 1973ع ۾ ظاهر شاهه بادشاهه کي تخت تان لاهي، صدر دائود پنهنجي حڪومت قائم ڪئي. اها نئين حڪومت آپي شاهي، ڪرپٽ ۽ غير مقبول هئي. انهيءَ حڪومت ڪي به زرعي سڌارا نه آندا هئا. 27 اپريل 1978ع تي قابل ۾ صدارتي محل جي سامهون تمام وڏا مظاهرا ٿيا، اتي جي فوج عوام جي مددگار ٿي بيٺي، صدارتي محل لاءِ مقرر ڪيل محافظن ۽ فوج جي وچ ۾ لڙائي ٿي، جنهن جي نتيجي ۾ صدر دائود مارجي ويو ۽ ان جي حڪومت ختم ڪئي وئي. باغي فوجي آفيسرن سوشلسٽ انقلابي ليڊرن ۽ ڪارڪنن کي جيل مان ڪڍي آزاد ڪري ڇڏيو. نور محمد ترڪئي جيڪو يونيورسٽيءَ جو پروفيسر، شاعر ۽ ليکڪ هو، ان جي اڳواڻي ۾ افغانستان ۾ انقلابي حڪومت قائم ڪئي وئي. اها حڪومت خالص افغان ماڻهن جي هئي، ان کي ڪنهن به قسم جي سوويت يونين جي ڪابه مدد ڪانه هئي ۽ اهو صرف سي آءِ اي جو الزام هو. ايتري قدر جو سوويت يونين وارا حيران ٿيا ته هيءَ حڪومت ڪيئن نهي آهي. انقلابي حڪومت قائم ٿيڻ سان ئي ملڪ ۾ سڌارا اچڻ شروع ٿيا، جيڪي ڪجهه متضاد به هئا پر انهن کي تمام گهڻي عوامي حمايت حاصل هئي. مذهب کي سياست کان الڳ ڪيو ويو، مزدورن جي يونين کي قانوني قرار ڏنو ويو، صحت ۽ تعليم کي ترجيح ڏني وئي، عورتن کي برابريءَ جا حق ڏنا ويا، ڇوڪرين لاءِ تعليم لازمي ڪئي وئي، ننڍي عمر جي شادين تي پابندي لاڳو ڪئي وئي، ڇوڪرين جي وڪري تي بندش لاڳو ڪئي وئي. انقلابي حڪومت پهرين سيپٽمبر 1978ع تي هارين تي جاگيردارن ۽ زميندارن جا مڙهيل قرض معاف ڪري ڇڏيا، جن تي 24 سيڪڙو وياج لاڳو هوندو هو. ملڪ ۾ وڏي پئماني تي جاگيردارن کان زمينون کسيون ويون ۽ برابري جي بنياد تي هارين ۾ ورهايون ويون.

جڏهن قابل يونيورسٽيءَ ۾ منهنجو تحقيقي پراجيڪٽ شروع ٿيو، اتي جي ايگريڪلچر جي پروفيسر منهنجي ان ڪم ۾ تمام گهڻي مدد ڪئي. آئون اتي ڪافي هفتا رهيس، افغان ٻهراڙي جي علائقن ۾ وجي اتي جي هارين سان مليس. ان دور ۾ افغان هاري مختلف قسم جا فصل پوکيندا هئا ۽ جانور پاليندا هئا ۽ ملڪ کاڌي جي شين ۾ خود ڪفيل هو. ان وقت افغانستان ۾ پوست (ڏوڏي) جو فصل نه هو، آئون ان جو اکين ڏٺو شاهد آهيان. ڏوڏي جو فصل ته افغانستان ۾ سي آءِ اي وارن پوکرايو ته جيئن ان جي آمدني مان روس جي خلاف وڙهندڙ مجاهدين جي مدد ڪري سگهجي ۽ اهو فصل اڄان تائين پوکيو وڃي ٿو. جيئن ته هارين کي انقلابي حڪومتن جي زرعي سڌارن مان تمام گهڻو فائدو ٿيو، اهي نئين حڪومت مان تمام گهڻو خوش هئا ڇاڪاڻ ته اهي پشتا پشت جاگيردارن جا قرضي رهندا پئي آيا، جنهن ڪري اهي پاڻ ۽ انهن جا ابا ڏاڏا پاڻ کي جاگيردارن جا غلام تصور ڪندا هئا. انهن هارين کي اها اميد ئي نه هئي ته اهي پاڻ يا سندن اولاد ڪڏهن قرضن مان آجا به ٿيندا. ٻهراڙي ۾ ڪيترن ئي هارين جون مون سان ڪچهريون ٿيون، اهي چوندا هئا ته هي قرض اسان جي مٿان خدا جي طرفان لاڳو آهن. منهنجون ڪچهريون قابل شهر جي دڪاندارن سان پڻ ٿيون، اهي به نئين حڪومت مان تمام گهڻو خوش هئا. انهن اهو تصور ئي نه ٿي ڪيو ته اسان جو موجوده حڪمران مسلمان به هجي ۽ مارڪسٽ به هجي. هنن ڪڏهن به اسان جي مذهبي معاملن ۾ مداخلت نه ڪئي آهي. هينئر ٻهراڙي جي ماڻهن وٽ آمدني جو پئسو آهي ۽ اسان جو واپار گهڻو سٺو ٿي رهيو آهي، ان ڪري اسين تمام گهڻا خوش آهيون ۽ اسان کي ڪابه شڪايت نه آهي. مون اتي رهڻ دوران مشاهدو ڪيو ته زندگي تمام گهڻي سڪون واري هئي. پوليس جا سپاهي ڪڏهن ڪڏهن نظر ايندا هئا، عورتون هر قسم جو لباس پائڻ لاءِ آزاد هيون. مون ڏٺو ته بس اسٽاپ تي هر قسم جي لباس واريون عورتون هيون، ڪن عورتن کي برقا پاتل هئا ۽ ڪن عورتن کي مغربي لباس پڻ پاتل هئا. ڪي مرد سوٽ بوٽ ۾ هئا ۽ ڪن مردن کي روايتي جبن وارو لباس پاتل هو ۽ ڪن کي مٿي تي پڳڙي پڻ پاتل هئي. بنا ڪنهن شڪ گمان جي هيءَ حڪومت ماڻهن ۾ مقبول هئي، ماڻهن کي سامهون هڪ شاندار مستقبل نظر اچي رهيو هو. ملڪ ۾ عورتن جي آزادي ۽ ڇوڪرين جي تعليم عام ۽ لازمي هجڻ خلاف، اتي جي بنياد پرست ملن حڪومت تي تنقيد ڪرڻ ۽ ان جي مخالفت ڪرڻ شروع ڪئي. جيئن ته اتي صدين کان وٺي هڪ اندازي موجب به لک پنجاهه هزار ملان جاگيردار هئا، انهن انقلابي حڪومت جي ڪيل زرعي سڌارن جي سخت مخالفت ڪئي. انهن ملن مسجدن کي پنهنجو اڏو بڻايو ۽ اتي ويهي هارين کي ترغيب

ڏيڻ شروع ڪئي تہ صرف الله تعاليٰ ئي جنهن ماڻهو کي چاهي تہ زمين ڏئي سگهي ٿو ۽ اهو ٻئي ڪنهن جو اختيار نہ آهي. حڪومت جي خلاف مهم هلائڻ جا منصوبا جوڙڻ شروع ڪيا ويا. اهڙيءَ طرح جاگيردار، ملان ۽ وياج خور ماڻهو اهي سڀئي پناهگير جو روپ ڌاري پاڪستان ۾ اچي رهيا. اهي ماڻهو نہ صرف ملڪ ۾ انقلابي حڪومت جي زرعي سڌارن جا مخالف هئا بلڪ اهي ملڪ ۾ آيل نون سماجي ۽ معاشي سڌارن جا پڻ سخت مخالف هئا. اهڙا سڀئي ماڻهو حڪومت جا مخالف ٿي بيٺا. پوءِ پهريون پيرو غير سرڪاري طور تي ۽ 3 جولاءِ 1979 تي سرڪاري طور تي آمريڪا جي صدر ڪارٽر سي آءِ اي تي ڪم رکيو تہ اهي پاڪستان ۽ سعودي سان گڏجي مسلم انتهاپسندن کي فوجي ٽريننگ ۽ مالي مدد ڪن، جن کي پوءِ مجاهدين ۽ آزاديءَ لاءِ وڙهندڙ چيو ويو. ٻئي رد انقلاب واري حڪمت عملي جي طور هڪڙو ماڻهو جنهن جو نالو حفيظ الله امين هو، ان کي ميدان تي لاٿو. 1960ع ۾ جڏهن حفيظ الله امين اسٽينڊ فورڊ يونيورسٽي ۾ پڙهندو هو تڏهن ان وقت سي آءِ اي ان کي ڀرتي ڪيو هو. هن کي هڪ ٻهروپي مارڪسٽ انقلابي جي طور افغانستان ۾ پهچايو ويو. هي جلدي افغان انقلابي حڪومت جو حصو ٿي ويو. وڏي جوش جذبي سان ڪم ڪيائين، هن جي معرفت سي آءِ اي، انقلابي حڪومت ۽ ان جي قيادت جي صفن ۾ داخل ٿي. حفيظ الله امين پهريائين وزير دفاع مقرر ٿيو ۽ پوءِ ترقي ڪري وزيراعظم بڻجي ويو. هن 1979ع ۾ فوجي بغاوت جي ذريعي انقلابي صدر نور محمد ترڪئي جو تختو اونڌو ڪيو. ان بغاوت ۾ نور محمد ترڪئي مارجي ويو. ان کان پوءِ ترڪئي جا ساٿي ڪامريڊ هڪڙا مارجي ويا، ٻيا جيلن ۾ واڙجي ويا ۽ ٽيان ملڪ ڇڏي ڀڄي ويا.

حفيظ الله امين حڪومت تي ڪنٽرول ڪرڻ کان پوءِ آهستي آهستي اڳوڻي حڪومت جا ڪيل ترقي پسند سڌارا ختم ڪندو ويو ۽ هزارين انقلابي ڪارڪنن کي جيلن ۾ بند ڪرائي ڇڏيائين يا مارائي ڇڏيائين. ان دوران سي آءِ اي جا تربيتي يافتہ مجاهدين افغنستان جي مختلف حصن تي حملا ڪرڻ لڳا، انهن مجاهدن اسڪولن ۽ اسپتالن کي بمن سان حملا ڪري تباهہ ڪرڻ شروع ڪيو، ڊاڪٽرن ۽ استادن جو قتل عام پڻ ڪرڻ لڳا. مجاهدين اسڪولن جي اندر شاگردن جي سامهون استادن کي گوليون هڻي ماري، ٻارن ۾ دهشت پيدا ڪندا هئا. اهڙي طرح سان ٽن مهينن جي اندر مجاهدين جي اهڙين ڪاررواين ۽ حڪومت جي انقلاب دشمن پاليسين جي ڪري، انقلابي حڪومت ختم ٿي وئي. اها ڳالهہ رڪارڊ تي موجود آهي تہ امين، آمريڪي آفيسرن سان ميٽنگون ڪندو هو، انهن کان هدايتون وٺندو هو، ان کانسواءِ پنهنجا ماڻهو پاڪستان موڪليندو هو. اُهي پاڪستان ۾ رهندڙ مجاهدين جي اڳواڻ گلبدين حڪمت يار سان ميٽنگون ڪندا هئا. ان دوران حفيظ الله امين هڪ ٻي بغاوت جو منصوبو تيار ڪيو تہ حڪومت ۾ رهيل ۽ بچي ويل ترقي پسند ماڻهن کي مڪمل طور ختم ڪري. ان کان پوءِ مجاهدين سان گڏجي بنياد پرست اسلامي حڪومت قائم ڪجي، ان حڪومت جو صدر هو پاڻ ٿيندو ۽ وزيراعظم گلبدين حڪمت يار هوندو.

ڊسمبر 1979ع ۾ افغان فوج جي هڪ ريجمينٽ جيڪا نور محمد ترڪئيءَ جي حمايتي هئي، ان بعاوت ڪري حفيظ الله امين جو تختو اونڌو ڪري ورتو ۽ ان ۾ امين مارجي ويو. چيو وڃي ٿو تہ ان فوجي بغاوت ۾ سوويت يونين (روس) جو هٿ هو پر سوويت يونين ان ڳالهہ جو انڪار ڪيو آهي. اها بہ حقيقت آهي تہ ان وقت سوويت فوج جا ڪجهہ دستا افغانستان ۾ موجود هئا. حفيظ الله امين جي حڪومت ختم ٿيڻ سان ببرڪ ڪارمل افغانستان جو صدر ٿيو. هن اچڻ شرط 10 هزار سياسي قيدي آزاد ڪري ڇڏيا. مجاهدين ۽ آمريڪي مداخلت کي ڏسندي 1978ع ۾ سوويت افغان معاهدي تحت سوويت فوجون افغانستان ۾ داخل ٿيون هيون. ان کانپوءِ هڪ نئين انداز ۾ سوويت يونين ۽ آمريڪا جي وچ ۾ سرد جنگ شروع ٿي ويئي. ان کان پوءِ هزارين تربيتي يافتہ ۽ هٿياربند مجاهدين افغانستان ۾ داخل ٿي ويا جنهن ۾ ڪيترائي غير ملڪي ڪرائي جا قاتل هئا. ايئن افغانستان جي تباهيءَ لاءِ ميدان تيار ٿي ويو. آمريڪي صدر جمي ڪارٽر جي نيشنل سيڪيورٽي ايڊوائيزر برزنسڪي صدر کي مشورو ڏنو تہ سي آءِ اي کي با اختيار ڪجي تہ روسين کي افغانستان ۾ ڦاسائين تہ جيئن اسان انهن کان ويٽنام جي جنگ جو بدلو وٺي سگهون. برزنسڪي ڏنو تہ هي اهم موقعو آهي. مسلم بنياد پرستن کي تيار ڪري الله کي نہ مڃيندڙن جي خلاف هڪ مقدس جهاد شروع ڪرائجي. نہ صرف روسين کي افغانستان مان ٻاهر ڪڍجي بلڪ سوويت يونين جي اندر موجود وڏي مسلم اڪثريت کي “آزاد” ڪرائجي. ايندڙ 10 سالن لاءِ ايندڙ خرچ جا اربين ڊالر آمريڪا ۽ سعودي عرب وارا ڀريندا. انهن مان هزارين غير افغان مسلمان جهاد لاءِ ڀرتي ڪيا وڃن.

وچ ايشيا جي سياسي معاملن جي ماهر احمد رشيد پنهنجي ڪتاب “The Taliban: Exporting Extremism” ۾ لکيو آهي تہ “امريڪي سي آئي اي ۽ پاڪستان جي آئي ايس آئي جي گڏيل خواهش هئي تہ افغان جهاد کي ايترو همٿائجي تہ جيئن هي جهاد عالمي جنگ ۾ تبديل ٿي وڃي. ٻيو ان کي سوويت يونين جي مسلم رياستن تائين پهچائجي، ان ڪم لاءِ چاليهہ اسلامي ملڪن جا 35000 مسلم انتهاپسند افغانستان ۾ 1982ع کان 1992ع تائين وڙهندا رهيا. هزارن جي تعداد ۾ شاگرد اچي پاڪستان جي مدرسن ۾ پڙهندا رهيا. ان کانسواءِ هڪ لک غير ملڪي مسلم انتهاپسند جهاد کان متاثر ٿي افغانستان ۾ پهتا.”

انهن مجاهدن کي سي آئي اي ڳجهي نموني سان تربيت ڏني. اها ڳالهہ سمجهڻ گهرجي تہ تاريخ ۾ افغانستان جا ماڻهو تشدد پسند نہ رهيا آهن. انهن مجاهدن کي سي آئي اي پنهنجن مفادن جي خاطر عرب ملڪن، مصر ۽ پاڪستان مان ڀرتي ڪيو، جڏهن تہ

امريڪي صدر ريگن انهن مجاهدن کي ”آزاديءَ لاءِ وڙهندڙ“ ”Freedom Fighter“ قرار ڏنو. واشنگٽن پوسٽ، تاريخ 11 مئي 1979ع. روسي فوجون فيبروري 1989ع ۾ افغانستان مان نڪري ويون، ان وقت ائين سمجهيو ويو ته روسي فوجين جي نڪرڻ سان افغانستان جي انقلابي حڪومت ختم ٿي ويندي. اها ڳالهه غلط ثابت ٿي. مجاهدين جي دهشت جي باوجود افغان آباديءَ جو وڏو حصو خاص ڪري عورتن جي همدردي ۽ مدد انقلابي حڪومت جي صدر نجيب الله سان رهي. ملڪ ۾ بنا ڪنهن روسي سپاهيءَ جي انقلابي حڪومت ٽن سالن تائين قائم رهي. اها به حقيقت آهي ته سوويت يونين ڊسمبر 1991ع ۾ ٽٽي ويو. پر افغان حڪومت ان کان پوءِ به ٽي سال ڪم ڪندي رهي، جڏهن سوويت يونين افغانستان خالي ڪري رهيو هو ته ان وقت سوويت يونين ۽ آمريڪا جو معاهدو ٿيو هو جنهن ۾ چيل هو ته، سوويت يونين فوجون نڪري وڃڻ کان پوءِ سوويت يونين، آمريڪا ۽ ان جا اتحادي افغانستان ۾ ڪابه فوجي ۽ معاشي مدد نه ڪندا. سوويت يونين ان معاهدي جو پاس رکيو پر آمريڪا ۽ ان جا اتحادي پاڪستان ۽ سعودي عرب افغان مجاهدين کي مدد ڏيندا رهيا جيڪا سراسر ان ڪيل معاهدي جي خلاف ورزي هئي.

جڏهن اپريل 1992ع ۾ مجاهدين آمريڪا جي مدد سان افغان انقلابي حڪومت ختم ٿي، ان کان پوءِ مجاهدين جو افغانستان جي مختلف حصن تي قبضو ٿي ويو. مجاهدين اُتي رهندڙ اڳوٽي حڪومت جي اهلڪارن ۽ هزارن جي تعداد ۾ ترقي پسند ماڻهن کي ڳولهي ڳولهي قتل ڪري ڇڏيو. ان کان پوءِ ايندڙ چئين سالن تائين مجاهدين پاڻ ۾ وڙهندا رهيا، لُٽ مار ۽ ريپ جو ڏنڊو هلندو رهيو. مجاهدين کان طالبان 1996ع ۾ ڪابل تي قبضو ڪيو، هڪ اسلامي بنياد پرست حڪومت قائم ڪئي، ان حڪومت کي پاڪستان، سعودي عرب ۽ عرب امارات وارن تسليم ڪيو ۽ مدد پڻ ڪئي. جڏهن ڪان مجاهدين ۽ ان ڪانپوءِ طالبان جي بنياد پرست حڪومت قائم ٿي ملڪ ڇڏي ويل جاڳيردار افغانستان ۾ واپس آيا انهن پنهنجي زمينن تي قبضا ڪيا، عورتن جي خلاف جنگ شروع ڪري ڏني، هزارين عورتون جيڪي ٽيچر، ڊاڪٽر، پروفيسر ۽ ٻين نوڪرين ۾ هُيون انهن جون نوڪريون ختم ڪيون ويون، انهن کي اها اجازت نه هئي ته هو گهرن کان ٻاهر نڪري ڪو ڪم ڪار ڪري سگهن، بيماريءَ جي حالت ۾ ڊاڪٽر کي اڪيلو ڏيکارڻ کان منع ڪئي وئي، ڇوڪرين کي اسڪول ۾ وڃڻ تي بندش لڳائي وئي. انهيءَ دوران مجاهدين ۽ طالبان جي حڪومت کي پاڪستان ۽ آمريڪا جي مدد شامل هئي.

ان افغان الميي جو الزام ڪنهن تي مڙهجي؟ آمريڪا تي يا سوويت يونين تي؟ جيڪڏهن سوويت يونين وارا قصوروار آهن ته پوءِ آمريڪا، سعودي عرب ۽ پاڪستان ان الزام کان ڪيئن ٿا بچي سگهن؟ جڏهن نور محمد ترقيءَ جي انقلابي حڪومت ملڪ ۾ معاشي ۽ سماجي ترقي پسند سُڌارا آندا، جنهن مطابق افغانستان جو صدين کان غلام ٿيل عورتون ۽ ڇوڪريون ملڪ ۾ آيل انقلاب جي قدمن جي ڪري چال ڏيئي ويهين صديءَ ۾ پهچي ويون. آمريڪا انهن جو ان ڪري مخالف ٿيو ته هي حڪومت ماڪسسٽ آهي، ان کي تباهه ڪرڻ لاءِ سڄي دنيا مان دهشتگرد ۽ مذهبي انتهاپسند ڪري ان کي هڪ ڀاڙيتو فوج (Proxy Army) طور ڪميونزم ۽ سوويت يونين سان جنگ ڪرڻ لاءِ موڪلجي، اها جنگ افغانستان ۾ لڙي وئي، افغانستان جي ماڻهن کي تباهه ۽ برباد ڪيو ويو. مجاهدين جي سڄي مسلم ۾ پکڙجي وڃڻ ڪري، جنگ ۽ جدل جو ماحول پيدا ٿي ويو، انهن جا سيل هر ملڪ ۾ ظاهر ٿيڻ لڳا، انهن مان پنج هزار مجاهدين بوسينيا جي ملڪ ۾ سربن سان وڙهيا. جڏهن ته 1992ع ۾ اسامه بن لادن بوسينيا جو دورو ڪيو. ان کان پوءِ مجاهدين ڪوسووو البانيا جي ملڪ ۾ وڙهڻ لاءِ ويا، اتان سوويت يونين وارن هنن کي ماري ڀڄايو.

هن سڄي افغان الميي مان هي شئي سمجهي سگهون ٿا ته جيڪڏهن آمريڪا افغانستان ۾ نور محمد ترڪئي جي انقلابي حڪومت کي هلڻ ڏي ها ته، افغان مجاهدين پيدا نه ٿين ها. ان ڪري سوويت يونين به مداخلت نه ڪري ها. افغانستان ۾ ڪابه جنگ نه لڳي ها، اُتي تباهي به نه ٿئي ها، اُسامه بن لادن به پيدا نه ٿئي ها ۽ آمريڪا ۾ نائين اليون جو واقعو به نه ٿئي ها.11 سيپٽمبر 2001ع جو ذميوار ڪير آهي؟ اهو هڪ مجرمانه قدم هو پر اُها ڪنهن ٻاهرين حڪومت جي جنگ نه هئي، جيڪڏهن آمريڪا وٽ اُسامه بن لادن جي خلاف 11 سيپٽمبر جي واقعي بابت ايترا ثبوت موجود هئا ته، پوءِ اُسامه کي عالمي عدالتِ انصاف (International Criminal Court) ۾ گهرايو وڃي ها. ان جي بجاءِ امريڪي حڪومت افغانستان ۾ طالبان جي حڪومت کي چيو ته اُسامه بن لادن کي اسان جي حوالي ڪيو وڃي، طالبان حڪومت آمريڪا کي چيو ته اسان اُسامه کي عالمي ٽربيونل ۾ پيش ڪرڻ لاءِ تيار آهيون پر آمريڪا ائين ڪرڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. ريڪس ٽومب (Rex Tomb) پنهنجي هڪ تحقيقاتي رپورٽ ۾ آمريڪا جي فيڊرل بيورو آف انويسٽيگيشن (FBI) جو حوالو ڏيندي چيو ته، “FBI وٽ 11 سيپٽمبر جي واقعي ۾ اُسامه بن لادن جي ملوث هجڻ جو ڪوبه ثبوت نه آهي.” اڄ ڏينهن تائين آمريڪي حڪومت نائين اليون جي واقعي ۾ ملوث اُسامه جا ڪي به ثبوت هٿ نه ڪري سگهي آهي. 17 سيپٽمبر تي الجزيرا ٽيليويزن تي اُسامه بن لادن 11 سيپٽمبر جي واقعي ۾ ملوث هجڻ کان انڪار ڪيو هو. آمريڪا جي حڪومت 11 سيپٽمبر جي واقعي جو ڪيس اقوامِ متحده ۾ پيش ئي نه ڪيو ۽ نه وري سلامتي ڪائونسل کان افغانستان تي حملو ڪرڻ لاءِ ڪا قرارداد پيش ڪرائي. ان کان اڳي 1999ع ۾ آمريڪا بنا ڪنهن سلامتي ڪائونسل جي قرارداد جي يوگو سلاويا جي ملڪ تي بمباري ڪئي. آمريڪا جڏهن 2003ع ۾ عراق تي حملو ڪيو ان وقت به سلامتي ڪائونسل آمريڪا کي عراق تي حملي ڪرڻ کان منع ڪئي هئي. آمريڪا جي افغانستان حڪومت جي خلاف حملو ۽ 20 ساله قبضو غير قانوني آهي.

اوهان جي پڄاڻان..........!

--------------------------------------- لال جروار

اوهان جي پڄاڻان!
اڄ بہ،
آئون ۽ هيءَ دنيا،
اهڙا ئي آهيون،
جهڙا اڳ، اوهان جي هوندي
الائي ڇو، الائي ڪيئن، الائي ڪيڏي مهل
هنئين جي ڪا ٿُوٽي ڊهي پئي،
وجود جو ڪو اندريون هڏ ڀڄي پيو
”ويرو تار ڏکن سڄڻ ڀڳي هڏ
جيئن“

اوهان کي جسماني طور جدا ٿئي ٿي سال پورا ٿيا آهن. 7 جون تي هزارين عورتن، مردن، ٻارن، ٻُڍن ۽ توهان جي نظرياتي فڪري پوئلڳن، اوهان کي پنهنجي سُڏڪن لُڙڪن سان گڏ انقلابي گيتن ۽ نعرن جي گونج ۾ سلامي ڏئي، لحد ۾ لاهڻ ڪان پوءِ وچن ڪيو هو تہ، ”اسين عوامي تحريڪ ۽ ان جي سمورين برادر تنظيمن جا هزارين اڳواڻ ۽ ڪارڪن، عورتون ۽ مرد، توهان سان وچن ٿا ڪريون تہ توهان علم، سمجهہ، شعور ۽ سجاڳيءَ جي جيڪا مشعل ٻاري آهي ۽ سڄي زندگي حق سچ ۽ انصاف جو جيڪو جهنڊو بلند ڪيو آهي، اسين ان کي اڄان بہ وڌيڪ اوچو ۽ بلند ڪرڻ لاءِ ساهہ جي آخري پساهہ تائين جدوجهد جاري رکنداسين.“

هي مارويون ڪربلا جي سنڌ ۾ نئين ڪٿا
لکن پيون
پنڌ پٻ جو پري
۽ پيو جبل ٻري
پر هي فقير قافلو ، پنهنجي راهہ تي رميل
هي اسير قافلو، پنهنجي ڳالهہ تي ڄميل
ڳالهہ آهي سنڌ جي ۽ انهيءَ جي جند جي
شاهہ هو درياهہ جو
قيد آ ڪيو ويو
۽ انهيءَ جي موج موج
فوج آ فنا ڪئي
العطش! العطش !اي لطيف العطش!

اوهان جي پُڄاڻان!

ملڪ جي اعليٰ عدالت جي اڳوڻي چيف جسٽس ثاقب نثار اعلان ڪيو تہ سنڌو درياهہ تي ڀاشا ڊيم سان گڏ ٻيا 20 ڊيم ٺاهيندس ۽ ان لاءِ سڄي دنيا مان پئسا گڏ ڪندس، ان خلاف جيڪو بہ احتجاج ڪندو، اهو ملڪ جو غدار ليکيو ويندو ۽ آرٽيڪل ڇهہ (آرٽيڪل ڇهہ جو مطلب ملڪ دشمن سرگرمين ۾ ملوث هجڻ_غدار) جو حقدار هوندو. ملڪ جي وزير اعظم فرمايو تہ ڊيمن سان گڏ سنڌ ۾ غير قانوني طور تي رهندڙ لکين بهارين، بنگالين، برمين، افغانين ۽ ٻين رولاڪ ۽ ڪرمنل ڏوهاري ٽولن کي شناختي ڪارڊ ٺهرائي ڏيڻ سان گڏ روزگار ۽ رهائش جي سهولت پڻ ڏني ويندي. نئين پاڪستان جي نالي ۾ اقتدار تي ويٺل حڪمران سنڌ جي سون جهڙين لکين ايڪڙ زمينن، قدرتي ۽ معدني وسيلن تي مڪمل قبضو ڪرڻ لاءِ گڏ ٿي ويا.

سنڌ جا ازلي ۽ ابدي ويري اهو سمجهڻ لڳا تہ سنڌ جو سگهارو قومي وڪيل، هر محاذ ۽ مورچي تي گونجندڙ آواز، هميشہ لاءِ خاموش ٿي ويو آهي پر اها سندن ڀُل ۽ غلط فهمي هئي. تاريخ شاهد آهي تہ انقلابي تحريڪن ۽ نظرين کي تخليق ڪندڙ پنهنجي دور جا يگانا عالم ۽ مفڪر، ذهني ۽ فڪري طور تي سدائين زندهہ ۽ جاويد هجن ٿا. اوهان جو نظريو، تنظيم، تحريڪ، فڪر ۽ فلسفو بہ سدائين زنده ۽ جاويد رهڻو آهي.

”نئين پاڪستان“ ۽ ”نئين رياست مدينہ“ جي نعرن جي گونج ۾ نون چونڊجي آيل حڪمرانن اقتدار تي ويهڻ شرط وڏي گهمنڊ ۽ فاتحانہ انداز ۾ سنڌ جي وجود تي وار ڪرڻ ۽ سنڌ کي فتح ڪرڻ جا خواب ڏٺا. عوامي تحريڪ، سنڌياڻي تحريڪ ۽ سمورن برادر محاذن طرفان حڪمرانن جي غُرور، گهمنڊ ۽ ناپاڪ سنڌ دشمن سازشن ۽ تيار ڪيل منصوبن کي خاڪ ۾ ملائڻ لاءِ مرحليوار جدوجهد شروع ڪرڻ جو اعلان ڪيو:

جنهن وقت سڏي سنڌ، بخاري پٽڪي
ڇا لاءِ ۽ ڇاڪاڻ، اهو ناممڪن.
اوهان جي پڄاڻان!

پهرين مرحلي ۾ ڪراچي پريس ڪلب اڳيان 28، 29 ۽ 30 سيپٽمبر 2018 تي سوين عورتن ۽ مردن وفاق جي سنڌ دشمن اعلانن خلاف پرامن ٽي ڏينهن احتجاجي ڌرڻو هنيو، ان کان پوءِ 2، 3، 4 نومبر تي سکر پريس ڪلب ۽ 21، 22، 23

ڊسمبر تي لاڙڪاڻي پريس ڪلب اڳيان سوين عورتن ۽ مردن احتجاجي ڌرڻا هنيا.

ٻئي مرحلي ۾ سنڌو درياءَ تي ديا مير پاشا ڊيم سان گڏ ٻيا ڊيم ناهڻ، بحريا ٽائون، ڊي ايچ اي ۽ ٻين نالن ۾ لکين ايڪڙ زمينون ملٽي نيشنل ڪمپنين ۽ وڏين رهائشي اسڪيمن کي ڏيڻ، سنڌ ۾ لکين غير قانوني رهندڙ بهارين، برمين، افغانين ۽ ٻين ڌارين کي شناختي ڪارڊ ڏئي، سنڌين کي پنهنجي تاريخي وطن ۾ بي وطن ڪرڻ ۽ سنڌ کي ٻن حصن ۾ ورهائڻ خلاف "سنڌ بچايو وسيلا بچايو عوامي سجاڳي احتجاجي مارچ" ڪرڻ جي شروعات ڪئي وئي، جنهن مطابق 11 آڪٽوبر 2019 ٺٽي ضلعي جي ننڍين وڏن شهرن ۾ جلسا ڪيا ويا. ان ڪانپوءِ 12 آڪٽوبر سجاول، 13 آڪٽوبر بدين، پهرين نومبر سانگهڙ، 2 نومبر نوابشاهه، 3 نومبر نوشهروز فيروز، 13 ڊسمبر قمبر شهدادڪوٽ، 14 ڊسمبر شڪارپور جيڪب آباد، 15 ڊسمبر ڪشمور ڪنڌڪوٽ ۽ 16 ڊسمبر سکر ۽ گهوٽڪي ضلعي ۾ جلسا ڪري ڌرڻا هنيا ويا. مارچ دوران سنڌ جي ننڍين وڏن شهرن، بس اسٽاپن ۽ چوراهن تي احتجاجي مظاهرا، ريليون، جلسا ۽ جلوس ڪڍي، سنڌي عوام کي سنڌ دشمن سازشن کان آگاهه ڪيو ويو.

اوهان جي پُڄاڻان!

اوهان جي پارٽي طرفان شروع ڪيل جدوجهد تي ناليواري صحافي جي اين مغل لکيو ته:

هڪڙي تنظيم "عوامي تحريڪ" آهي جنهن جو سربراهه مرحوم رسول بخش پليجو ڪجهه وقت اڳ وفات ڪري ويو آهي. گذريل ڪيترن ئي ڏينهن کان عوامي تحريڪ جا مرد ۽ عورتون صوبي جي مختلف شهرن ۽ علائقن ۾ جلوس ۽ جلسا ڪري نه رڳو سنڌ کي نظر انداز ڪرڻ واري "نئين پاڪستان" جي خوابن خلاف آواز اٿاري رهيا آهن پرسنڌ جن مسئلن ۾ گهيريل آهي ان خلاف به احتجاج ڪري رهيا آهن.......مثال جي طور تي سنڌ کان سنڌو درياهه جو پاڻي کسڻ، سنڌ ۾ پاڻي جي هٽرادو ڪوٽ، سنڌ کي ورهائڻ جا مطالبا ڪرڻ، ڪراچي سميت سنڌ جي ٻين ضلعن ۾ غيرقانوني رهندڙ لکين ڌارين کي شناختي ڪارڊ ناهي ڏيڻ خلاف احتجاج ڪن پيا. هن تنظيم طرفان ختم نه ٿيندڙ جلوس ۽ مطالبا ڏسي ۽ ٻُڌي ايئن محسوس ٿي رهيو آهي ته پليجو صاحب يا ته وفات ڪونه ڪري ويو آهي بلڪ زنده آهي ۽ ڪنهن لڪل جاءِ کان پنهنجي پارٽي جي رهنمائي ڪري رهيو آهي يا پليجي صاحب جو روح سنڌي عوام ۽ پنهنجي پارٽي جي رهنمائي ڪري رهيو آهي.

اوهان جي پُڄاڻان!

جڏهن وفاق طرفان سنڌ جي ٻيٽن تي زبردستي قبضي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وئي ۽ بحريا ٽائون طرفان سنڌ جي قديمي سنڌي ڳوٺن کي ڊاهڻ ۽ زبردستي سنڌي ماڻهن جي زمينن تي قبضا ڪرڻ جو سلسلو شروع ڪيو ويو تڏهن وري به توهان جي نظريئي ۽ فڪر جا پوئلڳ ۽ توهان جي پارٽي جون هزارين پيڙهون ۽ پائر جدوجهد جي ميدان تي نڪتا، ضلعن ۾ احتجاج ڪرڻ کان پوءِ سنڌ جي دل ۽ مورڙي جي ماڳ ڪراچي ۾ 4 آڪٽوبر 2020ع تي سنڌياڻي تحريڪ جي هزارين عورتن پنهنجن ڪڇن تي معصوم ٻار کڻي ۽ عوامي تحريڪ جا ڪارڪن ۽ اڳواڻ سج جي قهري تپش ۽ گرميءَ ۾ ڪراچي جي روڊن ۽ رستن تي بحريا ٽائون ۽ ٻين ظلمن زيادتين ۽ ڏاڍ خلاف ۽ وفاق طرفان ڏنگي ۽ ٻنڊار ٻيٽن تي ڪيل زبردستي قبضي خلاف پيادل مارچ ڪري، پريس ڪلب اڳيان ڌرڻو هنيو. جڏهن سجاول ۽ ٺٽي جون هزارين ايڪڙ سرڪاري زمينون ڪشميرين کي ڏيڻ جو اعلان ڪيو ويو ته ان وقت به توهان جي نظريئي، وات ۽ تنظيم جا حقيقي وارث جدوجهد جي ميدان ۾ نڪتا ۽ ٻنهي ضلعن جي ننڍين وڏن شهرن ۾ جلسا جلوس ڪڍي، عوام کي ايندڙ خطرن کان آگاهه ڪندي، مطالبو ڪيو ته ٻنهي ضلعن ۾ پيل سرڪاري زمين مقامي سنڌي بي زمين هارين کي ڏني وڃي.

اوهان جي پڄاڻان!

اوهان جو هي انقلابي قافلو پوري همت حوصلي، جوش ۽ جذبي، ڏاهپ ۽ دوراندايشي سان سفر طرف روان دوان آهي ان دوران هن انقلابي قافلي جي راهه ۾ ڪيتريون ئي روڪاوٽون وڌيون ويون پر ان جي باوجود هي قافلو پنهنجي منزل طرف وڌندو رهيو آهي وڌندو رهي ٿو ۽ وڌندو رهندو.

هي مارويون ڪربلا جي سنڌ ۾ نئين ڪٿا لکن پيون
پنڌ پٻ جو پري
۽ پيو جبل ٻري
پر هي فقير قافلو ، پنهنجي راهه تي رميل
هي اسير قافلو، پنهنجي ڳالهه تي ڄميل
ڳالهه آهي سنڌ جي ۽ انهيءَ جي جند جي
شاهه هو درياهه جو
قيد آ ڪيو ويو
۽ انهيءَ جي موج موج
فوج آ فنا ڪئي
العطش! العطش !اي لطيف العطش!

علم ۽ ڏاهپ ۽ سياست جو يگانو ڪردار_رسول بخش پليجو

_______________________________ جنت هاليپوٽو

قدرتي تي جنم وٺندڙ هر زنده جيو تقريبن صرف پنهنجي نسل جي سار سنڀال، واڌاري لاءِ جاکوڙ ڪندي ملندو، فقط انسان ئي نہ پر ڪروڙن انسانن مان بہ چند اهڙا انسان هوندا آهن جيڪي پنهنجي نسلن سان گڏ سموري انسان ذات جي ڀلائي لاءِ جاکوڙ ڪندا رهيا آهن ۽ سموري انسان ذات جو ڳاٽ اوچو ڪيو آهي.

حياتي جو هڪ ڏينهن لازمي انت اچڻو هوندو آهي، ماڻهو کي هڪ ڏينهن لازمي مرڻو پوندو آهي پر سوال اهو هوندو آهي تہ ان ماڻهوءَ پنهنجي حياتي ڪيئن گهاري؟ ماڻهو جي زندگي ۾ ڪنهن جي وڇڙڻ جو احساس تمام گهڻو ايذائيندڙ ٿيندو آهي. بلڪل ائين ئي اسين بہ ان گهري ڏک جي احساس کي ڪڏهن بہ وساري نٿا سگهون تہ اسان جو محبوب قائد جسماني طور اسان جي وچ ۾ ناهي رهيو، 7 جون 2021ع تي سندس ٿئين ورسي آهي، پر ان ڳالهہ جي ڏک سان گڏوگڏ اسان کي ان ڳالهہ تي فخر پڻ آهي تہ اسين هڪڙي اهڙي دلير ۽ داناءَ شخص جي پويان بيٺل آهيون جنهن جو نالو سندس ڏاهپ، سورهيائي، بيباڪي، دليري ۽ دانائيءَ سبب صدين تائين تاريخ جي پنن تي سونهري اکرن ۾ ظاهر ۽ چٽي نموني اڪريل رهڻو آهي.

اهو لازوال، بيباڪ، بهادر ۽ سچو انقلابي اڳواڻ مون سميت سمورن انسان دوست، زنده دل انسانن جو ضمير، استاد محترم رسول بخش پليجو صاحب آهي. منهنجو هتي آهي لکڻ جو سبب ظاهر ڪندي هلان تہ مرندا فرد آهن ۽ انهن جي گذرڻ کان پوءِ انهن کي ”آهي“ جي جڳهہ تي وري ”هو“ جي حوالي سان ياد ڪيو ويندو آهي، جو تہ اهي گذري ويل وقت هوندا آهن، پر هي يگانو شخص تہ فرد نہ پر اعليٰ ڪردار آهي ۽ ڪردار ڪڏهن بہ مرندا ناهن اهي هميشہ زنده رهندا آهن.

تاريخ وقت جي ظالمن جي چالبازين ۽ مڪارين سان ڀري پئي آهي، پر ان تمام ظالماڻن دورن ۾ ان وقت جا ڏاها ۽ داناءَ ماڻهو پنهنجو ڀرپور ڪردار ادا ڪندا رهيا آهن. اهي مسلسل جدوجهد ڪندا پئي رهيا آهن، مظلوم ماڻهن جي آزادي ۽ ڇوٽڪاري لاءِ دور مٿبا رهندا آهن. وقت جا جابر بادشاهہ وقت مٿجڻ تي فقير ٿيو وڃن جيئن هڪڙي دور جو بادشاهہ مير غلام شاهہ ڪلهوڙو ۽ لطيف سائين ان دور ۾ فقير قسم جو ماڻهو، دور مٿجڻ تي اڄ غلام شاهہ ڪلهوڙي جي تاريخ ۾ حيثيت ڀڏري پٽ ظاهر ڏسڻ ۾ اچي ٿي، پر صديون گذرڻ کان پوءِ بہ لطيف سائين اڄ وقت جو بادشاهہ آهي، ڪروڙين دلين تي راڄ ڪري رهيو آهي.

ائين ئي بلڪل لکين انسانن مان تمام ٿورڙن ماڻهن ئي وقت جي جابرن کي للڪاريو آهي ۽ اهي پنهنجي دانائيءَ سبب اڄ ڏکهي عرصي گذرڻ کان پوءِ بہ سموري انسان ذات تي حڪمراني ڪري رهيا آهن.

جيئن عظيم ڏاهو ڪارل مارڪس، ڪامريڊ لينن، آزادي جي ڏکهي سفر جو پانڌيئڙو ڪامريڊ مائوزيتونگ، هوچي منهہ، چي گويرا، انهن سمورن بهادر انسانن تي بغير ڪنهن رنگ نسل جي، بغير ڪنهن مذهبي ڦيرقار جي، بغير ڪنهن ذات پات جي بلڪ انهن يگانن انسانن لاءِ سمورين ڇٽاڀيٽين کان مٿي، اعليٰ ۽ بلند مرتبو پنهنجين دلين ۾ قائم رکي، سمورا زنده دل انسان فخر محسوس ڪندي، ڪين سرخ سلام ٿا پيش ڪن، جن انسانيت جي ڀلائي لاءِ جدوجهدون ڪيون، جيل ڪاٽيا، سزائون ڪاٽائون، پنهنجي زندگين جا نذرانا ڏنا ۽ اهي ڪردار تاريخ جو حصو ٿي ويا جن تي تاريخ بہ فخر محسوس ڪندي آهي. اهي ڪردار امر ٿي ويا!.

نہ ڄاڻ تہ ڪيترا انسان هر روز مرندا رهن ٿا پر ڪي ماڻهو انمول ٿيندا آهن جن جو جسماني طور گذرڻ بہ سموري انسان ذات لاءِ الميو هوندو آهي، اهڙن ڪردارن جو جسماني طور ماڻهوءَ سان گڏ هجڻ هڪڙو ڏڍ هوندو آهي، هڪڙو احساس هوندو آهي، آٿت هوندو آهي، هڪڙو يقين هوندو آهي، تبديلي جو ۽ يقينن جسماني طور اهڙن ماڻهن جي جڏهن موڪلاڻي ٿيندي آهي تہ ماڻهو اندر ۾ ٽٽي ٽڪرا ٽڪرا ٿي پوندو آهي، پڄي پور پور ٿي پوندو آهي ۽ اهڙن ڪردارن جو پورائو وقت صدين تائين ناهي ڪري سگهندو.

سوين سال اڳ سنڌ ڌرتي هڪڙي يگاني ڪردار لطيف کي جنميو ۽ صديون گذرڻ کان پوءِ وري سنڌ ڌرتي هڪڙي ٻئي يگاني ڪردار کي جنم ڏنو. اهو يگانو ڪردار، اهو عظيم ڏاهو، محبوب رهنما محترم رسول بخش پليجو صاحب آهي، جنهن جو جسماني طور وڇوڙو اسان پارٽي ڪارڪنن، سنڌ ۽ ملڪ سميت انسان ذات جي ڀلائي، مظلوم ماڻهن جي آزادي لاءِ هر وقت سوچيندڙ، پاڻ پتوڙيندڙ ذهن هڪڙو تمام وڏو الميو ٿي گذريو آهي، جنهن جو خال پڻ وقت شايد ڪڏهن ڀري سگهي.

لطيف سائين اهڙن بيباڪ ڪردارن لاءِ چيو آهي تہ،

متي ان خمير اصل هئي ايتري .

لطيف جي پارکو هن يگاني شخص سان تمام گهڻن ماڻهن جا سدائين اختلاف پئي رهيا آهن، مختلف مسئلن تي، موضوعن تي، ان شخص سان مڪمل متفق تمام ٿورڙا ماڻهو ئي رهيا هوندا، شايد اهو انهي لاءِ تہ سچ وڏو ڏوهاري آهي ۽ ڏوهاري سان ماڻهو گڏ ناهن گذاري سگهندا، پر هن شخص کي ڪڏهن بہ ان ڳالهہ جي پرواهہ ڪندي ڪونہ ڏٺوسين تہ جيڪڏهن ڪنهن کي ڪا ڳالهہ نہ وڻي ۽ مٿان ڦلاڻو خان ڪاوڙجي پوي،! بلڪ ڪنهن سان ڪوڙي خوشامد هن شخص کي ڪڏهن ڪرڻ ئي ڪونہ آئي. هي تہ کرو ماڻهو هو، هي تہ سچو ماڻهو هو، هن جي سوچ ۾ تہ لطيف سمايل هو جنهن چيو ٿي تہ، اک الٽي ڏار، وڻءُ ابتو عام سين، جي لهہ وارو لوڪ وهي، تون اوچو وهہ اوپار. هن کي ڪڏهن بہ ان ڳالهہ جي پرواهہ ڪندي ڪونہ ڏٺو سين تہ ماڻهو منهنجي واهہ واهہ ڪن ٿا يا نٿا ڪن پر هي ماڻهو تہ ٽٽي جي ڳلين جو ڪوئي سرمد لڳي ٿو ۽ منافقت جي ٻوڙ ۾ ٻوڙيندڙ سمورا سياست باز ڄڻ تہ سڀ اورنگزيب.! ۽ هن تي الزام ئي ڌرين ٿا پر هي نہ ڪڏهن جهڪيو، نہ ڪڏهن وڪيو. هي يگانو ڪردار هميشہ اٽل رهيو، سچو رهيو، پنهنجن آدرشن سان.

ڏسي ڇڏيوسين تہ ظلم جي ڪارخانن سان ڪوئي فنڪار،
لڙي ٿو تہ ڪيئن ٿو لڙي.

ڪوڙ سارن اعليٰ درجي جي ادارن جن تمام گهڻن ماڻهن ڪي پنهنجن پيرن تي بيهڻ جي سگهہ ارپي ۽ اهي ماڻهو انهن ادارن جي ڳالهہ ڪرڻ تي فخر محسوس ڪندي نظر ايندا آهن پر ڪي ماڻهو وقت جي رفتار ڪان بہ تيز هلڻ جا عادي هوندا آهن جنهن ڪم جو جيسين وقت اچي تيسين پنهجي رفتار وڌائي اهو ڪم اڳي ئي ڪري ونجي، ائين ئي هي تمام گهڻو محنتي، جفاڪش ماڻهو پنهنجين صلاحيتن جي ڪري، جنهن بہ اداري ۾ ويو تہ ان اداري ڪي پير ڪوڙي بيهڻ جي سگهہ ارپي ۽ جتي بہ هن جو نالو نڪتو، ڏيهہ توڙي پرڏيهہ تہ انهن ادارن پنهنجو ڳاٽ اوچو ڪيو، تہ اسين ڪنهن وقت ۾ ان ڪردارجي ڇپر ڇانءُ هيٺ رهيا آهيون. سندن اعليٰ سوچ ۽ ڏاهپ هيٺ اسريا نسريا آهيون. لطيف سائين چيو آهي تہ پڇڻ گهڻا پڇائيا، تون پڇڻ ڪي پڇاءِ، سو هي ماڻهو پڇڻ ڪي بہ پڇائڻ وارن مان هو.

تعليم سان انتها درجي جو چاهہ رکندڙ هي يگانو فرد شروع ۾ پندرهن سالن جي عمر ۾ هڪڙي اوپري ٻوليءَ ۾ ناول پڙهڻ وينو، اها ٻولي بہ انگريزي، جنهن ڪان ان وقت هو مڪمل اڻ واقف هو، پاڻ اهو ناول پڙهڻ شروع ڪيائين ڊڪشنري جي مدد سان، آڏيون ٿي ويون پر اجان هڪڙي سٽ ۾ منجهيل ۽ پوءِ نيٺ اهو ناول پڙهي پورو ڪيائين. جيڪا سندس زندگي ۾ انگريزي جي پهرين وڏي شروعات هئي. اهو پهريون ڪتاب، ان ڪان پوءِ هي يگانو شخص جڏهن سنڌ مدرسي ڪراچي ۾ تعليم پرائڻ ويو تہ صديءَ جو هڪڙو ٻيو يگانو ڪردار اتي گهڻي وقت ڪان شاگردن جي تربيت ڪندي ڄڻ تہ هن ئي انمول شخص جي انتظار ۾ هو تہ ڪڏهن اهو وقت جو بيباڪ، بهادر ڪردار ايندو جنهن جي تربيت ڪندي آئون پاڻ ڪي سرخرو محسوس ڪندس. اهو شخص اتي پهتو جيڪو عاشق هو علم جو، فهم جو. هن جو عشق هو ڪتابن سان ۽ نيٺ هن سنڌ مدرسي جي لائبريري هڪ سال اندر پڙهي چٽ ڪري ڇڏي، سندس فهم جي انتها تہ ان شاگردي واري دور ۾ ئي پروان چڙهي چڪي هئي. جو سندس استاد محترم محمد ابراهيم جويو صاحب چواڻي تہ جڏهن هن اسڪول ۾ انگريزي جي پيپر ۾ آيل مضمون تہ "اسان جي سماج ۽ يورپين سماج ۾ ڪهڙو فرق آهي؟" ان مضمون ۾ لکجندڙ اهي لفظ ۽ اهو بيان ڪيل فرق هن ڪان اڳ ڪڏهن ڪنهن اهڙي قسم جي ظاهري فرق ڪي ڪو پي ايچ ڊي هولڊر بہ نہ ڪري سگهيو هو جيڪو هن طالب علم ڪيو. ان مضمون لکڻ سان سندس ان ڏاهي استاد پيار، شفقت وچان ڪيس پنهنجن ڪلهن تي کڻي سڄي مدرسي ۾ چڪر ڪارائڻ لڳو ۽ چوندو رهيو تہ پليجو هڪ ڏينهن اسان جي سنڌي قوم جو نالو سڄي دنيا ۾ روشن ڪندو. هي شخص سندس استاد جي ڏنل ان ٿيٽا ڪي ڪيئن رائگان وڃڻ ڏئي ها. پوءِ هي محبوب صفت شخص سندس استاد اعليٰ جي چيل انهن سمورن لفظن ڪي ساپيان ڏيارڻ لاءِ مسلم لا ڪاليج ڪراچي مان وڪالت جي سَنَدَ حاصل ڪري، پنهنجي ڪرت ڪي لڳي ويو پر جڏهن وڪالت ۾ پئسو ڪمائي، مال ملڪيت ٺاهي، عيش و آرام واري زندگي گذارڻ جو وقت آيو تہ پاڻ وڪالت ڇڏي مڪمل طور ڪل وقتي سياست شروع ڪيائين ۽ محسوس ڪيائين تہ وڪالت لازمي آهي پر ان سان گڏ ڪو ٻيو اهڙو گس ڪيجي، جنهن سان هيٺن جو بہ هڏ ڏوڪي ٿي بيهجي. ڪو اهڙو رستو ڳولهجي جنهن ۾ اسان جي مظلوم قوم جي مسڪين ماڻهن جو سهارو ٿجي. پوءِ مختلف پليٽفارمن تان جدوجهدون ڪندي، هن شخص ڏٺو تہ ڇئني پاسي ڪاريءَ وارا ڪڪ آهن. هي وڏيرا سياستدان مسڪين ماڻهن لاءِ هڪڙو اکر بہ ڳالهائڻ لاءِ تيار ناهن ۽ نہ ئي وري ڪنهن ٻئي ڪي ٿا ڳالهائڻ ڏين. سو پاڻ پنهنجو هڪڙو منظم ادارو "عوامي تحريڪ" جوڙيائين.

اها ڳالهہ واضح آهي تہ ڪوڙ سارا پڙهيل لکيل ماڻهو وينا آهن، اديب آهن، علم سان چاهہ رکندڙ ماڻهو آهن، وڪيل آهن، پروفيسر آهن، پر اهي ڏاڍ ۽ ظلم خلاف هڪڙو اکر بہ ڳالهائڻ لاءِ تيار ناهن پر هي داناءُ شخص ڪڏهن بہ ماٺ ڪري نہ وينو. تاريخ شاهد آهي، اسان جي سماج ۾ عورت ٻار ڄڻڻ جي مشين، صرف گهر گهاٽ سنڀالڻ لاءِ نوڪرياڻي ۽ مرد پنهنجي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ بستري جو سينگار بڻايل آهي، تڏهن هن ماڻهوءَ جيڪو پڙهيو ان تي عمل ڪيائين ۽ چيائين تہ عورت ۽ مرد زندگي ۾ برابر جا حصيدار آهن، ٻنهي ڪي برابري جا حق ملڻ کپن ۽ پاڻ پنهنجي ئي گهر ڪان شروعات ڪيائين تہ عورتن ڪي سياست ۾ آڻڻ گهرجي. انهن ڪي سياسي شعور ڏجي تہ جيئن قوم ۽ وطن لاءِ ٿيندڙ جدوجهد ڪي وڌيڪ سگهارو بڻائي سگهجي. جيڪو عورت جي آزادي ڪان سواءِ ناممڪن آهي. هن دلير پٽ جون اڻ ڳڻيون جدوجهدون ڪيل آهن. مسڪين عوام جي ڀلائي لاءِ پنتي پيل پيڙهيل سماج ۾ ٻاندي بڻايل انسانن جي آزادي لاءِ. ادب جي ميدان ۾ پڻ سندس خدمتون ڪنهن ڪان ڳجهيون ناهن. جويي صاحب جا اهي لفظ پنهنجو پاڻ ۾ هڪڙي وڏي اهميت رکن ٿا تہ سائين "رسول بخش پليجي سندي ذات هنجن جهڙو لازوال ڪتاب سنڌي ادب ڪي ارپي، سنڌي ادب تي ٿورو ڪيو آهيس." ٻيا بہ لاجواب ڪتاب آهن جيڪي پڻ پڙهيو ماڻهو لاجواب ٿيو وڃي. گهڻن ماڻهن ڪي اهڙو سچو سيبتو لکڻ جو شوق هوندو آهي پر شايد اهڙي منڙي ٻولي، خيال، اهي لکٽيون محترم رسول بخش پليجو صاحب جهڙن اعليٰ ضمير رکندڙ ماڻهن جي حصي ۾ ئي آيل هونديون آهن. علم ۽ ادب سان چاهہ رکندڙ هي بيباڪ سچو انقلابي اڳواڻ اسان ڪان جسماني طرح تہ موڪلائي ويو آهي پر هو اعليٰ ضمير رکندڙ انسانن جي ذهنن ۾ هميشہ زنده رهڻو آهي، هو زنده رهڻو آهي سندس ئي لکڻين ۾، فڪر ۾، نظريئي ۾.

اي محبوب قائد تون هميشہ زندهہ رهڻو آهين اسان جي سوچن ۾ ۽ تنهنجو فڪر زندگي جي هر قدم تي مسڪين ماڻهن جي ڀلائي لاءِ جدوجهد ڪرڻ لاءِ اتساهيندو رهندو، اسان جي رهنمائي ڪندو رهندو ۽ اسين اهو وچن وري ورجايون ٿا تہ "پنهنجي پوري سچائي سان مسلسل جدوجهد جي ميدان ۾ پير ڪوڙي بيهنداسين جيسين ڌرتي سک جو ساهہ نٿي کڻي ۽ مسڪين ماڻهو خوشحال نٿا ٿين"

مارڪسزم، ليننزم ۽ مائوازم جو تسلسل فڪرِ رسول بخش پليجو

------------------------------------ **عاطف ملاح**

عالمي انقلابي پورهيت دوست نظريو، سائنس يعني مارڪسزم. جيئن ته ڪو بيٺل، جامد نظريو نه پر جدلي، متحرڪ، چرپر ۾ رهندڙ، وقت ۽ حالتن آهر سڌارا ۽ واڌارا ٿيڻ جوڳو آهي. هي نظريو تاريخي ماديت جي اصولن پٽاندڙ انساني سماج، سماج ۾ موجود مسئلن ۽ خود تاريخ ڪي جاچڻ جو هڪ سائنسي نظريو آهي. جنهن جا هي بنيادي نقطا ته: انساني سماج ٻن مختلف ۽ متضاد طبقن ۾ ورهايل آهي ۽ انهن طبقن يعني پورهيت عوام ۽ ظالم حڪمرانن وچ ۾ چڪتاڻ سدائين جاري رهي ٿي ۽ نتيجي طور اها چڪتاڻ، يعني طبقاتي ويڙهه آخرڪار پورهيت عوام جي فتح ثابت ٿئي ٿي ۽ پورهيت دوست سماج ڏانهن پهرين وک ثابت ٿئي ٿي.

هاڻي ٿورو غور ڪريو ته سماج ۾ موجود حاڪم طبقي لاءِ زندگيءَ ۽ موت جو مسئلو بڻيل، اها پورهيت دوست سائنس، انهن ڪان ڪيئن هضم ٿيندي؟ تنهن ڪري نه فقط مارڪسي فڪر جي پيڙهه پوڻ وقت بلڪ ان ڪانپوءِ جي بدليل صورتحال موجب ان ۾ ٿيل سڌارن ڪان ويندي اڄ تائين ان پورهيت دوست سائنس خلاف حاڪم طبقن ۽ سندن چاڙتي پروپيگنڊا باز مشينري طرفان سازشون ۽ مڪاريون، ڪا نئين ڳالهه ناهن بلڪ هر دور ۾ ان فڪر ڪي ڏاڍين مشڪلاتن مان گذرڻو پيو آهي.

سچ وڏو ڏوهاري آهي،
روز ازل ڪان پڪڙيو ويو آ، ....
زنجيرن ۾ جڪڙيو ويو آ،
تيل ڪڙاهين ڪاڙهيو ويو آ......، !
(شيخ اياز)

يعني هر دور ۾ انسان ذات جي گهڻائي جي فائدي واري واٽ ڪي ڏڪين، ورن وڪڙن جي گسن تان گذرڻو پيو آهي چاڪاڻ جو سندن منزل ايڏي ڏورانهين ۽ پيچيده آهي. جا سماج تي قابض ڦورو طبقي لاءِ زهر مثل آهي. تنهن سبب تاريخ جي هر دور ۾ حاڪم طبقن جي سازشن، چالبازين ۽ پروپيگنڊا جي عتاب هيٺ رهندي آئي آهي. پورهيت دوست سائنس جي بانين؛ مارڪس ۽ اينگلس طرفان انساني تاريخ ۾ سندن وقت تائين جي پچي راس ٿيل ڄاڻ ڪي هڪ هنڌ سهيڙي، گڏ ڪري، ان جا بنياد وڌا ۽ بعد ۾ بدليل حالتن سان، مختلف ملڪن جي مخصوص سياسي حالتن جي مدنظر ان ۾ ٿيل واڌارن جهڙوڪ؛ لينني فڪر ۽ فڪر مائوزي تنگ. انهن فڪرن مٿان سرمائيداري، سامراجي فشري باز ڪات ڪهاڙا تڪا ڪريو، هر وقت ميدان تيار ڪريو ويٺا هوندا آهن. ان فشري ۽ ڦڏي ۾ جيڪا ڳالهه عام طور ڏٺي وئي آهي سا هيءَ ته هر دور ۾ ان سائنسي نقطئه نظر ڪي عتاب هيٺ رکيو ويو مثلن جڏهن مارڪس سرمائيدار دنيا جا برج لوڏيا ته سندن سڄو زور مارڪسي فڪر ڪي زير ڪرڻ هو. ٿورو اڳتي هلي جڏهن لينن هڪ پوئتي پيل ملڪ روس مان مارڪسي فڪر ۾ سائنسي واڌارا ڪري، دنيا جي مظلوم پيڙهيل عوام، قومن ڪي نجات جو وسيلو ڪڍي ڏنو، جنهن واٽ ڪي اڳتي هلي اسٽالن پنهنجي دورانديشي وسيلي ڪنيو ته سامراجي پروپيگنڊا جو نشانو رهيو ۽ پوءِ ساڳين عوام دشمن قوتن، جيڪي مارڪس ۽ لينن جي فڪر مٿان زهر اوڳاڇيندي نه ٿڪبا هئا تن ساڳين وري پنهنجي دور جي بدليل حالتن جي مارڪسي سائنس يعني فڪر مائوءَ مٿان پنهنجا سامراجي ڪات ڪهڙا تڪا ڪيا. يعني سندن هر ممڪن ڪوشش رهي ته ڪيئن به ڪري پنهنجي ڏاڍ مڙسي جا ڪوڙا جواز گهڙڻا آهن ۽ عوامي نظرين جي مخالفت ڪرڻي آهي. دنيا جي ان انقلابي سائنس جي نظريئي جي عملي طور مختلف خطن ۾ لاڳو ٿيندي ئي، ان منجهه نت نون تضادن پڻ جنم ورتو. جيئن مٿي هي ڳالهه بيان ڪري چڪا آهيون ته عظيم مارڪس طرفان سرمائيداري جي اوسر وقت جيڪي تجزيا ڪيا ويا سي بدليل حالتن ۾ ڪجهه بهتري چاهين پيا، تڏهن سرمائيداري سامراجي منزل تي پهچندي، لينن طرفان ڪيل سائنسي ۽ پورهيت عوام جي فائدي وارا واڌارا رجعت پسندن ٽراٽسڪائن ۽ ترميم بازن ڪي نه وڻيا. ساڳي طرح “سامراج ڪي ڪاغذي شينهن” ڪوٺيندڙ انقلابي استاد مائو جا چيني سماج جي بدليل حالتن ۽ سياسي، سماجي، معاشي پسمنظر ۾ ڪيل واڌارا پڻ نقلي ترقي پسندن ۽ ڪوڙن انقلابين ڪي پيٽ ۾ وڪڙ جيان محسوس ٿيا. سنڌ اندر ان جي مخصوص سماجي، معاشي، سياسي حالتن ۽ تاريخي پسمنظر ۾ مارڪسي سائنس جي جوهر ۽ ڳر ڪي برقرار رکندي رسول بخش پليجي صاحب

طرفان ڪيل واڌارا ۽ پورهيت دوست سائنس جو عملي نفاذ، ڪوڙن ترقي پسندن، ٽراٽسڪائين ۽ سامراجي چاڙتن کان ڪيئن هضم ٿي ٿي سگهيا؟ تنهن ڪري وقت بہ وقت ان خلاف سازشون تہ فطري ۽ اٽٽر آهن. ڪير ٿو چئي تہ مارڪس جي هيڏي عالمگير ۽ جڳ مشهور فڪر، سائنس کي تنهن وقت جي رجعت پرستن هڪڙي ڏڪ ۾ قبوليو؟ اهو تہ مارڪس جي جاءِ پيدائش کان ڏور هڪڙي پوئتي پيل، زار شاهي جهڙي بلا جي ور چڙهيل روس جي هڪڙي ندي وولگا جي ڪناري جنم وٺندڙ عظيم لينن جو ڪرچشمو هو جنهن مارڪسي فڪر ۾ ضرورت آهر ۽ حالتن سان ٺهڪندڙ واڌارا ڪري نہ فقط پورهيت عوام جو راڄ قائم ڪيو بلڪ ان سائنس جو نظرياتي دفاع پڻ ڪيو. ڪير ٿو چئي تہ اڳتي هلي وري دنيا جي ڪنهن ٻي ڪنڊ ۾ سامراجي فرانس ۽ جاپان جي چنبي ۾ وڪوڙيل، هر دم ڏکي ساهہ کڻندڙ جاگيرداري ملڪ چين ۾ جڏهن ان سائنس جا وري نوان بنياد پوڻ شروع ٿيا تڏهن اهڙا شاندار نظرياتي، فڪري ڪارناما ڪندڙ شاؤشا ڳوٺ جي هڪ هاري جي پٽ انقلابي استاد مائوزي تنگ سامراجين توڙي سندن ساٿارين کان هضم ٿيا هوندا؟ مائو جي انقلابي، نظرياتي ڪمن کي اڳتي هلي سنڌ جي ننڍڙي ڳوٺ جنگشاهي جي پر ۾ ڳوٺ منگر خان پليجو ۾ جنم وٺندڙ رسول بخش پليجي پنهنجي ڏاهپ ۽ دوانديشي سان نہ فقط هي لفظ چئي سنڌ جي هاري عوام ۾ متعارف ڪرايو تہ، مائو جو فڪر ۽ نظريو اڄ جي دور جي مارڪسزم آهي. جيئن ڪنهن وقت لينن لاءِ اهو چيو پئي ويو، چو تہ هن روس جي حالتن سان ان سائنس جي ٺهڪندڙ تشريح ڪندي ۽ جزوي شين کي ڇڏي ڪلي طور نافذ ڪيو ۽ تيئن ئي مائو پڻ مارڪسي فلسفي کي چيني سماج اندر وڏا چال ڏياريا، جيڪي هڪ ئي وقت لينن جيان مارڪسي فڪر ۾ نظرياتي واڌارا پڻ هئا تہ عملي طور انهن جو اظهار پڻ. پر پليجي صاحب ساڳئي وقت غير سائنسي رجحانن جو، جن مطابق تہ ڪڏهن مارڪس ۽ اينگلس جا لفظ حرف آخر هئا تہ ڪڏهن لينن جا يا وري جيڪي روس اندر سردي پوڻ تي هتي پاڪستان ۾ گرمين ۾ ڪوٽ پائڻ شرورع ڪندا هئا، جيڪي اسٽالن کان پوءِ روس تي سرمائيداري جي ايجنٽن خروشچوف، گورباچوف جهڙن جي هر پاليسي کي لبيڪ ڪيون وينا هوندا هئا تن لاءِ هيئن چئي سنڌ اندر نئين مارڪسي فڪر جي راهہ جو تعين ڪيو تہ ”دنيا جي طبقاتي ۽ قومي غلامي جو شڪار غلام قومن کي پنهنجي جدوجهد جو دارومدار بنيادي طرح پنهنجين اندروني حالتن ۽ قوتن تي رکڻ گهرجي نہ ڪي ٻاهرين قوتن تي. ننڍين قومن جي انقلابي قوتن کي تہ ان معاملي ۾ خاص طرح خبردار رهڻو آهي ۽ ڪين تمام گهٽي ڪوشش ڪري پاڻ کي ڪنهن بہ ٻاهرين وڏي طاقت جي سئو سيڪڙو پوئلڳي کان بچائڻ گهرجي، پوءِ پلي ڪٽي اها وڏي طاقت سوشلسٽ ئي چو نہ هجي، نہ تہ هو زبردست ڌڪ ڪائينديون.“ (پڙهو مقالو مائوزي تنگ، رسول بخش پليجو صفحو، 34)

عالمي انقلابي پورهيت دوست نظريئي جي عظيم استادن مارڪس ۽ اينگلس پاران خود پنهنجي طرفان ئي دنيا جي پورهيت عوام کي بار بار هي سمجهاڻي ڏني پئي ويندي رهي هئي تہ سندن چيل ڳالهيون کي رٽڻ، حفظ ڪرڻ جو مواد نہ بلڪ سماجي، اقتصادي سائنس جا اهي اصول آهن جيڪي جدلي سائنس جي روشني ۾ اڳتي وڌندڙ ۽ ترقي ڪندڙ آهن .سندن زبردست سماجي، اقتصادي اصولن منجهہ ضرورت پوڻ تي مناسب واڌارا ڪري، پنهنجي پنهنجي ملڪ جي مخصوص، بدليل صورتحال سان ٺهڪندڙ تشريح ۽ حڪمت عملي وسيلي ان سائنس کي بهتر انداز ۾ وڌائي ۽ لاڳو ڪري سگهجي ٿو. انقلابي استاد مارڪس لاءِ تہ هي ڳالهہ جڳ مشهور آهي تہ پنهنجين لکڻين جو زبردست نقاد پهرين هو خود رهيو آهي. جيئن روس اندر مارڪس جي ڏسيل واٽ ”مسلسل انقلاب“ يا سرمائيداري کان سامراجي منزل ڏانهن ارتقا ڪندڙ حالتن ۾ مارڪسي فڪر اندر نئين حڪمت عملي جي گهرج هئي جيڪا لينن پنهنجي ذهانت سان مڪمل ڪندي هي اصول واضح ڪيا تہ سرمائيداري هاڻي پنهنجي سامراجي منزل تي رسي چڪي آهي تنهن ڪري ان مان ڪنهن سڌاري جي گنجائش باقي نہ رهي آهي، مارڪس جي وقت ۾ دنيا خاص ڪري يورپ جي اسريل ملڪن ۾ انقلاب اچي ۽ ”مسلسل انقلاب“ جي نظريئي وسيلي يورپ جي ٻين سرمائيدار طاقتن ۾ پکڙجڻ ضروري هو نہ تہ انقلاب لاءِ خطرو هو پر بدليل حالتن جي گُهر هيءَ هئي تہ روس جهڙي پوئتي پيل ملڪ ۾ بہ انقلاب نہ فقط اچي پر بچي بہ پئي. ٽراٽسڪي ۽ سندس ترميم پسند رد انقلابي ٽولي کان لينن جي اها سائنسي واٽ ڪيئن پئي برداشت ٿي سگهي؟ چين اندر ساڳئي پورهيت دوست سائنس جي مفڪر مائو جي عوامي جمهوريت ۽ روس جي پيٺ ۾

ڪمزور مرڪز ۽ جاگيرداري جي ڏٻڻ ۾ ڦاٿل ملڪ اندر نئين مارڪسي لائين جيڪا روس واري حڪمت عملي کان بہ مختلف هئي سا جيئن سامراج، سندس چاڙتن ۽ دشمن ٽولن کي پيٽ ۾ وڪڙ هئي تيئن ساڳي طرح انقلاب ۽ عوام دوست نظريئي جي مائو طرفان ايشيا ۾ متعارف ڪرائڻ بعد تنهن اولھ کان اوپر ڏانهن هوا جي رخ جو صحيح ڪاٿو لڳائي، پاڪستان جهڙي گهڻ قومي ملڪ، 1940 واري قرارداد تحت، مختلف آزاد ۽ خودمختيار قومن جي وفاق اندر، عالمي توڙي ڏيهي حالتن جي بدليل رخ ۾ نئين سياسي لائين جو تعين ڪندڙ رسول بخش پليجو ۽ سندس پارٽي عوامي تحريڪ، سامراجي ايجنٽن، سندن ساٿارين ۽ پوسٽ ماڊرني، ڪانگريسي مارڪسٽن، سامراجي منڊي جي پيدا ڪيل چاڙتن جي پروپيگنڊا ۽ فشريبازي کان ڪيئن ٿا بچي سگهن؟ پنهنجي جڳ مشهور مقالي مائوزي تنگ ۾ پليجي صاحب هڪ شاندار ڳالھ ڪئي آهي (جيڪا توڙي جو هن مائو جي حوالي سان ڪئي آهي) پر ٿوري تبديلي سان اها مٿس بہ لاڳو آهي سا هي تہ، مائو کي رد ڪرڻ لاءِ يا سندس مارڪسي فڪر ۾ خدمتن ۽ واڌارن لاءِ ظاهري ڳالھ آهي تہ يورپ جي نام نهاد انقلابين طرفان ڪيس مڃتا نہ ملندي جو ٻين ڪوڙ ڳالهين سان گڏ اها سندن نسلي برتري کي بہ زبردست ڌڪ آهي تہ جاگيردار چين جي ننڍڙي ڳوٺ جي هاري جي پٽ مائو جي يورپ جي پڙهيل گورن جي مٿان ڪيئن برتري ٿيئي؟ تيئن ئي سنڌ اندر پورهيت دوست سائنس ۽ وطن دوست، پرامن، قومي، جمهوري عوامي انقلابي جدوجهد لاءِ نہ فقط زبردست جدوجهدون ڪندڙ پر ضرورت آهر واڌارا ڪندڙ سنڌ جي شهر ٺٽي جي ننڍڙي ڳوٺ منگر خان پليجو جي تپيدار جو پٽ رسول بخش پليجو لاهور جهڙي تخت گاھ جي وڏن سرفروش انقلابين ۽ سالن کان قوم جي “پرستي” جا پڳڙ ٻڌيو گهمندڙن کان ڪيئن ٿي برتر ٿي سگهيو؟ لينن طرفان مارڪسزم ۾ ضرورت آهر مناسب ۽ پورهيت دوست واڌارن ڪانپوءِ اسٽالن طرفان لائين جو دفاع ۽ وري مائو طرفان ايشيا جي ملڪ چين جي سياسي، سماجي، معاشي حالتن ۽ تاريخي پسمنظر مطابق ان سائنس جي عملي نفاذ بعد سنڌ اندر عقيدي جي چادر اوڍڻ بدران نج سائنسي لائين جو خاڪو رسول بخش پليجي ئي تہ چٽيو جنهن کي هتان جي نقلي ترقي پسندن، ڪوڙن ڪميونسٽن ۽ “ڪٽي ڪائو مجنوئن” قومپرستن نہ ڪڏهن قبوليو نہ ئي وري عقيدت مند ڪڏهن قبوليندا جو ان عمل سان سندن چڳ مڙسي جي پڳ لهڻ جو خطرو آهي. لينن، مائو جيان رسول بخش پليجو صاحب ئي تہ هو جنهن چيو تہ“جيڪي خيال ۽ نظريا ڪنهن هڪڙي زماني ۾ يا ڪنهن هڪڙي ملڪ ۾ يا ڪن هڪڙين حالتن ۾ صحيح هئا، سي ساڳيا، جيئن جو تيئن، ٻين زمانن، ٻين ملڪن ۽ ٻين حالتن ۾ استعمال ڪبا تہ اهي بدليل صورتحال ۾ غلط، نقصانڪار ۽ تباهي آڻيندڙ ثابت ٿي سگهن ٿا.”(رسول بخش پليجو، سياسي ادب جلد 2 صفحو 241)

سچ جي سوريءَ رسندا سي ئي!

سڪندر شيخ_لاڙڪاڻو

ماريءَ جا تنگ گهيرا هوندا،
وياڪل هڙ آڪيرا هوندا.

رت جو ريج مليو جنهن پونءِ کي،
سهسِين ات سويرا هوندا.

بارودن جي راند ۾ سائين!
زخمي امن جا ڳيرا هوندا !

سچ جي سوريءَ رسندا سي ئي!
جيڪي مڙس مٿيرا هوندا.

سونهن ڳليءَ ۾ ڪنهن سائل جا،
سَوَ سَو پيرا ڦيرا هوندا.

مڪلي، منڇر، ڪينجهر ڪاڇو؟
سونهن ثقافت ديرا هوندا.

ڏاريا ڏڪجي ديس ڇڏيندا،
پِريَنِ ڏرتيءَ پيرا هوندا.

***

سياسي، سماجي ۽ انقلابي سائنس جو ڄاڻو ۽ نظريئيدان: رسول بخش پليجو

سرواڻ جتوئي ----------------------------------

سياسي، سماجي ۽ معاشي حالتون ۽ اٿل پٿل نَوَن نظرين، خيالن، سوچن ۽ عوامي ڪردارن کي جنم ڏين ٿيون. موٽ ۾ اهي عوامي ڪردار سماج ۽ قومن تي اثر انداز ٿين ٿا ۽ قومن ۽ سماجن جي تقدير تبديل ڪريو ڇڏين.

قومن ۽ سماجن جي تاريخ عمل سان جڙندي آهي ۽ عمل ارادي سان ۽ ارادن جا اڏيندڙ خيال هوندا آهن ۽ خيال اسان جي آسپاس واري سماجي ماحول، معاشي نظامن، سياسي حالتن مان جنم وٺندا آهن. اهو ئي سبب آهي جو هر دور ۾ نوان خيال جنم وٺندا رهن ٿا ۽ نَوَن خيالن جي ڪري نوان ارادا جڙن ٿا ۽ اهي ارادا اسان کان عمل ڪرائين ٿا ۽ انهن عملن جي ڪري هڪ نئين تاريخ اڏجي ٿي ۽ اهي تاريخ جا اڏيندڙ، سماجن ۽ قومن کي نوان موڙ ڏيندڙ ۽ هن ڌرتيءَ تي پنهنجي عملن جا نشان ڇڏي ويندڙ عظيم عوامي ڪردار بڻجن ٿا. جنهن مان نوان نسل ۽ قومون اتساهه وٺي اڳتي وڌن ٿيون. اهڙو ئي سنڌ جي نئين نسل ۽ قوم لاءِ اتساهه جو سبب بڻجندڙ عظيم عوامي ڪردار ۽ شخص محترم رسول بخش پليجو صاحب پڻ هڪ آهي. جنهن ورهاڱي کان پوءِ سنڌ، پاڪستان ۽ هن ڌرتي جي گولي تي پنهنجي عملن جا نشان ڇڏيا. سنڌ ۽ پاڪستان جي سياست ۾ نوان لاڙا متعارف ڪرايا. قومي، طبقاتي ۽ سامراج مخالف سياست کي گڏ گڏ هلائڻ ۽ سياست کي ڪتاب ۽ ثقافت سان ڳنڍڻ، عورت کي سياست ۾ اڳواٽي وارو ڪردار ڏيڻ ۽ ملڪ ۾ شامل قومن جي ترقي پسند پارٽين جا اتحاد ٺاهڻ جا نوان رواج وڌا. جيستائين هن ڌرتيءَ جي گولي تي ظالم ۽ مظلوم، ڦرجندڙ ۽ ڦريندڙ طبقاتي ۽ قومي استحصالي نظام جو وجود باقي آهي تيستائين هو مظلوم ۽ ڦرجندڙ قومن ۽ طبقن لاءِ مشعلي راهه بڻيل رهندو.

تاريخ جي ورقن ۾ اهي ئي ماڻهو زنده رهن ٿا جيڪي گڏيل سماج جي بهتري ۽ ڀلائي خاطر هن ڌرتي کي انسانن جي رهڻ لائق بڻائڻ لاءِ پاڻ پتوڙين ٿا. اهڙن ئي انسانن مان محترم رسول بخش پليجو هڪ آهي. جنهن پنهنجي سموري حياتي مظلوم انسانن جي حقن لاءِ جدوجهد ڪندي وقف ڪري ڇڏي. هو بنيادي طور سنڌ اندر ڪاٻي ڌر جو اڳواٽي ڪندڙ اڳواڻ ۽ نظرئيدان آهي ۽ هو نہ صرف مارڪسزم، ليننزم ۽ مائوزيتنگ جي فڪر جو ڄاڻو هو پر ان سان گڏ دنيا جي تاريخ، انساني تاريخ، مذهبن جي تاريخ، قومن جي تاريخ ۽ سماجن جي تاريخ جو پڻ ڄاڻو هو.

هو نہ رڳو هڪ انقلابي ۽ سياسي اڳواڻ هو پر ان سان گڏو گڏ هو هڪ سياسي، سماجي ۽ انقلابي سائنس جو عالمي سطح جو ڄاڻو ۽ نظرئيدان پڻ آهي. اهو ئي سبب هو جو هن مارڪس، لينن ۽ مائو جي فڪر کي (سنڌ) پاڪستان جهڙي پٺتي پيل جاگيردار، نيم سرمائيدار، مذهبي رجعت پرست ۽ گهڻ قومي ملڪ واري سماج لاءِ گهڙي گهُڙي ۽ ان ۾ واڌارا ڪري ڪٽي آيو ۽ ان فڪر کي سنڌي عوام ۾ متعارف ڪرايو. عوام کي ٻڌي ۽ جدوجهد واسطي سڏ ڏئي چيو تہ "اوهين جيڪي سڀ ڦريل،لٽيل، ڌڪاريل، ستايل، هيسايل، ڊبڙاٽيل، گهوگهاٽيل آهيو، جيڪي ننڌٽڪا، بيواهہ، لاوارث ۽ بي زبان آهيو، جن کي سدائين، هر وقت، هر روز، گهڙي گهڙي، پل پل ڍورن وانگر وهايو ڦريو، لٽيو، بکون ماريو، بيمارين ۾ ڇيچلايو، ڊٻايو، ستايو، هيسايو، ڊبڙاٽيو ۽ گهوگهاٽيو وڃي ٿو، جن جو ساهه هر دم ڪنهن نہ ڪنهن ڊپ ۽ خوف جي سوريءَ تي ٽنگيل آهي اهي سڀ پاڻ ۾ ٻڌي ڪريو."

مٿيون سڏ انهن سمورن ماڻهن کي آهي جن جو ڪنهن بہ روپ ۾ استحصال ٿئي ٿو، پوءِ اهو طبقاتي استحصال هجي يا قومي استحصال هجي، جنسي بنيادن تي استحصال هجي يا رنگ، نسل ۽ مذهب جي بنياد تي ٿيندڙ استحصال هجي. استحصال ڪٺي کهڙي بہ روپ ۾ هجي ان جي نندا ڪندو رهيو ۽ انهن جي خلاف پنهنجي سڄي عمر عملي جدوجهد ڪري، ان کي پنهنجي پيرن هيٺان چيپاٽيندو رهيو.

محترم رسول بخش پليجي صاحب هميشہ "انقلابي سائنس" جي حفاظت ڪئي ۽ هميشہ قومي، عوامي، جمهوري انقلابي نظريئي جي چوڪيداري ڪئي ۽ پورهيت نظريئي کي نقلي نام نهاد ترقي پسندن کان بچائيندو رهيو. ڪڏهن بہ انهن ماڻهن جي سماجي پِيل لاءِ ميدان خالي ڪري پٺي کو نہ ويو. مطلب جڏهن بہ قومي ۽ عوامي نظريئي تي عوام دشمن قوتن "انقلاب يا قوم پرستي" جي آڙ ۾ "بگاڙ" پيدا ڪيو تہ اهو محترم رسول بخش پليجو ئي هو جنهن ان جي بچاءَ جو حق ادا ڪيو. ڪيترائي ماڻهو اڄ بہ محترم رسول بخش پليجو کي صرف قومي اڳواڻ تصور ڪن ٿا. خبر ناهي تہ اهي شعوري طور ائين ڪن ٿا يا لاشعوري طور پر جڏهن تہ هو بنيادي طور ترقي پسند انقلابي مارڪسٽ اڳواڻ هو ۽ طبقاتي فڪر جي روشنيءَ ۾ ئي قومي مسئلي کي ڪٽي هليو. هن جي هميشہ شعوري طور ڪوشش اها ئي هئي تہ استحصال کهڙي بہ روپ ۾ هجي ان جي نندا ڪجي

۽ ان خلاف عملي طور ويڙهه ڪجي، پوءِ اهو طبقاتي استحصال هجي يا قومي استحصال هجي.

محترم رسول بخش پليجي انهن ئي قومي ۽ طبقاتي سوالن ۽ سياست جي ٻين رجحانن تي اصلاحي تنقيد ڪئي. جيڪا علمي ۽ عقلي دليلن سان سموري سماج ۽ قوم جي ڀلائي خاطر هئي. ڇاڪاڻ جو سياسي تاريخ ٻڌائي ٿي ته ڪيئن نه سٺن نعرن جي آڙ وٺي، قوم ۽ عوام جي ڳالهه ڪري، قومن ۽ عوام کي تباهه ڪيو ويو آهي. هٽلر کان وٺي ڊڪٽيٽر ضياءَ، جنرل مشرف ۽ موجوده سامراجي ملڪن جا پاليل حڪمران ڪهڙن نه سٺن نعرن ۽ نظرين (جمهوريت، اسلامي نظام، ويلفيئر اسٽيٽس، سرمائيڪاري، آزاد واپار وغيره) سان عوام ۽ قومن کي تباهه ڪندا رهيا آهن ۽ ڪندا رهن ٿا، تنهنڪري سماجي ۽ انقلابي سائنس جي روشني ۾ پليجي صاحب ڏنو ته "قومي ۽ طبقاتي" جدوجهد کي ڇني ڏار ڪيو ويو آهي. ۽ قوم دشمن قوتن سنڌي قوم جي بغير ڪنهن تياري جي "قومپرستي" جي آڙ ۾ ڪيئن نه سنڌي قوم کي تباهي طرف ڌڪڻ جي ڪوشش ڪري رهيون آهن ۽ طبقاتي مسئلي کي قومي مسئلي کان الڳ ڪري رهيون آهن، سنڌي قوم کي ٻين قومن کان ڪٽي، را جي ايجنٽ جو ٺپو هڻي، فوجي ڇانوڻيون قائم ڪرائي، تعليمي ادارن ۾ آزاد رياست ناهڻ جي بهاني سنڌ کان تعليمي هٿيار کسيو پئي ويو ته محترم رسول بخش پليجو ئي هو جنهن انهن قوتن کي تنقيدي هٿيار استعمال ڪندي، علمي ۽ عقلي دليلن سان اگهاڙو ڪيو ۽ عوام کي آگاهي پڻ ڏني. ٻئي پاسي "سوشلزم ۽ ڪميونزم جي آڙ" ۾ مظلوم ۽ ڪمزور قومن جي حقن کي تسليم نه ڪرڻ ۽ قومي ڦرلٽ کي استحصال نه سمجهڻ وارين بالادست قومن ۽ طبقن "پنجابي_پناهگير قوتن" کي به محترم رسول بخش پليجي ئي تنقيد جو هٿيار استعمال ڪندي، علمي ۽ عقلي دليلن سان عوام اڳيان بي نقاب ڪيو.

تنهن ڪري جڏهن به سٺن نعرن جي آڙ ۾ پاڪستان جي مظلوم عوام ۽ مظلوم قومن سان دوکو يا ٺڳي ٿي ته ان کان مظلوم عوام ۽ مظلوم قومن کي آگاهه ڪرڻ کي محترم رسول بخش پليجي هميشه پنهنجو انقلابي فرض سمجهيو ۽ انهن ڌرين سان علمي ۽ عقلي دليلن سان نظرياتي ويڙهه ڪري، انهن کي نظرياتي شڪست ڏني. اهڙي تنقيد جنهن جو تعلق گڏيل سماج سان هجي تنهنجي آجيان ڪرڻ گهرجي. جيڪڏهن ڪو به سماج اندر موجود نظرين کان پاڻ کي پنهنجي نظريئي کي سماج لاءِ بهتر سمجهي ٿو ته "پنهنجا علمي دليل ۽ عمل ڪٽي اچي ميدان ۾ لهي."

محترم رسول بخش پليجي نظرياتي ويڙهه سان گڏوگڏ عملي ڪم پڻ ڪيو. جنهن ۾ ون يونٽ خلاف ويڙهه، ووٽر لسٽون سنڌي ۾ ڇپايو تحريڪ، زمينن جو نيلام بند ڪريو تحريڪ، صحافين جي جدوجهد، ٺٽو بچايو تحريڪ، ايم آر ڊي تحريڪ، ايم ڪيو ايم نسلي دهشتگردن خلاف ويڙهه، سنڌو درياءَ تي ڪو به ڊيم نه کپي تحريڪ، ججن جي بحالي ۽ مشرف خلاف جدوجهد، ذوالفقار آباد، ڊي ايڇ اي، بحريا ٽائون ۽ سنڌ جي سامونڊي پٽي تي قبضي خلاف جدوجهد وغيره. ٻئي پاسي سنڌ جهڙي پٺتي پيل عورت دشمن جاگيرداري سماج مان عورتن جي سياسي تربيت ڪري ميدان عمل تي صف اول جو ڪردار ادا ڪرائڻ به پليجي صاحب جي ئي سياسي ڏاهپ ۽ بصيرت هئي. ۽ سنڌ کي رڳو پڙهيل لکيل ماءُ نه ڏني پر پڙهيل لکيل "سياسي ماءُ" ڏني...!! ڇو ته سياست ئي اهو هٿيار آهي جيڪو سماج ۾ موجود سمورين غلاظتن مان جند ڇڏائيندو. تنهن ڪري عورتن، مردن، ٻارن، ٻُڍن، پوڙهن، پڪن مطلب ته سماج جي هر فرد کي گهرجي ته هو سياسي سمجهه ۽ تعليم حاصل ڪري، صف بندي ڪري ۽ پر امن جمهوري جدوجهد ذريعي پنهنجن سياسي، سماجي ۽ معاشي مسئلن جو پاڻ طبيب بڻجي.. !!! ۽ جيستائين توهان پاڻ کي تبديل نه ڪندو، تيستائين ڪجهه به تبديل نه ٿيندو. تنهنڪري سڀ کان پهرين پنهنجن سوچن، رَوَين، پاروٿن خيالن، عملن ۽ عادتن کي تبديل ڪريو ۽ نون سماجي خيالن ۽ نظرين کي قبول ڪرڻ کان پوءِ ئي توهان هن ڪوڙهه جي بيماري ۾ ورتل سماج کي تبديل ڪري سگهو ٿا. پليجي صاحب وٽ هميشه نوان آدرش ۽ نوان خيال هوندا هئا ۽ هڪ ذهن تراش، نوان انسان ٺاهيندڙ ۽ انقلابي اڳواڻ هو ۽ هن جي ٻين ڪيترن ئي عملن، سياسي، سماجي ڪارنامن ۽ انقلابي نظريئي ڏيڻ سان گڏ جيڪو وڏي ۾ وڏو ڪارنامو هو، اهو هي هو ته "هو ملڪي ۽ عالمي سطح تي سياسي لاهن چاڙهن جي باوجود پنهنجي مقصد، نظريئي، قومي، عوامي، ۽ عالمي انقلابي واٽ تي زندگي جي آخري گهڙين تائين ثابت قدمي سان بيٺو رهيو."

جيتوڻيڪ هو 7 جون 2018ع تي جسماني طور اسان کان جدا ٿي ويو آهي پر تيار ڪيل سياسي ڪيڊر سان گڏ فڪري ۽ نظرياتي مشعلي راهه اسان کي ڏئي ويو آهي، جنهن سان اڄ به عملي جدوجهد ۾ اسان جي رهنمائي ڪري ويٺو.

رسول بخش پليجو لهي، لهي نه لهي،
هزار لک ڪروڙ ارب ڪرب ۽ پدم
لهي نه لهي، پر ايترو ته لهي
جو سج لهي به وجي، پر هي ڪڏهن ڪين لهي.

***

بڙي مشڪل سي هوتا هي پيدا چمن ۾ ديداور!...

ڪبير پيل

اها سنڌ جي تاريخي خوشنصيبي آهي، جو هن جي سائي ڪُک ۾ سورهيه ۽ سڄاڻ پُٽ رسول بخش پليجي جنم ورتو. جُنگشاهي جي پٿريلن پٽن ۾ ”لاڏ ٻائي“ جي لاڏ ڪوڏ سان نپايل هي ارڏو شخص ٻالڪپڻ کان ئي احتجاجي، مزاحمتي، غيررواجي ۽ هڪ اهڙو شرارتي ٻار هو جنهن جي شرارت ۾ جهد جو جلوو ۽ آسمان کي ڇهڻ جو حوصلو هو. جناب رسول بخش پليجو وقت جي ڪميت تي چڙهيل هڪ اهڙو سپهه سالار هو، جنهن جي هڪ هٿ ۾ ڪتاب، ٻي هٿ ۾ قلم ۽ زبان تي سُجاڳي جو اپ ڏاريندڙ سڏ هو.

رسول بخش پليجو وقت جو فخر لائق فاتح هو. گهڻن کي وقت هلائيندو آهي، پر هي وقت کي هلائيندو هو. رسول بخش پليجو رڳو آزادي جو خوبصورت گيت نه بلڪ ان آزادي ۽ آجپي جي حاصلات جون سموريون حڪمت عمليون رکندڙ هلندڙ ڦرندڙ ڪتاب، لکندڙ قلم ۽ عظيم مقرر هو.

هو فطرت جي قانون جو ڄاڻو هو ۽ سماجي بيمارين جو ماهر ڊاڪٽر هو. هن کي خبر هئي ته ڪارونجهر جي دامن ۾ پلجندڙ ڪولهين جو درد ڇا آهي ۽ هن کي خبر هئي ته وڏيرن، سردارن، ميرن، پيرن، غنڊن، دلالن، وحشين، ظالمن ۽ جابرن جي نس نس ۾ پيل غريب طبقي لاءِ زهر واري نس تي ڱُنهن ڪيئن ڏجي. رسول بخش پليجو فرسوده، دقيانوس ريتن،رسمن ۽ رواجن جو دشمن ۽ سنڌ اندر نئين انسان دوست ۽ سنڌ دوست سياسي ڪلچر جو بنياد وجهندڙ هو. هن وٽ خوبصورتي جو تصور جدوجهد هو. هو هڪ بيچين روح هو، جيڪو سرمائيدارن، جاگيردارن، وڏيرن، سردارن، مڪارن، جابرن خلاف پورهيت طبقي جو رباب ٻڻجي وڄندو رهيو. هو علمي قافلي جو هڪ اهڙو سرواڻ هو جنهن جي سرواڻي ۾ سنڌ ڪڏهن ٻه نه سُڏڪي. سنڌ دشمن سازشي آڙيڪاپ جڏهن ٻه سنڌ جي نڙي تي لت ڏئي بيٺا ٿي ته هن دليلن سان انهن کي ڊوڙ ٿي ڪيو. هو ذهن ساز هو ۽ ذهن سازي ڪندي پاڻ دور ساز ٻڻجي ويو ۽ اتان کان اڳتي نڪري تاريخ جو هڪ سنهري باب ٻڻجي ويو.

استاد پليجو صاحب علم جون ڇوليون هڻندڙ سمنڊ هو. هوُ لکڻ تي ايندو هو ته وڏا وڏا لکاري هٿ مٿي تي رکي پڙهندي ئي دنگ رهجي ويندا هئا ۽ جڏهن هو ڳالهائڻ تي ايندو هو ته مخالف دوڏا ڦاڙي عجب وچان ڏسندا هئا. هو سامراجي سفاڪ قوتن طرفان ستايل، پيڙهيل ۽ لُٽيل گونگي طبقي جو بيباڪ گونجار ڪندڙ آواز هو جيڪو جڏهن گرجندو هو ته استحصال ڪندڙن جي ديوارن ۾ ڏار وجهي ڇڏيندو هو. هو شعور، سونهن، سچائي ۽ ثابت قدمي جو ديوتا هو. هن جاڳرتا جو جهنڊو ڪٽي مظلومن لاءِ مزاحمتون ڪيون. پليجي صاحب غفلت جي ننڊ ۾ غرق قوم کي سياسي شعور سان روشناس ڪيو. هو لطيف جو پاڇو هو. هو لطيف جي افسانوي ڪردارن جو عملي روپ هو. لطيف سائين چيو هو ته،

اک الٿي ڏار ، ونءُ الٿو عامَ سين،
لوڪ لهوارو وهي، تون اوچو وَهه اُوپار!
منجهان نُوچَ نهار، پُرُ پنيرو پرينءَ ڏي!

هو هن ڌرتي تي جلوه افروز ٿيڻ کان ڌرتي جي پاڪر ۾ آرامي ٿيڻ تائين، هن سماج کان بلڪل نيارو، الٽو، غيررواجي رهيو.

مون سي ڏٺا ماءِ، جنين ڏٺو پرينءَ کي،
تنين سندي ڪاءِ، ڪري نه سگهان ڳالهڙي.

سنڌ جي جن عام ماڻهن مارڪس، لينن، مائوزيتنگ، هوچي منهه، ياسر عرفات، لطيف، شيڪسپيئر، والٽيئر، گوئٽي، فرائيڊ ۽ ٻين کي اکين سان نه ڏٺو سي رسول بخش پليجي ۾ انهن عظيم شخصيتن جا گڻ پسي سگهن ٿا.

وهي منجهين وڳ ڪٿوري ڏار ڇري،
جڳ سِين جهڙو جڳ هِنئين سين هُتِ ڇَري.

رسول بخش پليجو مڪمل طرح هڪ انقلابي وجود هو. اٿاهه علم هوندي ٻه هو عام ماڻهن جهڙو هو. هن جي طاقت جو سرچشمو پورهيت عوام هئا. هن انهن لاءِ لکيو، انهن لاءِ ڳالهايو. ٻه اکر پڙهي لکي ذهني بدهاضمي جي بيماري ۾ ورتل سماج اندر هو ڪمال جو صابرين هو. هو سڀ کان پهرين زندگي جو پلوڙ شاگرد هو ۽ جيڪي شخص زندگي جا سنا شاگرد هوندا آهن سي ئي وقت جا فاتح ٿيندا آهن، اهي تاريخ تراشيندڙ ٿيندا آهن. رسول بخش پليجي صاحب: انساني تهذيب جي ماءُ ”عورت“ جيڪا سنڌ ۾ ويڳاڻي هئي، عدم توجهه جو شڪار هئي تنهن کي پنهنجي سياسي جدوجهد جي سرواڻي ڏني. هو سنڌياڻي تحريڪ جهڙي منظم سياسي تنظيم جو خلقڻهار آهي. لطيف افسانوي انداز ۾ عورت کي جيئن بيان ڪيو، پليجي صاحب ان کي عملي روپ ۾ آڻي ڏيکاريو. هن سنڌياڻي تحريڪ جي پليٽ فارم تان عام ڳوٺاڻين عورتن ۾ سياسي سجاڳي آندي. هن شادي جا سهرا ڳائيندڙ عورتن کان نيٺ اينديون بهارون، هم محنت ڪش جڳ والون سي جب اپنا حصا مانگين گي، جنگ جنگ جنگ آ جهڙا بغاوتي انقلابي گيت ڳارايا!

لطيف سسئي کان پنهون جو پنڌ ڪرايو، سهڻي کي ميهار سان ملائڻ لاءِ درياهه پار ڪرايو، پليجي صاحب ننگر جي ڪولهاڻين ۽ اسلام ڪوٽ جي ڀيلن ۽ ميگهواڙين کان لانگ

مارچون ڪرايون، انقلاب لاءِ پنڌ ڪرايا، سنڌ جي خوشحالي لاءِ عشق پيدا ڪيو. تڏهن ئي ته 4 آڪٽوبر 2020ع تي ٻيٽن خلاف ڪراچي ۾ نڪتل هزارين پينرن جي سرخ قطارن کي ڏسي دشمنن جا به دوڏا ڦاٽي پيا ۽ هنن کي مجبورن لکڻو پيو ته رسول بخش پليجو قبر مان به عوامي تحريڪ جي اڳواڻي ڪري رهيو آهي.

رسول بخش پليجي ادب جِي ڏار مُڏي ٿيڻ نه ڏني. هن 1982ع ۾ جيل مان ”سنڌي ذات هجن“ ڪتاب لکي، عوام دوست ادب ۽ رجعت پرست ادب ۾ انتهائي باريڪ بيني سان فرق سمجهايو. هو 60ع واري ڏهاڪي ۾ مذهبي انتهاپسندن کي جواب ڏيڻ لاءِ عالمي ادب مان سماج دوست ۽ ترقي پسند مواد ڪٽي آيو ۽ ادب جي نالي ۾ بي ادبي ڪندڙ اقٿ مار، ٽاڏون ڏيندڙ، ٽان ٽان ڪندڙ اديبن کي انڌا اونڌا ويچ لکي تاريخي جواب ڏئي، لاجواب ڪري ڇڏيو.

نظرياتي طرح سڪٽي سحر ۾ ورتل سنڌ ۾ جتي سائنسي عوام دوست فڪر جي اڻ هوند هئي اتي هن مارڪس، لينن ۽ مائوزيتنگ جي نظريئي جو تسلسل بڻجي، سنڌ اندر قومي، عوامي ۽ جمهوري جدوجهد جي شاندار شروعات ڪئي. پليجي صاحب صبح ٿيندو جهڙو ڪتاب لکي ڪوڙي سوشلزم، ڪميونسٽن ۽ قومپرستي جي مهم بابت کولي سمجهائڻ سان گڏ سنڌ جي خودمختياري ۽ طبقاتي نظام جي ڇڪتاڻ بابت پنهنجو نظريو پيش ڪيو.

رسول بخش پليجو رڳو پاڻ لطيف پڙهيو ۽ سمجهيو ڪو نه پر هن سنڌ جي جهر جهنگ ۽ واهڻ وستي وڃي لطيف جي سادن لفظن ۾ تشريح ڪئي. هن لطيف کي عوامي انقلابي شاعر ڪري پيش ڪيو، استاد لطيف جو شارح هو. سنڌ جي فڪري استاد محترم رسول بخش پليجي صاحب وٽ ڪامياب، سٺي ۽ مڙس ماڻهو جي ڪسوٽي هڪ عالم، عاشق، سپاهي ۽ فقير واري هئي ۽ اهي چارئي خاصيتون هن ۾ هيون. رسول بخش پليجي سنڌ اندر تنظيمي حڪمت عملين، ضابطن، اصولن ۽ قدرن جو هڪ مضبوط بنياد وڌو، جنهن جي سوڀ اها آهي جو سنڌ جون ڪميونسٽ توڙي ڪجهه قومپرست ڌريون عوامي تحريڪ جي ئي منشور ۽ آئين کي پنهنجي پارٽي ۾ اپنائن ٿيون. رسول بخش پليجو سنڌ جي هڪ تاريخي، مزاحمتي، متحرڪ تحريڪ ايم آر ڊي جو هيرو هو. ملڪ جي هڪ وڏي صحافي وسعت الله خان لکيو ته ”دي گارڊيَن“ اخبار ۾ هڪ رپورٽ شايع ٿي. جنهن ۾ لکيو ويو ته ايم آر ڊي تحريڪ پويان پيپلز پارٽي کان وڌيڪ عوامي تحريڪ جا هٿ آهن. هن سنڌو درياه جي دادلي وڪيل، ڪاريهر ڪالاباغ خلاف 1991ع ۾ لکين ماڻهن جي سکر کان ڪراچي، 1994ع ۾ ڀٽ شاه کان ڪراچي، 2001ع ۾ ڀٽ شاه کان ڪراچي، 2002ع ۾ سکر کان ڪراچي، 2009ع ۾ ڪنڌ ڪوٽ کان ڪراچي ۽ 2017ع ۾ گوڙاڻي ڊيم ۽ ٿر جي ترقي جي نالي ۾ تباهي خلاف اسلام ڪوٽ کان ڪراچي تائين لانگ مارچون ڪيون. ان کان علاوه هن ون يونٽ، زمينن جي نيلامي، ووٽر لسٽون سنڌي ۾ ڇپرايو، ڌارين جي آبادڪاري، سنڌي ٻولي جي بچاءُ، صحافين جي آزادي، عدليا جي بحالي، جنرل ضياءَ ۽ مشرف جي مارشل لا، ٻٽي نظام ۽ ٻين سنڌ دشمن منصوبن خلاف جدوجهد ڪئي.

رسول بخش پليجي صاحب سجاڳ ٻار تحريڪ ۽ سنڌي شاگرد تحريڪ جي پليٽ فارم تان تعليمي ۽ تربيتي ورڪشاپ، اسٽڊي سرڪلز، علمي ادبي تقريبون ۽ فڪري ويهڪون ڪرائي، سنڌ کي هڪ نئون پڙهيل لکيل عوام دوست ترقي پسند ڪيڊر ڏنو.

ڪاٻي ڌر جي عالمي بلاڪ سوويت يونين جي فنڊنگ بند ٿيڻ کان پوءِ تقريباً انقلابي تحريڪن جو زوال اچي ويو پر هن شخص انهي ڌڪ کي طاقت ۾ تبديل ڪيو. هو دنيا جي ملڪن جو وڏو ڏاهو ۽ داناءُ سياستدان هو. هو جتي سياست ۾ تنظيمي حوالي سان سخت ڊسيپلين وارو ماڻهو هو، اتي محفلن جو مور ۽ احساسن جو امير هو. هُو موسيقار به هو. رسول بخش پليجو سنڌ جي قومي ڦرلٽ سان گڏوگڏ طبقاتي نظام ۽ اندروني ڦرلٽ ڪندڙ سنڌي وڏيرڪي ڪلاس، سرداري نظام ۽ ڀوتارڪي ڪلچر جي سخت خلاف هو. هو دنيا جي مظلوم قومن جي تاريخ پڙهيو ۽ ان مان نتيجا اخذ ڪري، زندگي جو هڪ اصول طَئي ڪيائين، جنهن اصول زندگي جي آخري گهڙين تائين سندس رهنمائي ڪئي. هن چيو ته ”سموري اڳوڻي توڙي هاڻوڪي تاريخ اِهو ئي ٿي سيکاري ته ٿِجي ته پنهنجي مُڙسي تي پنهنجن ماڻهن جو اصُل ببر شير ٿِجي نه ته پَرائي مُڙسي جي زور تي سرڪس جو پالتو شير ٿيڻ جي خُواري کان ماڻهو گُمنام رهي، حياتي جا ڏينهن عزت سان پورا ڪري ته جڻ سون ٿيو“ ۽ پاڻ واقعي به ببر شير ٿي رهيو.

اهڙن ماڻهن لاءِ اقبال چيو آهي،

”هزارون سال نرگس اپني بي نوري په روتي هي،
بڙي مشڪل سي هوتا هي چمن ۾ ديداور پيدا.“

عبدالواحد آريسر، پليجي صاحب بابت چيو ته ”اهي مائرون ئي مري ويون جي رسول بخش پليجي جهڙا ٻچا ڄڻين“.

رسول بخش پليجو هڪ اسڪول آف ٿاٽ آهي، هڪ تاريخ آهي، هڪ دور آهي ۽ هڪ تحريڪ آهي هڪ نظريو آهي جيڪو ڪڏهن به مرڻو ناهي.

شيخ اياز چواڻي؛

”آئون حياتي آهيان آئون ڪيئن ٿيندس فوت،
متان مون کي موت، ڇُهندي ئي ڇرڪي پوين“!

***

عورتن سان ٿيندڙ ظلم ۽ بي حس سماج

ثمرين خاصخيلي ________________

اسين ڄاڻو ٿا ته اسين جنهن سماج ۾ رهون ٿا، سو مرداڻو سماج آهي. مرداڻو سماج انڪري چئجي ٿوجو ان جي جوڙجڪ ۾ مردن جو هٿ آهي، جنهن ۾ ”عورت“ کي ڪا حيثيت يا اهميت ڪونه ٿي ڏني وڃي. سماجي ريتون، رسمون، قاعده، قانون توڙي اصول ۽ ضابطا مردن جا جوڙيل آهن. انهن ريتن، رسمن، قاعدن، قانونن، اصلون ۽ ضابطن جوڙڻ وقت عورت کي ڀاڱي ڀائيوار نه ڪيو ويو بلڪ پڇيو به نه ويو. عورت کي انتهائي گهٽ درجي جو سڏيو ويو، بيوقوف، عقل کان خالي ۽ بي همت ڪري پيش ڪيو ويو آهي. ان لاءِ ڪيترائي مثال موجود آهن. مثال طور عورت کي عقل پير جي کڙي ۾ هوندو آهي ۽ سج لاهڻ کان پوءِ اهو به ختم ٿي ويندو اٿس يا عورت مرد جي پير جي جتي آهي، عورت بزدل ۽ ڊڄڻي آهي، اها اڪيلي خاص ڪري رات جي وقت نه سفر ڪري سگهي ٿي ۽ نه ڪنهن خالي گهر ۾ رات گذاري سگهي ٿي وغيره.

سماجي تاريخ جا ورق اٿلائبا ته عورت بابت اهڙيون ٻيون به ڪيتريون ئي ڳالهيون ملنديون. جهڙوڪ عورت نڀاڳي هوندي آهي، بدنصيب هوندي آهي ۽ جهيڙن فسادن جو سبب پڻ چيو ويو. ايتري قدر جو نياڻي جي پيدا ٿيڻ شرط ان کي جيئري زمين ۾ دفن ڪري ڇڏڻ، دريائن ۾ لوڙهي ڇڏڻ يا جهنگن ۽ برپٽ ميدانن ۾ اڇايو ويندو رهيو آهي.اڄ جي سڌريل دور ۾ به عورت سان ڪهڙا ڪلور ڪيا وڃن ٿا، اهي اکين سان ڏسون ٿا، ڪٿي حراسان ڪري، مرد پنهنجي ناجائز هوس جو نشانو بڻائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، ڪٿي ڪوڙي انا ۽ غيرت ۾ کيس بي گناهه، بي ڏوهه ڪاري ڪري ماريو وڃي ٿو. جيڪڏهن ڪا عورت ڪاري ٿيڻ کان بچي وڃي ٿي ته ان جي عيوض لکين رپيا ڏنڊ وصول ڪيو وڃي ٿو ۽ کيس سماجي بگهڙن جي حوالي ڪجي ٿو. ڪٿي زور زبردستي نندپڻ ۾ وڪرو ڪيو وڃي ٿو، ڪٿي سڱ چٽي ۾ ڏنو وڃي ٿو، ڪٿي عيوض (ڏي وٺ) جي ور چاڙهيو وڃي ٿو، ڪٿي پڪن پوڙهن ته ڪٿي لولن لنگڙن ۽ ڪٿي ڪارن ڪوجهن سان زبردستي شادي ڪرائي وڃي ٿي.

عورت کي ٻارن ڄڻڻ جي مشين، گهر ۾ ڪم ڪار ڪرڻ واري نوڪرياڻي (جيتوڻيڪ نوڪرياڻي به هڪ عورت ئي هوندي آهي) ۽ رات جو مرد جي بستري گرم ڪرڻ واري شئي تصور ڪيو وڃي ٿو. اها ڪيڏي نه واهيات، گندي، جاهلپڻي ۽ ڄڏڪي سوچ آهي. جڏهن ته عورت کان سواءِ مرد اڻپورو ۽ اڌورو هجي ٿو. عورت ته مرد سان ڪلهو ڪلهي سان ملائي هر ڪم ڪري سگهي ٿي. جڏهن عورت ٻار ڄڻي ٿي، اهو وقت ۽ اها گهڙي اهي زندگي ۽ موت سان جنگ وڙهي ٿي ۽ گهڻي قدر موت کي مات ڏئي، زندگي ڏانهن واپس اچي ٿي. فرض ڪري وٺو ته ڇا مرد ائين ڪري سگهي ٿو؟ هرگز نه..... ڇاڪاڻ ته فطرت ان ۾ اهڙي خاصيت رکي ئي ناهي. تاريخ جا ورق اٿلايو ڇا عورت جنهگيون نه وڙهيون آهي؟ ڇا ان موت جي ميدان ۾ پنهنجن پيارن جون مرهم پٽيون نه ڪيون آهن؟ ڇا اڄ جي دور ۾ عورتون تعليم حاصل ڪرڻ ۾ مردن کان گوءِ کٽي امتحانن ۾ پوزيشنون حاصل ڪونه ٿيو ڪن؟ ڇا عورت کي به عهدا ماڻي ٿي ته انهن عهدن تي رهي، انهن عهدن مطابق اهليت ۽ قابليت ثابت نه ڪري سگهيون آهن ڇا ؟ يا نڀيون ڪري سگهن ڇا ؟ ان لاءِ به ڪيترائي مثال موجود آهن. عورت، سربراهه ٿي پاڻ مڃايو آهي. ڪي ئي اي سي، ڊي سي، ايس پي، ڊي ايس پي، ايس ايڇ او، ايم پي اي، ايم اين اي، منسٽر، تنظيمن جي اڳواڻي جهڙا ڪارناما ڪري چڪيون آهن.

آخر ڇو؟ اسان جو سڌريل تعليمِ يافته ۽ سائنسي ترقي يافته دور ۾ ايڏي بي حسي ڇو پيدا ٿي وئي آهي؟ ان جا ڪهڙا ڪارڻ آهن. جو اڄ جي دور ۾ به عورت کي ايڏو نيچ، ذليل ۽ خوار ڪيو وڃي ٿو. اڄ جي سائنسي ۽ تعليمِ يافته دور ۾ مرد جهنگلي وحشي جانور ڇو بڻجي ويو آهي، جو معصوم ۽ ابهم ٻاڙين سان ريپ جا واقعا ڪيا وڃن ٿا. عورت جنسي حراسا ڪرڻ، روڊن تي ساڻس غيرانساني سلوڪ روا رکيو وڃي ٿو، ڪارو ڪاري ڪري ماريو وڃي ٿو، زور زبردستي نندپڻ ۾، سڱ چٽي ۾، عيوض ۽ پڪن پوڙهين، ڪارن ڪوجهن، لولن لنگهڙن جي ور چاڙيو وڃي ٿو. منهنجي خيال ۾ اهو سڀ ڪجهه ان ڪري ٿي رهيو آهي جو اسان جي سماج ۾ صديون پراڻيون ريتون، رسمون، رواج، قاعده، قانون، اصول ۽ ضابطا موجود آهن. جيڪڏهن اسان انهن ريتن، رسمن، رواجن، قائدن، قانونن، اصولن ۽ ضابطن ۾ تبديلي نٿا اڻيون، عورت کي هڪ انسان جي حيثيت نٿا ڏئي سگهون ته پوءِ اسان کي سائنسي، تعليمي ۽ ترقي يافته سڏائڻ جو ڪو به حق ناهي. انهي لاءِ اسان کي پنهنجي سوچ بدلائڻي پوندي ۽ اڄ جي سائنسي سوچ پيدا ڪرڻي پوندي.

اڳواڻي جي باري ۾

مائوزيتنگ: سنڌيڪار_ محبوب "رڪ" راهوجو

01: *اسين* ڪميونسٽ ڪوبه ڪم ڪريون ته اسان کي ان ۾ لازمي به طريقا اختيار ڪرڻ گهرجن. هڪڙو طريقو هي آهي ته عام کي خاص سان ڳنڍيل رکون. ٻيو هي ته اڳواڻن کي عوام سان ڳنڍيل رکون.

02: ڪهڙو به ڪم هجي جيڪڏهن عام ۽ وسيع پئماني تي اپيل نه ڪئي وڃي ته عام مخلوق کي عمل لاءِ متحرڪ ۽ منظم نٿو ڪري سگهجي پر جيڪڏهن اهي ماڻهو جيڪي اڳواڻ عهدن تي آهن،پاڻ کي رڳو هڪ عام اپيل تائين محدود رکن ٿا جيڪڏهن هو ڪجهه تنظيمن ۾ ذاتي طور تي وزنائتي طريقي سان گهربل ڪم ۾ گهرائيءَ تائين نٿا پهچن،ڪنهن خاص نقطي تي ڪو گس نٿا ڪڍن،ڪو تجربو حاصل نٿا ڪن ۽ پوءِ ان تجربي کي ٻين يونٽن جي رهنمائيءَ لاءِ ڪم نٿا آڻين ته وٽن پنهنجي اپيل جي درستيءَ کي آزمائڻ ۽ هن جي مواد ۾ واڌاري ڪرڻ جو ڪوبه طريقو نه هوندو ۽ اهو خطرو موجود رهندو ته عام اپيل جو نتيجو پڌرو نه ٿيو. مثال طور 1942ع واري سڌاري جي تحريڪ ۾ جتي به عام اپيل کي خاص رهنمائيءَ سان ڳنڍيل رکڻ جو طريقو استعمال ڪيو ويو، اتي ڪاميابيون حاصل ٿيون پر جتي به اهو طريقو استعمال نه ڪيو ويو اتي ڪابه ڪاميابي حاصل ٿي نه سگهي. 1943ع واري سڌاري جي تحريڪ ۾ مرڪزي ڪميٽي جي بيورو ۽ سب بيورو، هر علائقائي ۽ مقامي پارٽي ڪميٽي کي عام اپيل جاري ڪرڻ ڪانسواءِ (سڄي سال لاءِ اصلاحي رٿا) عمل ڪرڻ دوران تجربو حاصل ڪرڻ لاءِ هيٺيان ڪم ضرور ڪرڻا آهن: پنهنجي اداري ۽ آس پاس جي ٻين ادارن، اسڪولن ۽ فوجي يونٽن جو گهرائيءَ سان اڀياس ڪن، ان ۾ اصلاحي تحريڪ جي واڌ ويجهه جي باري ۾ تفصيلي واقفيت حاصل ڪن ۽ ان جي عمل جي ڪجهه چونڊ ميمبرن (گهٽا نه) جي سياسي (ماضيءَ بابت) نظرياتي خاصيتن، مطالعي جي رويي ۽ ڪم جي سلسلي ۾ سندن چڱي ۽ بري پهلوءَ کان چٽي ڄاڻ حاصل ڪن. انهيءَ ڪانسواءِ انهن يونٽن جي عملي مسئلن جو وزنائتو حل ڳولهڻ لاءِ ان جي ذميوار فردن جي ذاتي طور رهنمائي ڪن. هر اداري، اسڪول يا فوجي يونٽن جي اڳواڻ فردن کي به ائين ڪرڻ گهرجي ڇاڪاڻ ته انهن مان هر هڪ جي ماتحت ڪيترائي يونٽ به هوندا آهن. ان ڪانسواءِ اهو ئي طريقو آهي جنهن سان رهنما فرد، اڳواڻي ۽ علم جي حاصلات کي ڳنڍيندا آهن. اڳواڻ عهدي تي ڪوبه شخص سمورن يونٽن جي رهنمائي ڪرڻ جي لائق نٿو بڻجي سگهي جيستائين هو سندس ماتحت يونٽن جي خاص فردن ۽ واقعن مان وزنائتو تجربو حاصل نٿو ڪري. اسان کي اهو طريقو هر هنڌ پکيڙڻ گهرجي ته جيئن هيٺين سطح تي اڳواڻ ڪارڪن ان کي لاڳو ڪرڻ سکي وٺن.

03: 1942ع جي سڌاري واري تحريڪ جي تجربي اهو به ثابت ڪيو آهي ته سڌاري جو فرض ان وقت پورو ڪري سگهجي ٿو جڏهن تحريڪ دوران هر يونٽ ۾ اڳواڻي ڪندڙ گروپ موجود آهي، جنهن ۾ سرگرم فرد (جن جو تعداد ٿورو هوندو آهي) شامل هجن ۽ ان اڳواڻي ڪندڙ گروپ جا تحريڪ ۾ حصو وٺندڙ عوام سان ويجها لاڳاپا هجن. اڳواڻ گروپ ڪيترو به سرگرم ڇو نه هجي جيڪڏهن هو پنهنجي سرگرميءَ کي عوامي سرگرميءَ سان نٿو ڳنڍي ته اها سرگرمي ڪجهه ماڻهن جي اجائي ڪوشش بڻجي ويندي. ٻئي طرف جيڪڏهن رڳو عوام سرگرم هوندو ۽ سندن سرگرميءَ کي مناسب طريقي موجب منظم ڪندڙ ڪوبه مضبوط اڳواڻ گروپ نه هوندو ته اها سرگرمي به نه ئي جٽادار ٿي سگهي ٿي، نه ئي صحيح رخ ۾ اڳتي وڌي سگهي ٿي ۽ نه ئي ان جو معيار اعليٰ درجي جو مٿاهون ٿي سگهي ٿو.

ڪنهن خاص ڏاڪي تي عوام عام طور ٽن حصن تي مشتمل هوندو آهي: ڪجهه وڌيڪ سرگرم، وچولا سرگرم ۽ هيٺين درجي جا سرگرم. تنهن ڪري اڳواڻن لاءِ لازمي آهي ته سرگرم فردن کي، جن جو تعداد گهٽ هوندو آهي، اڳواڻن جي چوڌاري گڏ ڪرڻ جا منتظر هجن ۽ وچولن سرگرم فردن جي شعور کي بلند ڪرڻ ۽ هيٺين درجي جي فردن کي پاڻ سان ڳنڍڻ تي پروسو ڪن. هڪ اڳواڻ گروپ صحيح معنيٰ ۾ متحد ۽ عوام سان ڳنڍيل صرف عوامي جدوجهد دوران ئي ڏاڪي به ڏاڪي ٺاهي سگهجي ٿو، اهو الڳ رهي نٿو ٺاهي سگهجي. ڪنهن عظيم جدوجهد دوران اڪثر حالتن ۾ اڳواڻ گروپ جي جوڙجڪ شروعاتي، وچين درجي جي ۽ آخري مرحلي ۾ بدلجندڙ نه هجڻ گهرجي ۽ نه ئي اها ائين رهي سگهي ٿي. اهي سرگرم فرد جيڪي جدوجهد دوران اڳيان ايندا آهن، ڪين اڳواڻ گروپ جي پراڻن ميمبرن جي جڳهه والارڻ لاءِ لازمي طور لاڳاتار ترقي ڏيڻ گهرجي، نه ئي انهن کي جيڪي گهٽ سرگرم ۽ ڦرندڙ گهرندڙ بڻجي چڪا هجن. ڪيترن هنڌن ۽ ڪيترن ئي ادارن ۾ ڪم اڳتي ڇو نه وڌيو، ان جو بنيادي سبب اهڙي گروپ جي کوٽ آهي جيڪو متحد ۽ عوام سان ڳنڍيل هجي ۽ لڳاتار عمل ۾ سرگرم هجي. هڪ سئو فردن تي مشتمل هڪ اسڪول پڪ سان ان وقت تائين چڱي ريت نٿو هلائي سگهجي جيستائين ان ۾

ڪجهہ يا ڏهہ ڪان وڌيڪ فردن تي مشتمل هڪ اڳواڻ گروپ موجود نہ هوندو جيڪو حقيقي طور حالتن مطابق جوڙيو ويو هجي ۽ (پر هتراڏو پرتي ڪيل نہ هجي) استادن، ٻئي ڪم ڪندڙ عملي ۽ شاگردن مان انتهائي سرگرم، ايماندار ۽ چست فردن تي مشتمل هجي. سمورن ادارن، اسڪولن، فوجي يونٽن، فيڪٽرين ۽ ٻهراڙين خواهہ اهي ننڍا هجن يا وڏا هجن، اسان کي بالشويڪ پارٽي ٻڌائڻ متعلق اسٽالن جي ٻارهن شرطن مان شرط نمبر 9 يعني ”اڳواٽيءَ جو هڪ مرڪز قائم ڪرڻ تي“ عمل ڪرڻ گهرجي.

اهڙي قسم جي اڳواڻ گروپ جي پرک لاءِ هي 4 شرط هئڻ گهرجن جيڪي ديمتروف، ڪارڪنن متعلق پاليسي بابت بيان ڪيا آهن يعني (الف) مقصد لاءِ گهربل قرباني. (ب) عوام سان رابطو. (ٻ) آزاديءَ سان ڪم ڪرڻ جي اهليت ۽ نظم و ضبط جي پابندي. (پ)مرڪزي فرض. مثال طور جنگ، پيداوار ۽ تعليم (اصلاح سان گڏ) هجن يا ڪم جي جانچ پڙتال، ڪارڪنن جي چنڊ ڇاڻ ۽ ٻيا ڪم هجن، اهو ضروري آهي تہ عام اپيل کي خاص رهنمائيءَ سان ڳنڍڻ جي طريقي ڪانسواءِ اڳواڻ گروپ جو عوام سان ڳانڍاپو رکڻ جو طريقو پڻ اختيار ڪيو وڃي.

04: اسان جي پارٽي جي سمورن ڪمن ۾ صحيح اڳواٽي لازمي طور تي ”عوام ڪان عوام ڏانهن“ هجڻ گهرجي. ان جو مطلب هي آهي تہ عوام جا خيال (ٽڙيل پکڙيل ۽ بي ترتيب خيال) فرض ڪري وٺو ۽ انهن کي گڏ ڪيل وٺو (مطالعي ذريعي انهن کي گڏ ڪرڻ ۽ ترتيب ڏنل خيالن ۾ تبديل ڪرڻ) ۽ پوءِ عوام وٽ وڃو ۽ انهن خيالن جي پرچار ۽ تشريح ڪريو تہ جيئن عوام انهن کي پنهنجا خيال تصور ڪن، ان تي مضبوطي سان قائم رهن، انهن تي عمل ڪن ۽ ان عمل ۾ انهن خيالن جي درستگيءَ جي آزمائش ڪن. ان ڪانپوءِ انهن خيالن کي گڏ ڪريو ۽ ٻيهر عوام وٽ وڃو تہ جيئن اهي انهن خيالن تي مضبوطيءَ سان قائم رهن ۽ انهن تي عمل ڪن. اهڙي طرح لا محدود دائري ۾ وري وري ساڳيو عمل ورجايو وڃي تہ جيئن هر پيري خيال وڌيڪ صحيح، وڌيڪ طاقتور ۽ وڌيڪ فائدو ڏيندا رهن. اهو ئي مارڪسي نظريئي جو علم آهي.

05: ڪنهن بہ تنظيم يا جدوجهد ۾ اڳواڻ گروپ ۽ عوام جي وچ ۾ رشتن جو تصور. اهڙي تصور سان اڳواڻن جا خيال صرف ”عوام ڪان عوام ڏانهن“ ئي هوندا آهن ۽ اهو تصور جڏهن اڳواڻن جي خيالن تي لاڳو ڪري رهيا هجو تہ عام اپيل کي خاص رهنمائيءَ سان ڳنڍيو. انهن سمورن تصورن کي موجوده سڌاري جي تحريڪ سان ڳنڍڻ گهرجي ۽ ان جي هر هنڌ پرچار ڪرڻ گهرجي تہ جيئن اپرنڌڙ سوالن تي پنهنجي ڪارڪنن جي غلط نقطئہ نظر جي درستگي ڪري سگهجي. ڪيترائي ڪامريڊ اڳواڻ گروپ جي جوڙجڪ جي لاءِ سرگرم فردن کي متحد ڪرڻ جي اهميت نہ سمهجندا آهن ۽ ان عمل ۾ مهارت نٿا رکن، اهي ان اڳواڻ گروپ کي عوام سان ڳنڍڻ جي اهميت نٿا سمهجن ۽ ان عمل ۾ مهارت نٿا رکن ۽ اهڙي طرح هنن جي اڳواٽي نوڪر شاهي واري اڳواٽي بڻجي وڃي ٿي ۽ پوءِ اهي عوام ڪان لاتعلق ٿي وڃن ٿا.

ڪيترائي ڪامريڊ عوامي جدوجهد جي تجربي جو خلاصو ڪرڻ جي اهميت نٿا سمجهن ۽ ان عمل ۾ مهارت نٿا رکن پر پاڻ کي نهايت هوشيار سمجهندي، پنهنجي پسند موجب جوڙيل خيالن جو اظهار ڪرڻ جا شوقين هوندا آهن جيتوڻيڪ سندن خيال مقصد ڪان خالي ۽ عمل ڪرڻ جوڳا نہ هوندا آهن. ڪيترائي ڪامريڊ ڪنهن فرض جي حوالي سان عام اپيل ڪري مطمعن ٿي ويهندا آهن ۽ پوءِ هڪدم خاص ۽ وزنائتي رهنمائي ڪرڻ جي اهميت نہ سمجهندا آهن يا ان عمل ۾ مهارت نٿا رکن، نتيجي ۾ سندن اپيل سندن ئي ڇپن تي، ڪاغذن تي يا ڪانفرنس هال اندر دٻجي ويندي آهي ۽ سندن اڳواٽي نوڪر شاهيءَ واري اڳواٽي بڻجي ويندي آهي. موجودهہ سڌاري جي تحريڪ ۾ اسان کي انهن عيبن کي ڪڍڻو آهي ۽ پنهنجي مطالعي، ڪم جي جانچ پڙتال ۽ ڪارڪنن جي چنڊ ڇاڻ ۾ اڳواڻن کي عوام سان ۽ عام کي خاص سان ڳنڍڻ جي طريقن کي لاڳو ڪرڻ، سکڻ گهرجي.

06: عوام جا خيال ٻڌو ۽ انهن کي گڏ ڪريو، پوءِ عوام وٽ وڃو. انهن خيالن تي مضبوطيءَ سان قائم رهو ۽ انهن تي عمل ڪريو تہ جيئن اڳواٽيءَ جي درست خيالن جي جوڙجڪ ڪري سگهجي. اڳواٽي ڪرڻ جو بنيادي طريقو اهو ئي آهي. خيال گڏ ڪرڻ ۽ انهن تي مضبوطيءَ سان قائم رهندي، عمل ڪرڻ. ان لاءِ ضروري آهي تہ عام اپيل کي خاص رهنمائيءَ سان ڳنڍڻ جو طريقو استعمال ڪيو وڃي. ڪيترن معاملن ۾ ڏنل خاص رهنمائي مان عام اپيل ڪريو ۽ ڪيترن ئي مختلف يونٽن ۾ انهن جي آزمائش ڪريو (رڳو پاڻ عمل ڪري نہ بلڪہ ٻين کي عمل ڪرڻ جي ترغيب ڏيو تہ جيئن اهي بہ ائين ڪن) پوءِ نئين تجربي کي گڏ ڪريو (ان جو خلاصو ڪريو) ۽ عوام کي عام رهنمائيءَ لاءِ هدايتون ڏيو. ڪامريڊن کي موجوده سڌاري جي تحريڪ ۾ ۽ هر قسم جي ڪاميابيءَ ڪان پوءِ بہ ائين ڪرڻ گهرجي، ان تي عمل ڪرڻ سان بهتر مهارت ۽ بهتر اڳواڻ پيدا ٿيندا آهن.

07: حڪم هيٺ هلندڙ يونٽن کي ڪوبہ ڪم (فرض) سونپڻ (خواهہ اهو انقلابي جنگ، پيداوار، تعليم هجي يا سڌاري جي تحريڪ هجي، ڪم جي جانچ پڙتال يا ڪارڪنن

جي چند ڄڻ، خواه پرچار جي ڪم، تنظيمي ڪم، جاسوسي جي روڪ يا ٻئي ڪنهن ڪم) جي باري ۾ اعليٰ سطح جي اداري ۽ ان جي انفرادي شعبي کي ان ڪم متعلق هيٺين سطح جي خاص ذميوار فردن جي وسيلي ڪارروائي ڪرڻ گهرجي ته جيئن اهي ذميواري سنڀالين. اهڙي طرح ورهاست ڪندڙ ۽ گڏيل اڳواٽي ڪندڙ ٻئي مقصد حاصل ٿي سگهن. ڪنهن به مٿئين سطح جي هڪ شعبي کي ايئن ڪرڻ نه گهرجي ته هو رڳو هيٺين سطح تي پنهنجي ئي شعبي سان رابطو ڪري (مثال طور تنظيم، پرچار يا جاسوسيءَ جي روڪ جي باري ۾ ڪنهن به مٿين سطح جي شعبي کي هيٺين سطح جي شعبي سان رابطو قائم ڪرڻ) هيٺين سطح جي اڳواڻ (مثال طور سيڪريٽري، چيئرمين، ڊئريڪٽر يا اسڪول پرنسپل) کي بي خبر رکي يا ذميواريءَ کان آجو سمجهي. اڳواڻ يا مخصوص ذميوار فردن ٻنهي کي باخبر رکڻ گهرجي ۽ ذميواري سونپڻ گهرجي. هي رائج طريقو جنهن ۾ ورهاست ڪندڙ ۽ گڏيل اڳواٽي کي ڳنڍيو ويو آهي. مٿين سطح جي اڳواڻ جي وسيلي ڪارڪنن جي گهڻائي ۽ ڪم جي موقعن تي سمورن فردن کي ڪو خاص ڪم سرانجام ڏيڻ لاءِ متحرڪ ڪندو آهي ۽ اهڙي طرح مختلف انفرادي شعبن ۾ ڪارڪنن جي کوٽ ختم ڪري سگهجي ٿي. ان ڪم جي مڪمل ڪرڻ لاءِ مجموعي طرح عوام جي اڪثريت کي ڪارڪنن ۾ تبديل ڪري سگهجي ٿو. هي اڳواٽن کي عوام سان ڳنڍڻ جو طريقو آهي. مثال طور ڪارڪنن جي چند ڄڻ ڪرڻ کي فرض ڪري وٺو: جيڪڏهن اهو ڪم صرف اڳواٽي ڪندڙ ادارا يعني تنظيمي شعبي سان تعلق رکندڙ ڪجهه فرد الڳ ٿلڳ رهي ڪري ڪن ٿا ته پڪ سان ان کي صحيح طريقي سان انجام نٿا ڏئي سگهن پر جيڪڏهن اهو ڪم ڪنهن خاص اداري يا اسڪول جي انتظامي سربراهه جي وسيلي ڪيو وڃي جيڪو پنهنجي اداري يا اسڪول جي ڪافي عملي جي فردن بلڪ ڪن حالتن ۾ سموري عملي جي ميمبرن کي به يا ڪافي شاگردن بلڪ ڪن حالتن ۾ سمورن شاگردن کي پڻ ان ڪم ۾ حصو وٺڻ لاءِ منظم ۽ متحرڪ ڪري سگهي ٿو ۽ ان سان گڏ مٿين سطح جي تنظيمي شعبي يا اڳواڻ ميمبر، اڳواٽن کي عوام سان ڳنڍڻ واري اصول تي عمل ڪندي، ان چند ڄڻ جي صحيح اڳواٽي ڪن ٿا ته بيشڪ ڪارڪنن جي چند ڄڻ ڪرڻ جو ڪم خاطريءَ وارو انجام ڏئي سگهجي ٿو.

08: ڪنهن مخصوص جڳهه تي هڪ ئي وقت گهڻا مرڪزي ڪم نٿا ڪري سگهجن. ڪنهن هڪ وقت تي رڳو هڪ مرڪزي ڪم ٿي سگهي ٿو، جنهن سان وري ٻئي ۽ ٽئين درجي جي اهميت رکندڙ ٻيا ننڍا ڪم به ٿي سگهن ٿا. تنهنڪري ان صورت ۾ مٿئين سربراهه تي لازم آهي ته اتي جدوجهد جي تاريخ ۽ حالتن کي نظر ۾ رکي ۽ سمورن ڪمن جي مناسب ترڪيب جوڙي. هن کي پنهنجي رٿابندي ڪان سواءِ جيئن جو تيئن مٿين سطح ڪان ايندڙ هر هدايت تي جيئن جو تيئن عمل نه ڪرڻ گهرجي. ٻي صورت ۾ تمام گهڻا ”مرڪزي ڪم“ پيدا ٿي پوندا ۽ افراتفري ۽ بي ترتيبيءَ جو ماحول پيدا ٿي ويندو. ڪنهن مٿئين سطح جي اداري کي ايئن ڪرڻ نه گهرجي ته هو هيٺين سطح جي اداري کي اهو ٻڌائڻ ڪانسواءِ ته ڪهڙو ڪم وڌيڪ اهميت وارو آهي، ڪهڙو ڪم نهايت جلدي يا اهو ته ڪهڙو ڪم مرڪزي آهي. هڪ ئي وقت گهڻا ڪم سونپڻ ڪري هيٺين سطح جو ادارو پنهنجوڪم سرانجام ڏيڻ لاءِ مناسب قدم کڻڻ جي ڪوشش ته ڪندو پر افراتفري پيدا ٿيندي ۽ سٺا نتيجا نه نڪرندا. اهو اڳواڻ جو فن هوندو آهي ته هو هر مخصوص هنڌ جي تاريخي حالتن ۽ موجوده حالتن جي روشنيءَ ۾ مجموعي صورتحال کي نظر ۾ رکي، هر ڪم جي ورچ ۽ ڳانڍاپي جي باري ۾ درست فيصلو ڪري ۽ ان فيصلي تي ثابت قدميءَ سان عمل ڪري، وڌيڪ پڪ ڪري ته مڪمل نتيجا حاصل ٿيندا. اهو اڳواٽي ڪندڙ جي طريقي جو مسئلو آهي ۽ اڳواٽن کي عوام سان ۽ عام کي خاص سان ڳنڍڻ جي اصولن کي لاڳو ڪرڻ وقت ان جو ضرور خيال رکڻ گهرجي.

09: هتي اڳواٽي ڪرڻ جي طريقن جي باري ۾ تفصيلي بحث نه ڪيو ويو آهي. اميد آهي ته هر هنڌ جا ڪامريڊ هتي بيان ڪيل اصولن جي بنياد تي پاڻ به سوچ ويچار کان ڪم وٺندا ۽ خود تخليقي صلاحيتون استعمال ڪندا. جدوجهد جيتري تيز هوندي، اوترو ئي ڪميونسٽن لاءِ ضروري هوندو ته اهي عوام جي مطالبن سان ويجهڙائپ پيدا ڪندا ۽ عام اپيل کي خاص رهنمائي سان ويجهڙائپ پيدا ڪن ته جيئن واضح ڪيل عنوان ۽ نوڪر شاهي طريقن کي مڪمل طرح ميساري سگهجي. اسان جي پارٽي جي سمورن اڳواڻ ڪامريڊن تي لازم آهي ته اهي اڳواٽي جي واضح ڪيل عنوان ۽ نوڪر شاهي طريقن جي مقابلي ۾ اڳواٽي جا مارڪسي سائنسي طريقا ڪم آڻين ۽ شروع ۾ ذڪر ڪيل تي ڪنٽرول ڪرڻ لاءِ آخر ۾ ذڪر ڪيل تي عمل ڪن. واضح ڪيل عنوان ۽ بيورو ڪريٽ، اڳواٽيءَ کي عوام سان ۽ عام کي خاص سان ڳنڍڻ جي اصولن کي نٿا سمجهن. ان طرح پارٽي ڪم جي ترقي ۾ وڏي رڪاوٽ ٿئي ٿي. اڳواٽي جي واضح ڪيل عنوان ۽ نوڪر شاهي طريقن جو مقابلو ڪرڻ لاءِ اسان کي وسيع ۽ گهرائي، ٻنهي طرح سان اڳواٽي جي مارڪسي سائنسي طريقن کي لازمي طرح وڌائڻ گهرجي.

قومي غيرت........!

زاهد منگي

روڊ جي ٻنهي پاسي سخت سيڪيورٽيءَ جا انتظام هئا. پوليس جي وڏي تعداد ۾ نفري موجود هئي جن مان ڪن جي هٿن ۾ لٺيون تہ ڪن ڪي هٿيار هئا. ان سان گڏ عام خلق جو بہ تمام گهڻو انگ موجود هو. قيدين واري وين ڪورٽ جي وڏي دروازي وٽ بيٺي تہ سپاهي اجان وڌيڪ چوڪس ٿي ويا. وين جي اڳيان وينل هڪ سپاهي لهي پنيان اچي در کي لڳل وڏو لوهي تالوڪوليو تہ پهريان ٻہ پوليس وارا ۽ پويان هٿڪڙين ۾ رسين سان ٻڌل قيدي قطار ۾ لهڻ لڳا. جن مان ڪي صفا الهڙ جوان ڪي پڪا تہ وري ڪي جهونا بہ هئا. ڪجهہ قيدين جي مٿي سان اڇي پٽي ٻڌل هئي. جيڪا رت وهڻ جي ڪري ڳاڙهي ٿي چڪي هئي. ڪين ڏسي روڊ جي ڪنارن سان بيٺل خلق نعرا هڻڻ لڳي. جن ڪي جواب ۾ قيدي فتح جو نشان ڏيکاري رهيا هئا. ڪيترائي ماڻهو زوريءَ پوليس جو پهرو ٽوڙي اچي ساڻن ڀاڪر پائي ۽ چميون ڏئي ملڻ لڳا. سپاهين پنهنجي پاران ڪين روڪڻ لاءِ وس ڪيو، لٺ بازي بہ ڪئي پر ماڻهو هنن جي مڙڻ ڪان زور هئا. زور مس ڪري هنن کي ڪورٽ ۾ اندر آڻي، ڪشادي اڱڻ تي ويهاريو ويو. قيدين سان ملڻ لاءِ آيل سندن عزيز ڪورٽ جي اندر موجود هئا. انهن قيدين ۾ شامل در محمد پريشان ۽ ويڳاڻو ٻٽيو وينو هو تہ اوچتو هڪ ڇوڪريءَ بابا، بابا چوندي کيس ڀاڪر پريو.

امان زرينا تون؟ زرينا کي ڏسندي هن جي جسم ۾ ڄڻ ساهہ پئجي ويو. هڪ ٻئي کي ائين ٻڪين پئي مِنيون ڏيڻ لڳا ڄڻ ورهين ڪانپوءِ مليا هجن.

تون هتي ڪنهن سان آئي آهين.؟

بابا امان سان آئي آهيان. اوهيا امان بيٺي آ.

در محمد مٿي نهاريو تہ سندس زال بيٺي هئي. کيس ڏسي هن جي چهري جي ويڳاڻپ ۽ پريشاني گم ٿي وئي. خوشيءَ ۾ ٽڙي پيو.

سڪينا توهان هتي ڪيئن پهتا آهيو. خوش تہ آهيو نہ.

در محمد اٿڻ چاهيو پر قطار ۾ رسي سان ٻڌل هجڻ ڪري اٿي نہ سگهيو.

شابس هجئي زرينا جا پيءُ ائين گم ٿي وئين. پويان جي ڪا ڳڻ ئي نہ ڪئي تہ جيئرا بہ آهن يا مري ويا. مونکي تہ ٻڌائين ها، خبر تہ هجي ها تہ تون ڇا ٿو ڪرين. ائين روئي روئي بي حال تہ نہ ٿيون ها. سڪينا رئي جي پلئہ سان اکين مان وهي آيل ڳوڙها اگهندي رهي. بس سڪينا اهڙي مهلت ئي نہ ملي جو توکي ٻڌائي سگهان ها. اوچتو ڪم ئي اهڙو ٿي ويو.

نيٺ ٿيو ڇا خبر تہ پوي ڇو اچي جيلن ۽ ڪورٽن ۾ ڦاٿئو؟

سڪينا ان ڏينهن جيئن گهران موڪلائي ڪارخاني تي پهتس تہ مزدور سنبريا بيٺا هيا. پڇيومان خير تہ آهي ڪاڏي ٿا وڃو.؟

جواب ڏنائون. خير وري ڪهڙو ادا، ڌاريا وڃن ٿا ڌرتيءَ تي قابض ٿيندا. نوان وڏا شهر ٺاهي اسان جون زمينن ۽ ملڪيتن تي قبضو ڪري ڌرتي ڌڻين ڪي زوري لڏائي اباڻا ڪک بہ کسين ٿا. ان ڪري انهن ڌارين کي روڪڻ ۽ قبضو ڇڏائڻ لاءِ احتجاج ڪرڻ وڃون پيا.

تڏهن مون سوچيو تہ پيٽان هي ڪهڙو ناحق ٿو ٿئي. ڳوٺ ۾ اسان ڪنهن پنهنجي ويجهي عزيز کي بہ ناجائزي ڪو فٽ نہ ڏيندا آهيون. ٿورو ڪير ٻني جي ڪور ڪندو آ تڏهن بہ ڪوڏرون اپيون ڪري جهيڙو ڪندا آهيون. هتي شهرن ۾ ڌاريا ائين اسان جي زمينن تي قبضو ڪري وڃن. اها تہ مڙسي نہ چئبي. منهنجي دل کي بہ وڏو جذبو اچي ويو. مان بہ انهن مزدورن سان هلي پيس. اسان وٽ ڪو لٺ ٻانو ڪونہ هو. خالي هٿين احتجاج ڪري رهيا هئاسين. اوچتو پوليس اچي ڪڙڪي دونهين وارا ڪارتوس هلائڻ لڳا. ماڻهن جون اکيون سڄي پيون. مٿي ۾ ڏنڊا لڳڻ ڪري ڌڪي ٿي پيا. هٿين خالي ماڻهن کي ماريندا ڪٺيندا ڪنيي ڪٽي موبائيلن ۾ وجهندا ويا. هاڻي تون ٻڌاءِ تہ توکي ڪيئن ٻڌايان ها. مونکي پاڻ کي توهانجي ڳڻتي هئي. دل جي ڪنڊي اٽڪيل هئي، ان ڏينهن هتي ڪورٽ ۾ وينل هيس تہ پت جي ٽالهي ڏئي ويا. وات تي جو گرهہ آندم تہ توهان جو خيال اچي ويو تہ ڪجهہ ڪاڌو بہ هوندئون الائي نہ، اکين مان ڳوڙها وهي پيا، مٿان بيٺل هڪ وڪيل صاحب چيو. مڙس ماڻهو ٿي پائو جيل ڪان گهٻرائين ٿو. مهلون مڙسن تي ايندون آهن. چيومانس سائين پنهنجي لاءِ نہ ٿو روئان. ٻچن جي ياد اچي وئي آهي اڪيلو ڪمائڻ وارو آهيان. ڪيئن پيٽ پري ڪاوان انهن ڪجهہ ڪاڌو هوندو الائي نہ.....؟

تون ڏي خبر توکي ڪيئن خبر پئي هتي ڪيئن پهتينءَ.؟

سڪينا جيڪا اجان سهي نموني ڪونہ ويني هئي سا پلٽي ماري ويني. تنهن اکين مان وهندڙ ڳوڙهن کي اگهندي چيو،

ان ڏينهن جو تون سڄو ڏينهن نہ آئين، ورندي رات ٿي وئي تہ ڏاڍي ڳڻتي ٿي پئي. نيٺ بلاول کي ساڻ ڪري

بلاول ؟ بلاول ڪاٿي آهي. نظر نہ ٿو اچي، اهو ڪو نہ آيو آ ڇا.؟

جوڻس جڏهن پٽ جو نالو ڪنيو تہ در محمد سندس ڳالهہ کي ڪٽيندي هيڏي هوڏي ڪنائيندي پٽ جو پڇيس.

نہ ان کي گهر ڇڏي آئين آهيان.

خوش تہ هو نہ. در محمد ٿڏو ساهہ ڀري مرڪندي پڇيس.

ها ها خوش هو. جوڻس پر اعتماد لهجي ۾ ٻڌايس.

ها تہ تو ڳالهہ پئي ٻڌائي. در محمد سڪينا کي اڌوري ڳالهہ ياد ڪرائيندي چيو.

بلاول کي ساڻ ڪري ٻاهر نڪتيس پاڙي واري ادي ڪمال جي گهر ويس تہ ان کان جاچ ڪيان پر اهو بہ گهر ڪونہ آيو هو. ان جي زال پاڄائي جميلا بہ مون وانگر ئي پريشان هئي. گهر موٽي اچي ٻارن کي سڪٽي دلجاءِ ڏئي سمهاري ڇڏيم تہ متان پٺهي کي ڪم وڏيڪ لڳو هجي يا ڪٽي ڪن سنگتين سان گهمڻ ويو هوندو توهان سمهي پئو. الله ڪندو تہ پٺهي اجهو اچي نڪرندو. هو بہ ماٺ ڪري ستا تہ پيا هئا پر دل ئي دل ۾ تنهنجو انتظار هين. سڄي رات نہ هنن اک ٻوٽي نہ مون. ڪن ۾ اک در ۾ هئا تہ ڪيڏي مهل ٿو تنهنجي اچڻ جو ڪڙڪو ٿئي. ٻئي ڏينهن جو سڄ اپريو ورندي شام تائين بہ تنهنجي ڪا خبر نہ پئي. اوڙي پاڙي ۾ جنهن ڪان پڇان تہ سيڪو اها ئي ورندي ڏئي، اسان کي ڪا خبر ناهي. نہ مونکي خبر نہ بلاول کي خبر تہ تنهنجو ڪارخانو کهڙو آ، جو ڪٽي اوڏانهن وڃي پڇا ڪيون. ڳڻتيءَ ۾ اندر ئي اندر ۾ پئي ڳريس. شام جو اجان سج لٿو ڪونہ هو جو در تي ڪڙڪو ٿيو بلاول جو ٻاهر ويو تہ اوپرن ماڻهن جو ڳالهائڻ ٻڌڻ ۾ آيو. مون کي بہ بيقراري هئي رڳو تنهنجو خيال، وڃي تاڪ جي اوٽ ۾ بيٺس تہ ڏٺم تہ ٻہ ڪارا ڪوٽ پاتل همراهہ بيٺا هئا. جن بلاول کي پئي ٻڌايو تہ تنهنجي پيءُ کي ڌرتيءَ جي حقن خاطر احتجاج ڪندي پوليس پڪڙي جيل ۾ وڌو آهي. توهان گهٻرايو نہ اسان وڪيل آهيون ان جي ضمانت لاءِ ڪورٽ ۾ درخواست ڏئي ڇڏي آهي. ٻن ٽن ڏينهن ۾ ڇٽي ايندو. فلاڻي تاريخ تي حاضري آهي اتي اچجو تہ توهان جي ان سان ملاقات ڪرائينداسين. جيسيتائين هو آزاد ٿي اچي تيسيتائين توهان جي گذر سفر لاءِ هي ڪجهہ سيڌو سامان آهي. هنن هڪ پاڇڪو ۾ ٻئي هڙ بلاول کي ڏني. هنن جي ڳالهہ ٻڌي منهنجا تہ ڇيهہ ئي ڇڄي پيا. پار ڪڍي روئڻ لڳس. هنن منهنجي روئڻ جو آواز ٻڌو تہ چوڻ لڳا. رو نہ ڀيڻ در محمد خيريت سان آهي. توهان کي تہ فخر هجڻ گهرجي تہ در محمد قومي ملڪيت بچائڻ لاءِ جيل ۾ ويو آهي. ائين هو دلجايون ڏيندا هليا ويا. تنهن ڪانپوءِ ٻيا بہ ڪيترا مڙد توڙي مايون آيا. سيني دلجايون بہ ڏنيون پئي تہ ڪجهہ نہ ڪجهہ مدد بہ ڪئي پئي. سچ پچ تہ مونکي بہ تو تي فخر محسوس ٿيڻ لڳو تہ بلاول جي پيءُ واقعي بہ ڪو وڏو ڪم ڪيو آهي جو هيترا ماڻهو ان جي ساراهہ پيا ڪن. اڳ جيڪا ڳڻتي هئي سا هاڻي خوشي ٻڻجي پئي. سڪينا جي چپن تي مرڪ اچي وئي.

واقعي سڪينا جيل ۾ اچڻ ڪانپوءِ منهنجي قومي غيرت بہ جاڳي پئي اٿئي. غاصبن کي ڌرتيءَ تي قبضو ڪرڻ نہ ڏبو. مونکي تنهنجي ۽ ٻارن جي ڳڻتي تہ هئي پر ساڳئي مهل اها پڪ بہ هئي تہ ضرور پويان منهنجا وطن واسي پائر توهانجي واهر ڪندا. سڪينا هي ڏسين ٿي نہ رسين ۽ هٿڪڙين ۾ ٻڌل سڀ ماڻهو. در محمد هٿ جو اشارو ڪيو تہ سڪينا وينل ماڻهن ڏي نظر ڦيرائي جن جا چهرا ٻهڪيا پئي. ڪنڌ فخر مان اوچا هئا. اهي سڀ بہ پنهنجي ڌرتيءَ سان عشق جا قيدي اٿئي. هنن سان رهندي انهن جون ڳالهيون ٻڌندي منهنجي دل ۾ بہ وطن جي حب ۾ اڪير تڙپي اٿي آهي. هنن هٿڪڙين ۽ تڪليفن ۾ عجب سرور آهي. ان ڏوهہ ۾ جي سڄي حياتي بہ جيل ۾ گذري وڃي تڏهن بہ پرواهہ ناهي. در محمد اهي ڳالهيون ڪندي مرڪندي سينو تاڻي ورتو. سڪينا مون سان واعدو ڪر تہ اڳتي بہ جيڪڏهن ڌرتيءَ جو ڪو سڏ ٻڌين تہ بلاول ۽ زرينہ سميت اتي پهچندينءَ. سڪينا، در محمد جي ڳالهہ ٻڌي سندس هٿ کي پڪڙي زور ڏيندي هائوڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻيو. اوچتو آواز اچڻ لڳو اٿو هلو حاضري جو ٽائيم ٿي ويو آهي. در محمد ۽ ٻيا قيدي اٿي هليا ويا.

ڪورٽ ۾ حاضري ٿي وڪيلن دليل ڏنا. دليلن جي بنياد تي ضمانت منظور ٿي. سمورا قيدي جڏهن جيل مان آزاد ٿيا تہ جيل جي مک دروازي تي هزارين ماڻهن سندن استقبال ڪيو ۽ مٿن گلن جي ورڪا ڪئي، اجرڪ ۽ ٽوپيون پارايون ويون. هر طرف قومي غيرت_زنده آباد جا نعرا گونجڻ لڳا.

جادو ۽ سائنسي سوچ جو سفر

ساجده پرهياڙ

جڏهن اسان پنهنجي ماضيءَ جي هزارين سالن جي تاريخ ۾ انساني ذهن جي ارتقائي مرحلي تي نظر وجهون ٿا ته انيڪ، عجيب و غريب ۽ حيرت ۾ وجهندڙ لقاءَ اسانجي سامهون ڦري اچن ٿا. اسان کي پنهنجي ماضيءَ متعلق ڄاڻ هجڻ ايترو ئي ضروري آهي جيترو حال ۽ مستقبل بابت انديشا رکڻ، ڇاڪاڻ ته اسين اڄ جنهن ترقي جي منزل تي بيٺل آهيون، انجو پايو وجهندڙ اهي ئي اسانجا ماضي جا مينار آهن، جن پنهنجي اڻٿڪ جدوجهدن، اڻانگن سفرن ۽ نسل در نسل جاکوڙ ڪري، جيڪي تڪليفون ۽ عذاب سهي، جيڪو ٻج ڇٽيو، اهو فصل اڄ (اسان جي دور ۾) پچي راس ٿيو آهي ۽ سندن بي پناه جستجو ۽ علم جي اڄ اسانجي اڄ جي سائنسي دنيا جا بنياد وڌا آهن.

انسان جي ارتقا جي ڪهاڻي تي هيستائين ٻين ٻولين خاص ڪري انگريزي ۾ تمام دلچسپ ۽ معلوماتي ڪتاب لکجي چڪا آهن. اردو ۾ به ان حوالي سان سٺا ڪتاب موجود آهن پر سنڌي ۾ ترجمو ٿيندڙن ۾ “جادو ۽ سائنس” انساني ارتقا ۽ انساني تاريخ متعلق سائنسي حوالي سان پهريون ڪتاب آهي ان ڪان پوءِ “ ارتقا جي ڪهاڻي” به زبردست آهي، جنهن کي پڙهڻ سان اسين اهو راز پروڙي سگهون ٿا، جنهن انسان کي اڄوڪي منزل تائين پهچڻ ۾ سهڪار ڪيو آهي.

انسان جي ارتقا جي ڪهاڻي تي هيستائين ٻين ٻولين خاص ڪري انگريزي ۾ تمام دلچسپ ۽ معلوماتي ڪتاب لکجي چڪا آهن. اردو ۾ به ان حوالي سان سٺا ڪتاب موجود آهن پر سنڌي ۾ ترجمو ٿيندڙن ۾ “جادو ۽ سائنس” انساني ارتقا ۽ انساني تاريخ متعلق سائنسي حوالي سان پهريون ڪتاب آهي ان ڪان پوءِ “ارتقا جي ڪهاڻي” به زبردست آهي، جنهن کي پڙهڻ سان اسين اهو راز پروڙي سگهون ٿا، جنهن انسان کي اڄوڪي منزل تائين پهچڻ ۾ سهڪار ڪيو آهي.

ڪتاب “جادو ۽ سائنس” Golden Bough جنهن جو ذڪر مون پليجي صاحب جي ڪتاب “تخليقي ۽ تنقيدي ادب” ۾ پڙهيو هو، جنهن ڪانپوءِ هن ڪتاب کي پڙهڻ جو موقعو مليو. ڪتاب انسان جي ذهني اوسر جي تاريخ ۽ ان ڪان پوءِ سائنس جو ذهنن تي غلبو حاصل ڪرڻ جي سموري قصي کي پاڻ ۾ سموئي ٿو. جيتوڻيڪ هي ڪتاب Golden Bough ٽن جلدن تي مشتمل آهي پر سنڌي ۾ هن جو ترجمو اسان وٽ صرف هڪ جلد جو ٿي سگهيو آهي. مجموعي طرح ته ڪتاب عاليشان آهي پر ڪجهه لفظن جي اوپرائپ ڪانسواءِ، جن جو ذڪر مترجم طرفان ڪتاب جي شروعات ۾ ڪيو ويو آهي ته “ڪتاب جي ترجمي ڪرڻ جي دوران انگريزي جا ڪي اهڙا لفظ سامهون آيا جن جا هم معنيٰ لفظ سنڌي ۾ ملڻ مشڪل هئا، جنهنڪري گهڻن هنڌن تي نون لفظن ۽ اصطلاحن جي ڳولا ڪرڻي پئي آهي” باقي زبردست ڪتاب آهي جيڪو سر جيمس جارج فريزر جو ترجمو سومار علي ايم. سومري طرفان ڪيو ويو آهي.

جيئن ته هن ڪتاب جو نالو ئي جادو ۽ سائنس آهي جنهن ۾ اهو ڏيکاريل آهي ته اوائلي جادو ڪانپوءِ سائنس ڪيئن ۽ ڪهڙن ڪهڙن مرحلن مان گذري، جادو جي جاءِ والاري ٿي جيتوڻيڪ هن جلد (پهرين) ۾ اسان کي سائنس جي ترقي ۽ ايجادات تي تفصيلي بحث نٿو ملي، جيڪو ظاهر آهي ته ٻن ٻين جلدن ۾ تفصيلي ملندوڇاڪاڻ ته هي ڪتاب مصنف طرفان ٽوٽل ٻارنهن جلدن ۾ لکيو ويو ۽ پوءِ ان سڄي مواد کي سهيڙي ٽن جلدن ۾ قلبند ڪيو ويو جنهن جو سنڌي ۾ ترجمي وارو هي پهريون جلد آهي جيڪو منهنجي تبصري هيٺ آهي. هن جلد ۾ شروعاتي اوسر بابت پڙهڻ ڪانپوءِ اسين ان قابل ٿي سگهون ٿا ته پنهنجي سوچ جوڙي سگهون ته ڪيئن جادو ۽ مذهبي خيال اسانجي وحشي ابن ڏاڏن جي ذهنن تي سوار ٿي، نيٺ جادو مان سائنس طرف انهن جو ڌيان ڇڪايو.

سڀ ڪان پهرين ته انسان اڄ جنهن منزل تي اچي پهتو آهي ان تائين پهچڻ ۾ ڪيس ڪيترا ئي اڻانگا ۽ ڏکيا مرحلا طئي ڪرڻا پيا، جن مان ڪيس چيمپينزي قسم جي باندر نما جانور جي هڪ گهراڻي مان نڪري ارتقا ڪندي ڪندي، هزارين سال فطرت سان جنگ ڪندي، نيندرٿل ڪان اڄ جي هن شڪل و صورت کي اچي رسيو آهي. انهي ارتقا دوران نه فقط سندس شڪل و صورت ۾ تبديلي ايندي رهي پر ان سان گڏوگڏ سندس ذهني ارتقا پڻ ٿيندي رهي ۽ ان ذهني ارتقا جي نتيجي ۾ ئي اڄ اهو باقي جانورن کان مختلف، اعليٰ ۽ اشرف المخلوقات جي درجي کي رسي سگهيو آهي، جنهن کي Homo Sapeince يعني عقلمند انسان چئجي ٿو. جيتوڻيڪ سندس ان ذهني ۽

شعوري ارتقا دوران انتهائي تڪليفون ڏسڻيون پيون، جنهن ڪانپوءِ ئي هي اڄ شعور جي هن منزل کي رسي سگهيو آهي. شروع ۾ جڏهن اسانجي ان اوائلي انسان يا جنهن کي اسين وحشي چئون ٿا، هن کي پنهنجي ننڍڙي دماغ کي استعمال ڪرڻ جي لاءِ سڀ کان پهرين سندس ڌيان پنهنجي ماحول جي انهن شين ڏانهن ڏيڻو پيو جيڪي سندس وجود کي ختم ڪرڻ جي لاءِ هميشہ تيار رهنديون هيون. جيئن وڄ، برسات، گجگوڙ، طوفان، سج، چنڊ، زندگي، موت وغيره. هن انهن سمورن فطرت جي لقائن جي سببن کي ڄاڻڻ ۽ انهن تي ڪنٽرول ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. شروع ۾ جڏهن اسانجي ان وحشي نسل جڏهن ڪنوڻ جا نڪاءَ ٻڌا هوندا، جڏهن گجگوڙ جا تيز هانوَ ڏڪائيندڙ آواز ٻڌا هوندا، جڏهن هن تيز طوفاني برساتون ۽ موت ڏٺو هوندو، جڏهن هن صبح مان سج جو نروار ٿيڻ ۽ پوري آب و تاب سان ڌرتي کي روشن ڪرڻ ۽ شام جو غائب ٿي وڃڻ ۽ ڪاري انڌاري رات ڏٺي هوندي ۽ وري جڏهن چانڊوڪي جي چانڊاڻ ۽ تارن ڀريو آسمان ڏٺو هوندو تہ يقينن اسانجو اهو وحشي نسل وارو جاندار خوف ۽ حيرت جي ٻٽي ڪشمڪش ۾ رهيو هوندو. انهن سمورن لقائن کي ڏسندي، هن انهن (قدرت جي لقائن) سان جنگ جوٽڻ جو پڪو پھ ڪيو ۽ انهن جي سببن ۽ نتيجن جي تلاش جي جستجو ۾ لڳي ويو تہ آخرڪار اهو سڀ ڇو ۽ ڪيئن ٿي رهيو آهي.!؟

سندس ان اوائلي دور جي ان ڪهاڻي کي جادو ۽ سائنس ڪتاب ۾ شاندار نموني تفصيلي سان سمجهايو ويو آهي تہ ڪيئن جڏهن هي سج ۽ چنڊ گرهڻ ڏسندو هو، بيماريون، اوچتون وبائون ۽ موت ڏسندو هو، جڏهن هي ڏينهن مٿان رات جي ڪاري انڌاري چادر پکڙجندي ۽ وري ان ٻاٽ اوندھ مان پرھ جون روشن باڪون ڦٽندي ڏسندو هو تہ انهن سمورن اوچتن عجيب لقائن جيڪي اسانجي ان اوائلي انسان لاءِ يقينن انتهائي حيرت انگيز هئا، ان متعلق هن جا ڪهڙا خيال تخليق ٿيندا هئا ۽ وري انهن کي ترڪ ڪري، هو ڪيئن نوان خيال گهڙي سچ کي حاصل ڪرڻ جي جستجو سان تجربن، مشاهدن ۽ عملن جون منزلون طعي ڪندو، اڄ جي هن ترقي يافتہ منزل تي رسيو آهي.

هن ڪتاب ۾ اسانکي انجي شروعاتي ڏاکن ۽ ان اوائلي انسان جي ريتن رسمن ۽ قانونن جي تفيصلي ڄاڻ مهيا ڪئي وئي آهي تہ جيئن مٿي ذڪر ٿيل لقاءَ جڏهن هن سان دوبدو ٿيا پي تہ شروع ۾ هي انهن کي پنهنجي وس ڪرڻ ۽ پاڻ انهن تي حاوي ٿيڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو. جنهن لاءِ شروعات ۾ هن جادو جو سهارو ورتو مثال طور جادو جي هم آهنگ اصولن تحت هن نسبتي جادو مان جنهن ۾ هڪجهڙيون شيون ساڳيا اثر پيدا ڪن ٿيون تحت هن مينهن وسائڻ ۽ ڪڪرن آڻڻ لاءِ ڪٽي هي وڏي واڪي گجگوڙ جا آواز ڪري ٿو تہ ڪنهن مهل پاڻيءَ کي ڇٽڪارڻ جا مختلف طريقا استعمال ڪري، مينهن کي وسائڻ جا طريقا استعمال ڪري ٿو. ساڳئي طرح پوکيءَ لاءِ، فصلن جي پيداوار ۽ ٻين سمورين شين جن ۾ هن جي ذاتي زندگي ۾ پيش آيل مشڪلاتن، بيمارين ۽ انهن جي علاج لاءِ هي اهي ڪيل ڪري ٿو. ٻئي جڳھ نسبتي جادو تحت هي پنهنجي دشمن کي تڪليف رسائڻ لاءِ حربا هلائي ٿو. انتهائي دلچسپ ۽ مثالن سان بيان ڪيو ويو آهي جنهن ۾ پهرين هي جادوگر پنهنجي ذات لاءِ جادو جا طريقا هلائي ٿو پوءِ اچي ٿو پبلڪ جادوگر جيڪو اجتماعي مفادن لاءِ جادو جا ڪيل رچائي ٿو. هو سڀن جو وڏو ۽ اعليٰ ليکيو وڃي ٿو، جيڪو ٻين لاءِ مينهن وسائي ٿو، مينهن بند ڪري ٿو ۽ اهي سمورا عمل جادوءَ ذريعي ڪري ٿو، جيڪي هنن لاءِ ڪو ديوتا ڪري سگهي ٿو. (هتي اڃان مذهب جي ابتدا ناهي ٿي) هتي سڀ ڪجھ ان پبلڪ جادوگر جي هٿ وس آهي پر سندس زندگي ڏاڍي خطري هيٺ ۽ بندشن ۾ رهي ٿي ڇاڪاڻ تہ پهرين تہ هو سڀن جو وڏو ۽ هر شئي تي قادر آهي، انڪري هن کي مڪمل بندش ۾ رکيو وڃي ٿو تہ جيئن سندس زندگي کي ڪو دشمن نقصان نہ پهچائي ڇاڪاڻ تہ انجي زندگي ۾ جادوئي ڪرامتن سان اسانجي انهن ٻين سڀني ويچارن ابوجھ ، وهمي وحشين جي زندگي ۽ موت جو دارومدار هجي ٿو "ڇاڪاڻ جو سندن هي جادگر ئي پنهنجي ڪرامتن عيوض ڪين آفتن کان بچائي ۽ جياپي جون شيون پنهنجي جادو جي زور تي مهيا ڪري ڏئي ٿو"! ۽ ٻئي انتهائي دلچسپي جي ڳالھ هيءَ آهي تہ هي ويچارو جادوگر جيڪو بظاهر تہ هر شئي تي قادر آهي جيڪو پنهنجي دڙڪن داٻن ۽ جادو ذريعي پنهنجي پر ۾ قدرت جي قانونن ۽ ابوجھ ماڻهن جي ذهنن تي حڪمراني ڪري ٿو، پر ڪنهن محل بہ سندس زندگي جو تختو اونڌو ٿي سگهيو پي ڇو تہ جڏهن هن جو جادو جو ڍونگ پنهنجا ڪم نٿو ڪري تہ ماڻهو هن کي اهو سمجهي قتل ٿا ڪن تہ هن پنهنجي مرضي سان "ڄاڻي واڻي" ڪري اسانجو مينهن بند ڪيو آهي فصل سڪايا آهن وغيره. خاص ڪري آسٽريليا، آفريڪا، ڏکڻ آفريڪا وغيره جي اندر اسانکي گهڻي حد تائين اهو اونداهي جو راڄ اڃان تائين هلندو رهڻ جا مثال هن ڪتاب ۾ ملن ٿا ۽ ڪيترين ئي اهڙيون ڳالهيون آهن جيڪي جادو جي ٻن اصولن نسبي ۽ قرابتي جادو ۾ جيڪي ڏيکاريل آهن اهي اڄ سوڌو اسانجي سنڌ جي تقريبن ڳوٺن ۾ اڃان تائين هلن پيون. مثال طور اسانجي ڳوٺ ۾ تيز مينهن کي بيهارڻ لاءِ ڏوئي ٽنگي ويندي آهي يا ٻگهي پڪي جو اولھ طرف اڏامڻ کي مينهن وسڻ جي نشاني سمجهڻ. قرابتي جادو تحت اهو سمجهو ويندو آهي تہ اگر ڪنهنجا وار ٿانڊي ۾ ساڙيا ويا تہ نشانو بڻايل ماڻهو کي مٿي ۾ سور پوندو، ٻار جي بيمار ٿيڻ تي جنهن مائي تي شڪ هوندو آهي تہ فلاڻي نظر

هنئي هوندي، انجي پيرن جي مٿي ٽانڊي ۾ وڌي ويندي آهي. فوت ٿيل ماڻهو جي ڄاڙي ٻڌي ويندي آهي جيڪو پڻ اسان اوائلي انسان جي انهن جي روح متعلق سندن سوچن ۽ خيالن سان پيٽي سگهون ٿا جو اهي ڪيئن بيمار ماڻهو جو وات ۽ نڪ بند ڪري ڇڏيندا هئا تہ متان روح نڪري نہ وڃي ۽ مري ويل ۾ پڻ ساڳئي نموني ڪليل وات ذريعي متان واپس گهڙي نہ وڃي وغيره. روح متعلق موضوع جام مزيدار ۽ دلچسپ نموني بيان ٿيل آهن جنهن ۾ هر علائقي جا پنهنجا مختلف خيال آهن ۽ ٻيا بہ ڪيئي اهڙا عجيب و غريب واقعا جيڪي اسين ان اوائلي وحشي هٿان ٿيندي ڏسون ٿا ۽ اڄ جي هن ترقي يافتہ سائنسي ايڪيهين صدي جي دور ۾ پنهنجي اڳيان ٿيندي ڏسون ٿا تہ انتهائي عبرت ٿئي ٿي!

بهرحال جڏهن جادو جيڪو يقينن هڪ ڍونگ ۽ غير يقيني ڳالهہ آهي جنهن جا اثر اوائلي وحشي انسان بيڪار ٿيندي ڏسي ٿو تہ پوءِ هو ويچارو مايوس ۽ لاچار ٿي، پنهنجا هٿيار قدرت اڳيان ڦٽا ڪري ٿو ۽ اهو مڃڻ لڳي ٿو تہ هنن سمورين شين کي مونڪان وڌيڪ ٻي ڪا طاقتور هستي هلائي رهي آهي. پهرين جيئن هي پبلڪ جادوگر جيڪو هنن جو بادشاهہ بہ هوندو هو (بادشاهت جو بنياد بہ اسانکي اتان ٿيندو پاسجي ٿو) تنهن کي سڀ اختيار هوندا هئا، هو ئي هنن جي سک جا بندوبست ڪندڙ ۽ آفتن کي ٽاريندڙ ليکيو ويندو هو. پوءِ جڏهن جادو کي اڻ اثرائتو پائيندي، هن ڪائنات ۾ اجان وڌيڪ طاقتور شخصيتن جي ڳولها ڪرڻ شروع ڪري ٿو تہ اتان ئي مذهب جو بنياد پوڻ شروع ٿئي ٿو. پهرين هن سڄو ڪائنات جي لقائن کي قابو پائڻ جون ڪوششون ڪيون پر جڏهن پاڻ کي ناڪام ٿيندو ڏٺائين ۽ اهو مڃڻ تي مجبور ٿيو تہ هن سڀ جي پنيان ڪي غيبي ۽ طاقتور قوتون ڪارفرما آهن تہ لاچار انهن لقائن تي قابو پائڻ لاءِ ۽ غيبي طاقتن جي خوشنودي حاصل ڪرڻ لاءِ دعائن ذريعي ۽ قربانيءَ کان ڪم وٺڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳي ٿو. هتي اسانکي جادو ۽ مذهب جي ملاوٽ جو اثر نظر اچي ٿو. جڏهن تہ خالص ۽ نج صورت ۾ هم آهنگ جادو ان حقيقت کي تسليم ڪري ٿو تہ هن فطرت جي نظام ۾ واقعا هڪٻئي جي پنيان، لازمي طور ۽ بغير ڪنهن غيبي شخصي هستي جي مداخلت جي ازخود وقوع پذير ٿيندا رهن ٿا. اهڙي طرح اسين ڏسون ٿا تہ انجو بنيادي نظريو جديد سائنسي نظريئي جهڙو آهي. جادوگر ڪنهن بہ غيبي هستي آڏو آهہ و زاري يا داد فرياد نٿو ڪري پر هو پنهنجي ان نظريئي تحت تہ ڪائنات ۾ واقعا فطري نظام تحت عمل لائق ٿين ٿا ۽ هي اڏول مڙس انهن کي پنهنجي جادو جي طاقت ۽ سانن سونٽن وسيلي ٽاري سگهي ٿو ۽ پاڻ کي وڏي طاقت تصور ڪري ٿو. سندس نظر ۾ فطرت جا اهي ئي قاعدا آهن جن کان منهن موڙڻ ئي هن جي ذلت جو سبب بڻبو پر بقول مصنف جي تہ "جادو، سائنس جو حرامزادو ڀاءُ آهي" ۽ "اهو چوڻ ان ڪري مناسب ٿيندو يا ذري گهٽ تڪراري ٿيندو تہ هر قسم جو جادو لازمي طور باطل ۽ فضول آهي ڇوتہ جيڪڏهن اهو صحيح ۽ نفعي بخش ٿي پوي تہ انکي جادو سڏي ئي نہ سگهبو. ان صورت ۾ اهو اتي ئي بدلجي سائنس ٿي پوندو" "هڪ دفعو جڏهن جادوگر جي مخصوص گروهہ کي قبيلي کان جدا ڪري، ان کي اهڙن فرضن جي سرانجامي جو ڪم سونپيو ويو، جن تي عوام جي سلامتي ۽ بهبودي جو دارومدار سمجهيو ٿي ويو تڏهن اهي ماڻهو آهستي آهستي وڏي دولت ۽ اقتدار جي منزل تي وڃي رسيا، تان جو انهن جا اڳواڻ وڌندي وڌندي مقدس بادشاهن جي درجي تي وڃي پهتا. پر انهن عظيم سماجي انقلاب سان گڏوگڏ جو هھڙي نموني جمهوريت سان شروع ٿي نيٺ اچي مطلق العنان ملوڪيت تي ختم ٿئي ٿو. اتي هڪ دماغي انقلاب پڻ رونما ٿئي ٿو جو خود بادشاهي يا ملوڪيت جي بنيادي تصور ۽ انجي فرضن تي اثرانداز ٿئي ٿو. جيئن وقت گذرندو وڃي ٿو تيئن سڄاڳ ذهن وارن ماڻهن تي جادو جو ڪوڙ ۽ ڪچ عيان ٿيندو وڃي ٿو تان جو انجي جاءِ اچي مذهب والاري ٿو. ٻين لفظن ۾ "جادوگر" جي جاء "پادري" "اچي اختيار ٿو ڪري"

ويندي وڻن جي روحن کان انسانن جي روحن تائين دلچسپ ڏند ڪٿائون ۽ انهن کي باقائدي ڊرامائي انداز ۾ استعمال ڪرڻ. ارڙهين صدي تائين ڏکڻ آفريڪا ۽ آسٽريليا ۾ اهي سانگ رچايا ويندا رهيا آهن، جنهن ۾ وڻ جي پوڄا ڪرڻ، وڻ کي سينگاري انجا جلوس ڪڍڻ، جيڪو سرسبز ۽ فصلن لاءِ سندن ديوتا هجي ٿو ۽ بعد ۾ وڻ جا ڪردار ماڻهن طرف منتقل ٿيڻ، جن کي پڻ ساڳئي نموني سينگاري سانگ رچائڻ. وڻن جي پوڄا ۽ وڻن جي روحن کي ريجهائڻ وغيره جا دلچسپ منظر ڏيکاريل آهن. ان حوالي سان هڪ عنوان "جديد يورپ ۾ وڻن جي پوڄا جا آثار، جنهن ۾ يورپ جي ڪڙمين طرفان عوامي ميلن ۾ "مي_پول" (مئي جو لڪڙو) ۽ "مي ٽري" (مئي جو وڻ) جهڙيون رسمون عام جام ۽ وڏي چاهہ سان ملهائيجنديون رهيون آهن. مصنف چئي ٿو تہ اهو رواج يورپ جي ڪيترن ئي حصن ۾ اڄا تائين مروج آهي جو انهن ڏيهاڙن تي اتي جا رهاڪو ٻيلن ۾ وڃي اتان هڪ وڻ وڍي ڪٽي ايندا آهن ۽ انکي ڏاڍن شادمانن سان سينگاري، شهر جي وچ ۾ کوڙيو ويندو آهي. انهن رسمن ملهائڻ جو سندن مقصد انهن نعمتن کي پنهنجي گهرن ۾ آڻڻ هوندو آهي، جيڪي وڻن جي روحن جي وس ۾ هونديون آهن! ان تي مختلف مثالن سان حوالا ڏنا ويا آهن.

"قديم لاطينين ۾ بادشاهي ورثو" ۾ روم جي بادشاهي جي دلچسپ نموني منظر نگاري ڪري ڏيکاريو ويو آهي تہ روم ۽ لاطيني علائقي ۾ بادشاهہ جيڪو فيصلو ڪن هھڙن

قانونن موجب ڪيو ويندو هو يعني، (1) پنهنجي قبيلي کان ٻاهر شادي ڪرڻ،(2) بنا شادي، (3) زناني مائٽي يا ماءُ جي پيڙهي جي وراثت. بينا شادي اهو قانون هو جنهن موجب ”مرد کي پنهنجو گهر ڇڏي زال جي گهر رهڻو پوندو هو“ ۽ ”زناني مائٽي يا ماءُ جي پيڙهي جي وراثت“ جو مطلب اهو طريقو جنهن موجب مائٽي ۽ خانداني نالو مردن جي بدران زالن جي پيڙهي مان اختيار ڪبو هو، جنهن ۾ بادشاهه ٻئي خاندان مان شادي ڪندو هو ۽ سندس اولاد ۾ ڌيئرون وري ساڳئي نموني ٻئي خاندان ۾ شادي ڪنديون هيون. جنهن وسيلي بادشاهي ان شخص جي حوالي ٿيندي هئي جيڪو پنهنجي زال جي گهر رهندو هو ۽ ڇوڪرا پنهنجي بادشاهي ڇڏي، ٻئي خاندان ۾ شادي ڪندا هئا جنهن ۾ ان مفروضي جي وضاحت ڪئي وئي ته اهي روايتون جيڪي ٻڌائين ٿيون ته لاطيني بادشاهه ڪنوارين مائرن ۽ ديوتا پيئرن مان ڄمندا هئا سو اهو ڪجهه ان ريت هو جيڪو مٿي شادي جا قانون بيان ڪيا آهن.آريا نسل جي ڪن قومن ۾ پڻ عورتن جي خون کي ئي شاهي خون جي موروثيت سمجهيو ويندو هو، جنهن ۾ ٻئي ملڪ جي مرد کي جيڪو شهزادي سان شادي ڪندو هو، ان شهزادي جي ملڪ ۽ قوم جي حڪمراني ۽ بادشاهي سندس حوالي ڪئي ويندي هئي.

ويندي وڻن جي روحن کان انسانن جي روحن تائين دلچسپ ڏندڪٿائون ۽ انهن کي باقاعدي ڊرامائي انداز ۾ استعمال ڪرڻ. ارڙهين صدي تائين ڏکڻ آفريڪا ۽ آسٽريليا ۾ اهي سانگ رچايا ويندا رهيا آهن، جنهن ۾ وڻ جي پوڄا ڪرڻ، وڻ کي سينگاري انجا جلوس ڪڍڻ، جيڪو سرسبز ۽ فصلن لاءِ سندن ديوتا هجي ٿو ۽ بعد ۾ وڻ جا ڪردار ماڻهن طرف منتقل ٿيڻ، جن کي پڻ ساڳئي نموني سينگاري سانگ رچائڻ. وڻن جي پوڄا ۽ وڻن جي روحن کي ريجهائڻ وغيره جا دلچسپ منظر ڏيکاريل آهن.

ٻيو هڪ دلچسپ موضوع جنهن ۾ شخصي، عزيزن، مري ويلن، بادشاهن ۽ مقدس شخصيتن ۽ ديوتائن جي نالن ڪٽڻ جي بندش. جنهن ۾ هڪ وحشي جا اهي تصور ته نالو جنهن جو جئين سندس جسم جي عضون جو ساڻس ڳانڍاپو آهي. تيئين نالو پڻ ساڳئي طرح هن سان جڙيل آهي. جئين مٿي جادو جا طريقا جيڪي بيان ٿيل آهن ان موجب قرابتي جادو تحت جئين سندس جسم جي ڪنهن عضوي ننهن يا وار تي ڪو سندس دشمن جادو ڪري ڪيس نقصان پهچائي سگهي ٿو. ان لاءِ پنهنجا ننهن ۽ وار زمين ۾ دفن ڪري ڇڏڻ ته متان اهي دشمن کي نه هٿ اچي وڃن ۽ هو ڪو هاڃو نه رسائي. ويندي ايتري تائين جو مصنف لکي ٿو ته ”قديم فرانسيسي بادشاهن کي وار ڪترائڻ نه ڏنا ويندا هئا ۽ ڄمڻ کان وٺي مرڻ تائين انهن کي جيئن جو تيئن وار رکائڻا پوندا هئا. ايترن سارن ذلفن جي جيڪي سندن ڪلهن کان هيٺ ڪريا پيا هوندا هئا، ڪترائڻ هنن جي لاءِ تخت جي حق کان محرومي يا دستبرداري جي برابر هو.“ ڇاڪاڻ ته بادشاهه جيڪو هنن جي لاءِ مقدس هستي هو، انکي دشمن طرفان لاحق خطرن کان بچائڻ لاءِ اهڙن سخت قانونن جي هيٺ رکيو ويندو هو. تيئن نالي جي اگر دشمن کي خبر پئجي وئي ته ساڳئي طرح هاڃي رسڻ جي گمان سبب پنهنجو اصلي نالو ظاهر نه ڪرڻ ۽ لڪائي ڇڏڻ جون رسمون، جيڪي رسمون تقريبن سڀني قومن ۾ مروج ڏٺيون وڃن ٿيون. جنهن ۾ آسٽريليائي، اوائلي مصري ۽ آفريڪين جا نالي لڪائڻ جي حوالي سان ڪوڙ سارا مثال ڏنا ويا آهن ۽ اڃان تائين آسٽريليا ۽ ڏکڻ آفريڪا ۾ موجود آهن.

جئين هي وحشي پنهنجو نالو نه پيو ڪٽي سگهي تيئن ئي هي پنهنجي مقدس هستين، ديوتائن ۽ بادشاهن جا نالا ٻه ساڳئي وهم موجب نه ڪٽندو هو ۽ مري ويلن جا نالا انڪري نه ڪٽندو هو ته متان انهن جا روح پنهنجا نالا ٻڌي واپسي اچي وڃن ۽ باقي گهر ڀاتين کي ڪو نقصان رسائين. تنهنڪري ڇيو وڃي ٿو ته هڪ پيري جنهن جو جيڪو نالو هوندو هو انجي مري وڃڻ ڪانپوءِ ان جو نالو نه ڪڏهن ورتو ويندو هو، نه ئي ڪنهن ٻئي تي رکيو ويندو هو. تنهنڪري هي پنهنجا نالا ڪن شين جي نالن تي رکندا هئا مثال ڪنهنجو نالو ”نگنڪي“ (پاڻي) رکيو ته انجي مري وڃڻ پڄاڻان پاڻي تان ٻه اهو نالو لاٿو ويندو هو ۽ ٻئي ڪنهن لفظ سان پاڻي کي پاڻي چئبو هو ۽ ان لاءِ خاص ان آبادي ۾ پڙهو گهمرايو ويندو هو ته اڄ ڪانپوءِ هن شئي جو هي نالو ناهي بلڪ ”هي“ آهي وغيره. جنهن جي ڪري ٻولي ۾ نون لفظن اچڻ ڪري جدا جدا قبيلن جي ٻولين ۾ جدا جدا لفظ ورتايا وڃڻ لڳا ۽ انهن جون ٻوليون ڦرندڙ گهرندڙ هيون.

اسان جي ان وحشي جي اهڙن ارتقائي منزلن جن مان هو ڪيترن ئي تجرباتي ۽ ڏکين مرحلن مان گذري، پنهنجي شعوري سطح جي هن بلند مقام کي رسيو آهي. ان متعلق ڄاڻ حاصل ڪرڻ اسانجي اڄ جي هن نسل لاءِ انتهائي ضروري آهي ڇاڪاڻ جو اسانجي سائنسي دنيا جا بنياد وجهندڙ اسانجا اهي ئي اوائلي انسان آهن جن جي ڪري ئي اسان اڄ هن مقام کي رسيا آهيون.

***

رپورٽ ڪارنر

قومن جي زمينن تي قبضن، ملڪ ۾ جمهوريت ۽ عوامي مسئلن تي ڪراچي ۾ ڪوٺايل سيمينار

رپورٽ: ايڊووڪيٽ راحيل پٽو

عوامي تحريڪ طرفان ”قومن جي زمينن تي قبضن ۽ ملڪ ۾ جمهوريت ۽ عوامي مسئلن“ جي عنوان سان ڪراچي جي شاهراهه فيصل روڊ تي هڪ نجي ريجنٽ پلازه هوٽل ۾ 11 جولائي 2021ع تي سيمينار منعقد ڪيو ويو. سيمينار ۾ پنجاب، ڪي پي ڪي، سنڌ، سرائيڪي وسيب ۽ بلوچستان جي جمهوريت پسند سياسي پارٽين جي اڳواڻن، وڪيلن، صحافين ۽ سول سوسائٽي جي نمائندن عورتن ۽ مردن وڏي انگ ۾ شرڪت ڪئي. عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي سيمينار کي صدارتي خطاب ڪندي چيو تہ بحريا ٽائون ڪراچي کي سنڌ حڪومت طرفان الاٽ ڪيل زمينون غير قانوني ۽ غير آئيني آهن، انهن زمينن تي پهريون ۽ آخري حق سنڌي عوام جو آهي. ان ڪري اهي زمينون ملڪ رياض ۽ ان جي سنڌ حڪومت جي ساٿارين کان واپس وٺي ضبط ڪري، سنڌ جي بي زمين هارين ۽ مزدورن ۾ مفت ۾ ورهايون وڃن. ان سان گڏ دفاعي ادارن جي پاران دفاعي مقصدن جي لاءِ حاصل ڪيل زمين کي ڪاروباري مقصدن لاءِ استعمال ٿيندڙ زمينن جي معاملن جي تحقيقات ڪرائي وڃي ۽ تحقيقات جي نتيجي ۾ بي قاعدي ٿيندڙ سمورين الاٽمينٽ آرڊرن کي رد ڪري، ان ڏوهہ ۾ ملوث فردن ۽ ادارن جي خلاف قانون موجب ڪارروائي ڪرڻ جو پرزور مطالبو ڪيو. سنڌ ۽ بلوچستان جي ٻيٽن تي وفاقي والار جي مذمت ڪندي مطالبو ڪيو تہ صوبن جي زمينن ۽ وسيلن تي وفاقي حڪومت کي قبضو ڪرڻ جو ڪو بہ اختيار نہ آهي. وفاقي حڪومت صوبائي معاملن ۾ غير آئيني ۽ غير قانوني مداخلت کان پاسو ڪري. آئين ٽوڙيندڙ غير جمهوري قوتن کي ٻنجو ڏنو وڃي. ادارن کي مرضي جون حڪومتون ٺاهي، ملڪ تي راتاهو هڻڻ کان روڪيو وڃي. اسٽيبلشمينٽ کي پابند بڻايو وڃي تہ هو آئيني حدن ۾ رهي. ملڪ کي آءِ ايم ايف وٽ نيلامي کان روڪي، وڌندڙ مهانگائي تي ضابطو آندو وڃي. آءِ ايم ايف ۽ ٻين سامراجي ادارن وٽ ملازمت ڪندڙ فردن کي ملڪ جي اهم پاليسي ساز ادارن جي سربراهي ڪندڙ قوتن خلاف قانوني ڪارروائي ڪئي وڃي. عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي وڌيڪ چيو تہ ملڪ ۾ حقيقي جمهوريت جي قيام لاءِ ملڪ جي سمورين جمهوريت پسند پارٽين، فردن وڪيلن ، صحافين ۽ غريب عوام ۽ ملڪ جي بي وسيلا بنايل ڦريل لٽيل قومن کي گڏجي سڏجي صبر آزما پرامن جمهوري جدوجهد ڪرڻ جي تياري ڪرڻي پوندي. سيمينار کي مسلم ليگ نواز سنڌ جي صدر شاهہ محمد شاهہ، نيشنل ڊيموڪريٽڪ پارٽي جي صدر ۽ بلوچ اڳواڻ ڊاڪٽر حئي بلوچ، سنڌ يونائيٽيڊ پارٽي جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري روشن ٻرڙو، پاڪستان سرائيڪي پارٽي سنڌ جي صدر ايڊووڪيٽ سيد شفقت حيسن بخاري، مشهور آرٽسٽ شيما ڪرماني، چيئرمين تحريڪ فريد پاڪستان جي اڳواڻ خواجہ غلام فريد ڪوريجو، عوامي ورڪرس پارٽي سنڌ جي صدر بخشل ٿلهو، جيئي سنڌ محاذ جي سربراه عبدالخالق جوڻيجو، عوامي جمهوري پارٽي جي مرڪزي سينيئر نائب صدر نور نبي راهوجو، ٽيڪنوڪريٽ ابرار قاضي، دانشور مشتاق ميراڻي، سماجي ورڪر ڊاڪٽر عائشہ ڌاريجو، جڳديش آهوجا، اظهر جميل، اديب ۽ دانشور يوسف شاهين، مير مظهر ٽالپر، ناليوارو قانوندان مسعود نوراني، ليڪڪ گل حسن ڪلمتي، فهيم نوناري، سرائيڪستان قومي ڪائونسل جي صدر ظهور احمد ڌاريجو ۽ ٻين خطاب ڪيو. عوامي تحريڪ جي مرڪزي سينيئر نائب صدر عبدالقادر رانٽو خطاب ڪندي چيو تہ ذوالفقار آباد ۽ ٻين غيرقانوني منصوبن وسيلي سنڌ جي وجود تي حملو ڪيو پيو وڃي اسان پنهنجي وجود جي بقا لاءِ جدوجهد ڪنداسين. عوامي تحريڪ جي مرڪزي نائب صدر ادي حورالنساءَ پليجو خطاب ڪندي چيو تہ قبضا گيرن خلاف جدوجهد ڪرڻ تي وڪيلن، اديبن سياسي سماجي اڳواڻن سميت سمورن شهرين مٿان دهشتگردي جا ڪوڙا ڪيس داخل ڪيا ٿا وڃن، افغانستان ۾ عالمي سامراجي قوتون دهشتگردي پڪيڙي لکين برمين، بهارين، افغانين کي سنڌ ۾ آباد ڪري، سنڌ ۾ انتهاپسندي ۽ دهشتگردي کي هٿي وٺرائڻ سان گڏ سنڌين کي سنڌ ۾ دائمي اقليت ۾ تبديل ڪري، سنڌ تي مڪمل قبضو ڪرڻ چاهين ٿيون، عوامي تحريڪ هميشہ وانگر هن ڀيري بہ سامراجي سازشن کي ناڪام ڪرڻ لاءِ جدوجهد ۾ آهي ۽ ان سلسلي ۾ هي سيمينار

منعقد ڪيو ويو آهي. سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي صدر سياني ڏاهري خطاب ڪندي چيو ته سنڌ جي زمينن تي قبضن خلاف ڀرپور جدوجهد ڪئي ويندي. سنڌ جا ماڻهو ملڪ گير جدوجهد ڪندا. عوامي تحريڪ جي مرڪزي نائب صدر سجاد احمد چانڊيو خطاب ڪندي چيو ته سنڌ ۾ نام نهاد جمهوري حڪومت آهي پر حقيقت ۾ هي بدترين آمريت آهي. سنڌ جي زمينن ۽ ٻيٽن تي قبضا ڪيا پيا وڃن، قبضن جي خلاف جدوجهد ڪرڻ وارن وڪيلن، شاگردن، مزدور ۽ هاري رهنمائن تي دهشتگردي جا ڪوڙا ڪيس داخل ڪيا پيا وڃن، 4 مئي 2018 سپريم ڪورٽ پنهنجي فيصلي ۾ نيب کي حڪم ڏنو هو ته ملڪ رياض ۽ ٻين قبضاگيرن ۽ ان جي سهولتڪارن جي خلاف ريفرنس داخل ڪيو وڃي، پر ان تي ڪوبه عمل نه ٿيو. ناليواري ليکڪ گل حسن ڪلمتي خطاب ڪندي چيو ته بحريه ٽائون ويزن 2020ع جو ٻيو روپ آهي، هي منصوبو ڪراچي جي زمينن تي ترقيءَ جي نالي ۾ قبضي ڪرڻ جو آهي، سپريم ڪورٽ ڪراچي بدامني ڪيس ۾ زمينن جي الاٽمينٽ تي پابندين باوجود ٻيلي ڪاتي ۽ ٻيون زمينون ڏنيون ويون، هائوسنگ اسڪيمن جي نالي ۾ سنڌ جي ڳوٺاڻن جي قبرستانن تي به قبضو ڪيو پيو وڃي. عوامي تحريڪ طرفان سپريم ڪورٽ جو 4 مئي 2018ع جو فيصلو سنڌي ۾ ترجمو ڪرايو ويو آهي، هن ۾ ملڪ رياض جي قبضن ۽ ظلمن جا تفصيل ڏنا ويا آهن، هي ڊاڪيومينٽ سپني ماڻهن کي پڙهڻ گهرجي، اهي بحريا ٽائون ڪان گورڪ ٽائين قبضو ڪرڻ چاهين ٿا، هن مسئلي تي سپني کي گڏجي جدوجهد ڪرڻ گهرجي. سماجي اڳواڻ مهناز خطاب ڪندي چيو ته طاقتور مرڪز جي تصور جي ڪري قائداعظم 1935ع جي قرارداد کي رد ڪيو هو، جنهن جي بنياد تي اقتدار جي بکايلن، پاڪستان جي ماڻهن سان ظلم ڪيا. پروفيسر مشتاق ميراڻي خطاب ڪندي چيو ته بحريا ٽائون سنڌ تي قبضو ڪرڻ جو منصوبو آهي. سنڌ ۾ جيڪي به ڌاريا آيا آهن انهن کي واپس سندن وطن موڪليو وڃي. مير مظهر ٽالپر چيو ته قومن جو گذارو انهن جي وسيلن تي هوندو آهي، وسيلن تي قبضا ڪرڻ وارن جو ساٿ ڏيندڙ غدار آهن، غدارن جو ساٿ ڏيندڙ وڏيرا ۽ پ پ آهي. مشهور آرٽسٽ شيما ڪرماڻي خطاب ڪندي چيو ته آئون رسول بخش پليجو صاحب کان متاثر آهيان، پليجي صاحب عورتن جي حوالي سان تمام زبردست ڪم ڪيو آهي، اسان کي رسول بخش پليجي جي واٽ وٺڻ گهرجي جنهن زمين سان گڏ ٻين مڙني مسئلن جي جدوجهد ۾ عورتن کي اڳيان آندو. زمين عورت جي آهي جيڪا صدين کان ان تي رهي ٿي، اسين دهشتگرد ناهيون اسان پنهنجي حقن جي لاءِ وڙهون پيا، دهشتگرد ته اسان جي زمينن تي قبضا ڪري رهيا آهن جيڪا اسٽيٽ ٽيريرزم آهي. ناليواري قانوندان مسعود نوراني خطاب ڪندي چيو ته آئون توهان کي خراج تحسين پيش ڪريان ٿو ته توهان رسول بخش پليجي جي مشعل کڻي ڪراچي ۾ اهڙي ڪانفرنس ڪئي آهي. 1940 ۽ 1946 واري قرارداد جنهن تحت اسان پاڪستان ۾ شامل ٿياسين، ان ۾ ڪٿي به لکيل ناهي ته اسان جي زمينن تي قبضو ڪيو ويندو ۽ پاڙي تي ڌاڙا هنيا ويندا. اسان پاڻ ۾ اتحاد ڪرڻ چاهيون ٿا. 70 سالن کان وٺي اسان جا اهي ئي مسئلا آهن ڇو جو اسان متحد ناهيون. ان ڪري اسان جا مسئلا حل ڪونه پيا ٿين. مسلم ليگ ۽ ڪانگريس جي وچ ۾ لينڊ ريفارم تي جهيڙو هو، جيستائين زميندارشاهي موجود آهي تيستائين اسان جا ڪي به مسئلا حل ڪونه ٿيندا. عوامي ورڪز پارٽي سنڌ جي صدر بخشل ٿلهو خطاب ڪندي چيو ته مظلوم قومن جا مسئلا ساڳيا آهن، پاڪستان کي هتي موجود قومن ناهيو، بحريا ٽائون خلاف سنڌي عوام کي سلام آهي جو اهي زبردست جدوجهد ڪري رهيا آهن. ٽيڪنوڪريٽ ابرار قاضي خطاب ڪندي چيو ته بحريا ٽائون، ذوالفقار آباد ۽ ٻين رهائشي اسڪيمن ذريعي ڌارين جي آبادڪاري ڪرائي پئي وڃي، حقِ حاڪميت مقامي ماڻهن وٽ هئڻ گهرجي، هڪڙي صوبي جي ماڻهن کي ٻئي صوبي ۾ ووٽ ڏيڻ کان روڪڻ لاءِ قانون سازي ڪئي وڃي.

ڪراچي ڪانفرنس قراردادون

1940ع جي قرارداد لاهور ئي اهو معاهدو آهي. جنهن تي پاڪستان ۾ شامل ٿيندڙ سموريون قومون رضامند ٿيون هيون. پاڪستان ٺهڻ ڪانپوءِ بر صغير جي روشن خيال سيڪيولر ۽ ملڪ جي باني قائد اعظم محمد علي جناح کي سازش تحت بي اختيار ڪري، ملڪ تي انهن قوتن قبضو ڪري ڇڏيو جن جو انگريزن کان آزادي حاصل ڪرڻ جي جدودجهد سان ڪو تعلق ئي نه هو ۽ نه ئي انهن جا مفاد جمهوريت، قومي برابري ۽ انصاف سان رليل مليل هئا. انهن قوتن هڪ منظم سازش تحت ملڪ تي قبضو ڪري، 1940ع جي تاريخي قرارداد ۽ قائداعظم محمد علي جناح جي سيڪيولر ۽ روشن خيال تصورن، خوابن، اميدن، آرزوئن ۽ بنيادي جمهوري اصولن جي ابتڙ ملڪ ۾ بار بار مارشل لائون لڳائي، بندوق جي زور تي پاڪستان کي سامراج نواز، انتهاپسند ۽ مذهبي جنونيت واري غير جمهوري ملڪ ۾ تبديل ڪري، عالمي سامراج جو پنو ۽ دلال بڻائي، ملڪ جي خودمختياري ۽ وقار کي وڪڻي، پنهنجا ذاتي ۽ گروهي مفاد حاصل ڪري، ملڪ جي سالميت کي داءَ تي لڳائي ڇڏيو آهي. ان قبضاگير ٽولي ۽ ان جي ساٿين کي عوام دشمن،

ملڪ دشمن ۽ سامراج نواز پاليسين ۽ طاقت جي زور تي حڪومت هلائڻ ۽ ملڪ ۾ شامل قومن جي حقن تي قبضو ڪرڻ واري روش جي ڪري آخرڪار 1971ع ۾ پاڪستان ٽٽي ٻه اڌ ٿي ويو.

پر ان کان پوءِ به ملڪ ۾ اسلامي نظام لاڳو ڪرڻ ۽ سڀ کان پهرين پاڪستان جا نعرا لڳائيندڙ حڪمرانن ملڪي مفادن کي نظر انداز ڪري، ملڪ جي امن ۽ سلامتيءَ کي داءَ تي لڳائي، غير ملڪي قوتن جي اشارن تي اهڙيون پاليسيون اختيار ڪيون ۽ اهڙا فيصلا ڪيا جن جي نتيجي ۾ دنيا ۾ پاڪستان کي آزاد، خودمختيار ۽ باوقار ملڪ جي حيثيت ۾ نٿو ڏنو وڃي. دنيا جي خودمختيار ۽ بااختيار ملڪن جي وچ ۾ اسان جي حڪمرانن جا ڪنڌ جهڪيل نظر اچن ٿا. ان صورتحال جي باوجود ايندڙ هر حڪومت سنڌ، بلوچستان ۽ سرائڪي علائقن سان گڏوگڏ ملڪ جي ٻين مختلف علائقن جي ڪروڙين ايڪڙ رهائشي، ڪاروباري، زرعي ۽ باراني (برسات جي پاڻي تي آباد ٿيندڙ زمين) زمين (جن تي انهن علائقن جي قديمي رهندڙ بي زمين ۽ بي گهر ماڻهن جو پهريون حق هو) مختلف رهائشي، ڪاروباري اسڪيمن، منصوبن ۽ زرعي مقصدن جي لاءِ پسنديده ماڻهن کي ڏيندي رهي آهي. جڏهن ته انهن علائقن جي ڪروڙين ماڻهن وٽ پنهنجو ايرو سيرو گهر ٺاهڻ جي لاءِ زمين جو ٽڪرو به نه هوندو آهي. هي سيمينار مطالبو ٿو ڪري ته سنڌ ۽ بلوچستان جي ٻيٽن سان گڏوگڏ بحريا ٽائون ڪراچي، ذوالفقارآباد، ڊي ايڇ اي، ڪماندر سٽي، گوادر سميت بلوچستان جي ٻين علائقن ۽ سرائڪي علائقي جي لکين ايڪڙ زمينن تي جڙندڙ غيرقانوني منصوبن کي فوري طور بند ڪيو وڃي ۽ ان سان گڏ ملڪ جي حاضر سروس ججن تي مشتمل اعليٰ سطحي عدالتي ڪميشن قائم ڪئي وڃي. اها ڪميشن ملڪ جي مختلف علائقن جي ڪروڙين ايڪڙ زمين جيڪا مختلف حڪومتن جي دور ۾ بد ديانتي سان ڏني وئي هئي، ان جي تحقيق سان گڏوگڏ دفاعي ادارن جي پاران دفاعي مقصدن جي لاءِ حاصل ڪيل زمين کي ڪاروباري مقصدن لاءِ استعمال ٿيندڙ زمينن جي معاملن جي تحقيقات ڪرائي، ان تحقيقات جي نتيجي ۾ بي قاعدي سموري الاٽمينٽ آرڊرن کي رد ڪري، ان ڏوهه ۾ ملوث فردن ۽ ادارن جي خلاف قانون موجب ڪارروائي ڪئي وڃي.

سڄي ملڪ ۾ عام طور ۽ سنڌ، بلوچستان ۽ سرائڪي علائقن ۾ خاص طور تي ٻين ملڪن ۽ ملڪ جي ٻين اندروني علائقن کان ٿيندڙ بي انداز لڏپلاڻ ايتري تيزيءَ سان ٿي رهي آهي جو انهن علائقن جي اصل ماڻهن جي وجود ۽ سڃاڻپ کي خطرو لاحق ٿي ويو آهي. ايتري تائين جو ان علائقي جي عوام جو آواز ايوانن تائين پهچائڻ وارا انهن جا پنهنجا نه بلڪ غير مقامي نمائنده چونڊيا وڃن ٿا. تنهنڪري اهڙي قانونسازي ڪئي وڃي جنهن سان لڏپلاڻ جي سبب مقامي آباديءَ جو وجود ۽ سڃاڻپ سلامت رهي. گڏوگڏ ان طرح جي به قانون سازي ڪئي وڃي ته هر صوبي جي اصل قديمي رهواسين جي بدران ڪو به ٻيو فرد مقامي ادارن کان وٺي صوبائي، قومي ۽ سينيٽ جي اليڪشن ۾ حصو نه وٺي سگهي. اسان جي ملڪ جو سڀ کان وڏو مسئلو حقيقي جمهوريت جي نه هجڻ جو آهي. پاڪستان جي عوام ڪڏهن به حقيقي جمهوريت نه ڏٺي آهي. پاڪستان جي سموري عمر جو اڌ حصو بي رحم فوجي مارشل لائن ۾ گذريو آهي. بقايا اڌ حصو بي اختيار لولي لنگڙي جمهوريت جي نظر ٿيندو رهيو آهي. هن ملڪ ۾ عوام ۾ مقبوليت جي بنياد تي اليڪشنون کٽيندڙ پارٽين جي بدران پنهنجن (اسٽيبلشمينٽ جي) پسنديده فردن کي اقتدار جي تخت تي ويهاريو ويندو رهيو آهي. تنهنڪري ملڪ ۾ حقيقي جمهوريت قائم ڪرڻ لاءِ ملڪ جي سمورين جمهوريت پسند پارٽين، فردن، وڪيلن، صحافين ۽ غريب عوام ۽ ملڪ جي بي وسيلا بنايل قومن کي گڏجي سڏجي صبر آزما پرامن جمهوري جدوجهد ڪرڻ جي تياري ڪرڻي پوندي. اسٽيبلشمينٽ جو سياست ۾ وڌندڙ عمل دخل ملڪ جي سلامتي ۽ قومي ادارن جي لاءِ سنگين خطرو آهي. ملڪ جي ادارن سان گڏوگڏ اسٽيبلشمينٽ سياست ۾ هر قسم جي مداخلت کي فوري طور بند ڪندي اسٽيبلشمينٽ ۽ ٻين سمورن ادارن کي آئين موجب ڪنيل قسم مطابق پنهنجو ڪردار ادا ڪرڻ گهرجي.

وفاق ۽ صوبائي ادارن جي سمورن خانگي سيڪٽرن ۾ ننڍين عهدن کان وٺي اعليٰ عهدن تي دفاعي، عدالتي ۽ انتظامي (اسٽيبلشمينٽ جي) رٽائر آفيسرن کي مقرر ڪيو پيو وڃي ۽ خاص طرح موجوده دور ۾ ان عمل ۾ تيزي آئي آهي. ان عمل سان محڪوم قومن جي نوجوانن کي روزگار نٿو ملي ۽ هو خودڪشي ڪرڻ تي مجبور ٿي وڃن ٿا. اسان قومي اسيمبلي ۽ سينيٽ کان مطالبو ٿا ڪريون ته سمورن سرڪاري ادارن ۽ خانگي ادارن ۾ رٽائر آفيسرن جي ڀرتي تي مڪمل پابندي لڳائڻ لاءِ فوري طور قانون سازي ڪئي وڃي.

ملڪ ۾ شفاف، آزاد ۽ غيرجانبدار چونڊون ڪرائڻ جو بندوبست ڪيو وڃي. ان مقصد کي حاصل ڪرڻ لاءِ فورن چونڊ سڌارا ڪيا وڃن. جنهن ۾ متناسب نمائندگي جي بنياد تي قومي ۽ صوبائي اسيمبلي جي حلقن کي ننڍو ڪري، نمائندن جون سيٽون وڌايون وڃن ته جيئن

سرمائيدارن، جاگيردارن ۽ سردارن ڪانسواءِ وچئين ڪلاس جا نمائنده بہ ايوانن ۾ پهچي سگهن، جن ۾ ڪنهن بہ اداري ۽ ايجنسين جو ڪو بہ عمل دخل نہ هجي.

حڪومت آءِ ايم ايف کان انتهائي ڳرن شرطن تي قرض حاصل ڪيا آهن جنهن جو سمورو وزن پورهيت عوام تي پيو آهي، مهانگائيءَ جي ڪري غريبن جا چلها وسامي ويا آهن ۽ رڪارڊ ٽوڙ مهانگائي، بي روزگاري ۽ ٽيڪسن جي ڀرمار سان عام ماڻهن جي زندگي عذاب ٿي وئي آهي. هي سيمينار مطالبو ٿو ڪري تہ اٽو، کنڊ، گيهہ، بجلي، گئس ۽ پيٽروليم جي مصنوعات جي قيمتن کي فورن گهٽايو وڃي.

ميڊيا تي ملڪ جي تاريخ جون بدترين پابنديون لڳائڻ، دٻاءَ ۽ سينسرشپ جي هٿ ڪنڊن جي مذمت ڪيون ٿا. گرفتار صحافين جي خلاف غداري، دهشتگردي ۽ ٻين بي بنياد داخل ڪيل ڪيسن کي خارج ڪيو وڃي. ميڊيا جي آزاديءَ کي ڪسڻ جا سمورا حربا بند ڪيا وڃن.

انصاف پسند ۽ غير جانبدار ججن کي ريفرنسز ۽ ٻين بي بنياد ڪيسن جي ذريعي جڪڙي، دٻاءَ ۾ آڻي، ڪانئن آئين، قانون ۽ انصاف جي خلاف فيصلا ڪرائڻ جا هٿ ڪنڊا استعمال ڪيا وڃن ٿا. هي سمورا واقعا آئين جي تحت غير جانبدار ۽ آزاد عدليا جي تصور جي ابتڙ آهن ۽ ملڪي سلامتيءَ لا پڻ خطرناڪ آهن. انصاف پسند ججن کي ترجيحي بنيا تي پرتي ڪرڻ جي قانون سازي ڪئي وڃي.

6 جون تي بحريا ٽائون جي خلاف ڪيل پرامن مظاهري ۾ شرڪت ڪندڙ سياسي اڳواڻن، هزارين ڪارڪنن ۽ شهرين جي خلاف بدلو وٺڻ جي بنياد تي دهشگرديءَ جا ڪوڙا ڪيس داخل ڪرڻ ۽ انهن کي گرفتار ڪرڻ جي شديد لفظن ۾ مذمت ڪجي ٿي. پاڪستاني شهرين ۽ خاص طور سنڌ ۽ بلوچستان جي سياسي ۽ سماجي ڪارڪنن جي جبري گمشدگين جو سلسلو بند ڪيو وڃي ۽ ڦهريان ئي جبري طور گمشده فردن کي قانون جي مطابق عدليا جي سامهون پيش ڪيو وڃي.

بحريا ٽائون ڪراچي جي پاران غير قانوني طريقي سان سرڪاري زمين پنهنجي (بحريا ٽائون) هائوسنگ اسڪيمن ۾ شامل ڪرڻ جي سلسلي ۾ سپريم ڪورٽ سمورين ڌرين کي ٻڌڻ ڪانپوءِ 4 مئي 2018ع تي هڪ تفصيلي فيصلو ٻڌايو هو جنهن ۾ سپريم ڪورٽ بحريا ٽائون ڪراچي، سنڌ حڪومت ۽ ان جي ماتحت ڪم ڪندڙ ادارن ملير ڊولپمينٽ اٿارٽي ۽ سنڌ بورڊ آف روينيو کي پاڪستان جي تاريخ جو سڀ کان وڏي فراڊ ۽ ڪرپشن جو مجرم قرار ڏنو ۽ زمين جي متعلق ٿيل سموري ڏيتي ليتيءَ کي ڪالعدم قرار ڏيندي، نيب کي حڪم ڏنو تہ 90 ڏينهن اندر سمورن جوابدارن جي خلاف ڪيس داخل ڪيو وڃي. بعد ۾ سپريم ڪورٽ جي عملداري بينچ زمين جي قيمت مقرر ڪري 16896 ايڪڙ زمين جي مخصوص ايراضيءَ تي بحريا ٽائون کي پنهنجو ڪاروبار جاري رکڻ جي اجازت ڏني ۽ ان مقرر ڪيل ايراضيءَ کان وڌڻ کان روڪڻ جي تاڪيد پڻ ڪئي هئي. اسان مطالبو ٿا ڪريون تہ سپريم ڪورٽ جي 4 مئي 2018ع واري فيصلي تي مڪمل عمل ڪيو وڃي.

سمورو ملڪ ۽ سنڌ صوبو ان ڳالهہ جو شاهد آهي تہ بحريا ٽائون ڪراچي جي انتظاميا سنڌ حڪومت جي مدد سان ملير ۽ گڏاپ جي اصل ماڻهن کي جبري طور انهن جي ڳوٺن ۽ گهرن مان بي دخل ڪري رهي آهي ۽ پرامن احتجاج ڪرڻ تي انهن معصوم ماڻهن تي گوليون وسايون وڃن ٿيون. ماڻهن جي گهرن، قبرستانن، عبادتگاهن، تاريخي ماڳن، قدرتي نهرن(نين) چشمن ۽ ٻين وسيلن کي جديد مشينريءَ ذريعي تباهہ ۽ برباد ڪيو ويو آهي. جنهن جي نتيجي ۾ 6 جون 2021ع تي سنڌ جي لکين شهرين جي پاران ڪيل پرامن احتجاج کي بدنام ڪرڻ لاءِ 6 جون 2021ع کان هڪ ڏينهن ڦهريون سنڌ جي حڪمران سياسي جماعت جي اڳواڻن، بحريا ٽائون انتظاميا ۽ ڪراچي انتظاميا ملي ڪري هڪڙي گهري سازش ٺاهي ۽ پوءِ 6 جون 2021ع تي ڄاڻي ٻجهي سندن قبضي واري علائقي ۾ سندن ئي ماڻهن جي هٿان پرتشدد ڪارروائي ڪرائڻ جي ڪوشش ڪئي تہ جيئن پاڪستان جي تاريخ جي سڀ کان وڏي فراڊ، دوکي ۽ ڪرپشن کي لڪائي، پاڪستان ۽ خاص طور سنڌ جي شهرين کان انهن جو آئيني ۽ جمهوري پرامن احتجاج جو حق کسي سگهن. اڄ جو سيمينار مطالبو ٿو ڪري تہ سمورا ڪوڙا ڪيس خارج ڪري، گرفتار بي گناهہ اڳواڻن، ڪارڪنن ۽ شهرين کي آزاد ڪيو وڃي.

مذهب کي رياست کان الڳ ڪيو وڃي.

سنڌو درياءَ تي ڪنهن بہ قسم جو ميگا پروجيڪٽ، ڊيم ۽ ڪئنال ٺاهڻ جي منصوبن کي ختم ڪيو وڃي ۽ سنڌو درياهہ مان غير قانوني ڪوٽايل ڪئنال بند ڪري پاڻيءَ جي هٽرادو ڪوٽ ختم ڪئي وڃي.

زرعي سڌارا آڻي زمينون دفاعي ادارن ۽ ملڪ رياض جهڙن سرمائيدارن کان وٺي، بي زمين هارين ۽ هارياڻين ۾ ورهايون وڃن.

پاڪستان کي گهڻ قومي رياست قرار ڏنو وڃي ۽ قومن کي خودمختياري ڏني وڃي.

2013 ۾ سنڌ اسيمبلي جنهن قرارداد جي ذريعي ڪراچي جي ڏنل زمين جيڪا زرعي زمين هئي، اها ملير ڊولپمينٽ اٿارٽي ۽ لياري ڊولپمينٽ اٿارٽي جي حوالي ڪري ڇڏي هئي، انهن کان واپس وٺي، آبادگارن جي حوالي ڪئي وڃي، جيڪي صدين کان ان زمين کي آباد ڪندا رهيا آهن.

قائد انقلاب محترم رسول بخش پليجي جي ٽئين ورسي

رپورٽ محبوب ”رڪ“ راهوجو

اسين ڄاڻون ٿا ته ملڪ ۽ سنڌ اندر وقت جي حڪمرانن عالمي سامراجي سازش موجب ڪورونا وبا کي پکيڙيو ۽ عوام کي خوف ۽ دهشت ۾ وڪوڙي ڇڏيو آهي. روز نت نوان آرڊر جاري ڪيا پيا وڃن. ان صورتحال جي پيش نظر عوامي تحريڪ، قائد انقلاب محترم رسول بخش پليجي صاحب جي ٽئين ورسي سادگيءَ سان ملهائڻ جو اعلان ڪيو. جيتوڻيڪ گذريل ٽن مهينن يعني مارچ، اپريل ۽ مئي ۾ ٽئين ورسي ڀرپور نموني ملهائڻ جون تياريون زور شور سان جاري هيون. تنهن هوندي به موجوده حالتن بدلجڻ جي ڪري گذريل فيصلي کي تبديل ڪري، ورسي سادگيءَ سان ملهائڻ جو اعلان ڪيو ويو. ان اعلان باوجود 7 جون جو ڏينهن منگر خان پليجو لڳ جنگشاهي ڏسڻ وٽان هو. جيئن جيئن شام ٿيندي پي وئي، تيئن تيئن قافلن پٺيان قافلا اچڻ شروع ٿي ويا. شام جو ڇهين وڳي پروگرام شروع ڪيو ويو ۽ پروگرام شروع ٿيڻ کان پوءِ به پري اوري جا قافلا ايندا رهيا. حقيقت ۾ ورسيءَ جي پروگرام ۾ موجود هر ياءُ، هر ڀيڻ، ٻار توڙي ٻڍو انتهائي جذباتي ڪيفيت ۾ گم هو، هر ساٿي ۽ ڀينرن جا چهرا قائد جي مزار تي نه بلڪ ڄڻ ساڻس ملڻ ۽ ڪچهري ڪرڻ آيا هجن ۽ قائد کين چئي رهيو هجي: انتهائي جوش، جذبي سان ٻڌي، تنظيم، جدوجهد، سورهيائي، بهادري، ڏاهپ ڀريون ڳالهيون گونجي رهيون هيون ۽ ايئن انهن گونجن ۾ سنڌياڻي تحريڪ ۽ سنڌي گرلس اسٽوڊنٽ تحريڪ جي ڀينرن قائد انقلاب محترم رسول بخش پليجي کي سرخ سلام ”پيش ڪرڻ لاءِ اسٽيج تي ظاهر ٿيون ۽ اسٽيج تي وينل اڳواڻن ۽ پنڊال ۾ هزارن جي تعداد ۾ پائرن ۽ ڀينرون اٿي بيهي، سلامي ڏني. سچ پچ ان مهل مون ايئن محسوس ڪيو ته قائد مون کان ۽ شايد سمورن اسٽيج ۽ پنڊال ۾ موجود ساٿين ۽ ڀينرن کان پڇي ۽ چئي رهيو هو ته ”ياد رکو! پنهنجو ڪيل وچن نه وسارجو، جيڪو اسان سيني انقلابي نظريئي، سنڌ ۽ سنڌي عوام سان، سنڌ ڌرتي ۽ ملڪ توڙي سڄي جهان جي مظلوم ۽ محڪوم ماڻهن سان ڪيو آهي يعني لطيف سائين چواڻي:

جان جان هئي جيئري، ورچي نه ويٺي،
وڃي پونءِ پيٺي، سڪندي کي سڄڻين.

ايئن هر ساٿي ۽ ڀيڻ اتساهه ۽ آتت ماڻي، وري پنهنجي پنهنجي پڊن ڏانهن راهي ٿيا ۽ اسٽيج تان گيت جي گونجار ڪنن ۾ ٻرڻ لڳي:

جهان کي ڏيو مبارڪون اسين پيا ڪاهيندا اچون،
نون سرن ۾ زندگيءَ جا گيت ڳائيندا اچون،
نئين زمين تي هڪ نئون جهان بڻائيندا اچون،
نئين جهان ۾ ڏام ڏوم سان ڇائيندا اچون،
حيات جو هي حڪم آ ته ڊاهيو پوءِ ٺاهيو،
ڊٻاءُ ڦر رهزنيءَ جا ڪيل سڀ بگاڙيو،
خزان کي جو پناه ڏئي سو باغ ئي اجاڙيو،
خزان سان گڏ خزان جو گهر به پيا جلائيندا اچون.
اجهو هو نڪتو ڀڪندڙ جلوس آفتاب جو،
پيو آ ليڙون ليڙون ٿيو ڪفن انڌيري رات جو،
نشان نظر اچي پيو صاف منزلِ نجات جو،
۽ ٻوڏ وچ جيان وڌي پيو قافلو حيات جو،
قيامتون قيامتن پٺيان اٿاريندا اچون.
جو سج آسمان تي هو زمين تي جڳ مڳائيندو،
۽ چنڊ پڻ لهي اچي قدم تي سر جهڪائيندو،
بهشت جنتن جو خواب نيٺ جڳمڳائيندو،
بهار نيٺ مرڪندو ۽ حسن گيت ڳائيندو،
اٿو جو آسمان کي زمين تي لاهيندا اچون.
جهان کي ڏيو مبارڪون،
اسين پيا ڪاهيندا اچون.

واڌو فين خلاف شاگردن جو رفرينڊم

رپورٽ: سرواڻ هاليپوٽو

سنڌ يونيورسٽي انتظاميا طرفان فيسن ۾ واڌ ڪري، پورهيت طبقي جي شاگردن کي يونيورسٽي مان ٻي دخل ڪرڻ جي سازش خلاف سنڌي شاگرد تحريڪ(ايس ايس ٽي) ۽ سنڌي گرلس اسٽوڊنٽ تحريڪ (ايس جي ايس ٽي) طرفان سنڌي شاگرد تحريڪ جي مرڪزي صدر پرديپ گلاب، سنڌي گرلس اسٽوڊنٽ تحريڪ جي مرڪزي صدر ڪائنات ڏاهري، سڄاڳ ٻار تحريڪ جي مرڪزي آرگنائزر علي محمد وڪو، سنڌي شاگرد تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري عاطف ملاح، سنڌي شاگرد تحريڪ ضلعي حيدرآباد جي آرگنائزر ڪاشف ملاح، غلام علي زئور، حميد انقلابي، اياز صالح پليجو، سنجي ڪمار، ڪبير پيل، سرواڻ هاليپوٽو، وحيد چانڊيو، علي رضا جلباڻي، راشد پرڳڙي، سارنگ راجا، امير علي زئور، عوامي تحريڪ جي مرڪزي اڳواڻ محبوب ”رڪ“ راهوجي، الطاف راهوجي، حاجي خان سمي، دائود ڏاهري ۽ ٻين جي اڳواڻي ۾ گل سينٽر کان ريلي ڪڍي حيدرآباد پريس ڪلب آڏو احتجاجي مظاهرو ڪيو ويو. فيسن ۾ ڪيل واڌ کي مڪمل ختم ڪرڻ ۽ اڳ ۾ئي موجود ڳاٽي ٽوڙ فيسون گهٽائڻ لاءِ پرزور نعري بازي ڪئي وئي. شاگردن مطالبو ڪيو ته يونيورسٽي انتظاميا جي اهڙن غير

قانوني قدمن جو نوٽيس وٺي، قانون ٽوڙي غريب شاگردن کان تعليم جو حق ڦريندڙ وحشي انتظاميا کي هٽائي، مٿن قانوني ڪارروائي ڪئي وڃي. ان سان گڏ فيسن ۾ ڪيل واڌ کي ختم ڪيو وڃي. احتجاج ۾ سنڌ يونيورسٽي جي شاگردياڻين ۽ شاگردن سان گڏ مختلف يونيورسٽين ۽ ڪاليجن جي شاگردن ۽ شاگردياڻين وڏي انگ ۾ شرڪت ڪئي. مظاهرين دانهيندي چيو ته سنڌ حڪومت ۽ سنڌ يونيورسٽي انتظاميا تعليم دشمن قوتن جي اشارن تي هلي رهيون آهن. سنڌ يونيورسٽي انتظاميا پيپلزپارٽي سرڪار جي حڪمن تي سنڌ جي تعليم تي يلغار ڪئي آهي. مراد علي شاهه حڪومت سنڌ جي تعليم کي تباهه ڪرڻ لاءِ ڏينهن رات هڪ ڪري نت نيون سازشون سٽي رهي آهي. تازو فيسن ۾ ڳاٽي ٽوڙ واڌ به انهن ئي سازشن جي ڪڙي آهي. سنڌ يونيورسٽي انتظاميا ۽ سنڌ جو وڏو وزير جيڪو سنڌ جي يونيورسٽين جو چانسلر به آهي، شاگردن جي احتجاج باوجود فيسن ۾ واڌ برقرار رکي، سنڌ جي تعليم مٿان حملا آور ٿيو آهي. تعليمي ادارن ۾ شاگردياڻين کي هراسان ڪيو پيو وڃي پر سيڪيورٽي ادارا هراسان ڪندڙ وحشين خلاف ڪارروائي ڪرڻ بدران شاگردن جي پرامن، آئيني ۽ قانوني جدوجهد کي ڪچلڻ ۾ پورا آهن. احتجاجي مظاهري کي اڳواڻن خطاب ڪندي چيو ته هي سوين هزارين شاگرد ۽ شاگردياڻيون سنڌ يونيورسٽي انتظاميا کي ٻڌائڻ آيا آهن ته اسان جو وطن ڪنهن جو فتح ڪيل علائقو ناهي، اسين 1940ع واري قرداد تحت هن ملڪ ۾ شامل ٿيا آهيون. ان ڪري هتي ڪنهن آمر، ڊڪٽيٽر جي حڪومت ناهي بلڪ آئيني حڪومت آهي، ان ڪري يونيورسٽي انتظاميا پاڻ کي قانون ۽ آئين کان بالاتر نه سمجهي ۽ فيسون وڌائڻ واري غيرقانوني ڪڌي ڪم کان پاسو ڪري. انتظاميا شاگردن کي داخل ٿيڻ وقت پراسپيڪٽس ذريعي قانوني معاهدو ڪيو هو ۽ فيس اسٽرڪچر ۾ فيس ڄاڻائي هئي پر ان فيس ۾ 30 سيڪڙو کان وڌيڪ واڌ ڪري قانون جي ڀڃڪڙي ڪئي آهي. هنن چيو ته سنڌ حڪومت سازشي نظرين کان ڪم وٺندي فيسن ۾ ڪيل واڌ مان 50 سيڪڙو گهٽ ڪري شاگردن کي مونجهاري ۾ وجهي، جدوجهد کي ڪچلڻ گهري ٿي پر سنڌ جي شاگردن ۽ شاگردياڻين اڄ هزارن جي تعداد ۾ گڏ ٿي فيصلو ڪيو آهي. اهو ريفريڊم ڏنو آهي ته سنڌ حڪومت ڪيترو به مڪر ڪري يا جبر ڪري پر شاگرد وڌايل سموري فيس ختم ڪرائيندا. وڌايل فيسن ۾ 50 سيڪڙو گهٽتائي اسان کي نٿي کپي ڇاڪاڻ ته فيسن ۾ اضافو غير قانوني ۽ غير آئيني آهي. سنڌ جي سمورن شاگردن گڏيل فيصلو ڪيو آهي ۽ هن احتجاج ۾ شريڪ ٿي ان فيصلي کي منظور به ڪيو آهي ته فيسن ۾ ڪيل واڌ ۾ 50 سيڪڙو گهٽتائي وارو تماشو قبول ناهي ۽ وڌايل 100 سيڪڙو فيسون واپس ڪرائڻ تائين احتجاجي تحريڪ جاري رهندي. تعليم دشمن قوتن خلاف سنڌ يونيورسٽي کان شروع ٿيل شاگردن ۽ شاگردياڻين جي گڏيل جدوجهد جي چٽنگ سنڌ سميت پوري ملڪ ۾ پکيڙي ويندي ۽ شاگرد ۽ شاگردياڻيون مستقل مزاجي سان جدوجهد ذريعي تعليم دشمن پيپلزپارٽي حڪومت کي فيسون گهٽائڻ تي مجبور ڪندا. ان ڏس ۾ سنڌي شاگرد تحريڪ طرفان اڄوڪي احتجاج ڪانپوءِ پورو هفتو سنڌ جي مختلف شهرن ۾ احتجاجي مظاهرا ڪرڻ جو پڻ اعلان ڪيو.

اڳواڻن خطاب ڪندي وڌيڪ چيو ته پيپلزپارٽي سرڪار ارڙهين ترميم جو راڳ آلاپي پئي ۽ تعليم تباهي جو ذميوار فقط وفاقي حڪومت کي قرار ڏيئي، پاڻ کي پاڪ پوتر ثابت ڪرڻ جي ناڪام ڪوشش ڪري پئي، جڏهن ته ارڙهين ترميم بعد تعليم صوبائي سبجيڪٽ آهي ۽ آئين تحت پيپلزپارٽي حڪومت کي صوبائي هيڪ لاءِ عملي ڪوششون وٺڻ گهربيون هيون پر سندن نااهلي ۽ تعليم دشمني جو ان کان وڌيڪ ڪهڙو ثبوت هجي جو سنڌ سرڪار پنهنجي دور حڪومت ۾ صوبائي هيڪ جهڙي آئيني اداري لاءِ ڪي به جوڳا اُپاءُ نه ورتا آهن. يونيورسٽين بابت سنڌ جي وڏي وزير جي صلاحڪار نثار کهڙي جي سنڌ يونيورسٽي جي شاگردياڻين ۽ شاگردن سان سندن احتجاج ۾ ڳالهه ٻولهه دوران روا رکيل نامناسب رويي جي مظاهرين مذمت ڪندي چيو ته نثار کهڙو سنڌ جي نياڻين سان جنهن غير اخلاقي نموني ڳالهايو تنهن مان هو عوامي نمائندو نه بلڪ بد مست جاگيردار ۽ وڏيرو پئي لڳو جيڪو پنهنجي غلام ٻڌايل عوام سان سلوڪ ڪندو آهي سو ساڳيو نامناسب رويو هن سنڌ جي شعور سان رکيو، جنهن لاءِ ڪيس معافي وٺڻ کپي ۽ سنڌ اسيمبلي جا ميمبر جيڪڏهن تر جيترو به اخلاقيات جو احترام ڪن ٿا ته نثار کهڙي کي بداخلاقي ڪرڻ تي سنڌ اسيمبلي مان نيڪالي ڏيڻ جي قراداد پاس ڪن. هي ايوب کهڙي جا جانشين غدار ابن غدار وڏيرا هارين کي خانگي جيلن ۾ بند ڪري تشدد ڪرڻ جا هيراڪ آهن. انهن کي اسين هتي ٻڌائڻ آيا آهيون ته هاڻي توهان جو جاگيرداري نظام وارو انسان دشمن دور مرٽينگ تي چڪو آهي. سنڌ جو شعور جاڳيو آهي ۽ توهان جيڪڏهن پنهنجو قبلو درست نه ڪيو ته ايوب کهڙي ۽ نائون مل کان وڌيڪ ذليل، خوار ۽ خراب ٿيندا.

وچڙيا آهيو_وسريا ناهيو

رپورٽ: گل پنگر

مرحوم ارشاد علي سولنگي 10 جون 2020 تي شام جي وقت سارين جي ٻيجاري کي پاڻي ڏيڻ لاءِ ويو تہ ڪيس ٻنيءَ تي دل جو اٽيڪ پئجي ويو ۽ اٽيڪ جي سبب ڪري پاڻ اتي جو اتي هن فاني دنيا مان لاڏاڻو ڪري ويو. سندس پهرين ورسي جو پروگرام 10 جون2021 تي ملهائڻ جو رٿيل هو پر وقت جي مجبوريءَ جي ڪري ۽ سندس ننڍي ڀاءُ عاشق علي سولنگي جي چوڻ مطابق 3 ڏينهن پوئتي ڪري تاريخ 13 جون 2021 تي ملهائي پئي وڃي. 13 جون 2021 تي شام جو وقت اٽڪل 6 بجي ڏاري ڳوٺ صفر سولنگيءَ ۾ مرحوم ارشاد علي سولنگيءَ جي پهرين ورسي تمام شاندار نموني سان ملهائي وئي. مرحوم ارشاد علي جي ننڍي ڀاءُ عاشق علي سولنگي آجياڻي جي تقرير ڪندي سڀني دوستن جا ٿورا مڃيندي چيو تہ مان سنڌي هاري تحريڪ ضلعي نوشهرو فيروز جي قيادت جو ٿورائتو آهيان جن پنهجو قيمتي وقت ڪڍي، منهجي ڀاءُ مرحوم ارشاد علي سولنگي جي ورسي جو هي پروگرام ڪرڻ ۾ مدد ڪئي آهي ۽ ان پروگرام ۾ شرڪت پڻ ڪرائي آهي مان آيل سڀني دوستن جو دل جي گهرائين سان شڪريو ادا ڪريان ٿو. هن مرحوم ارشاد علي سولنگي پاران پارٽيءَ ۾ ڪيل جدوجهدن تي تفصيلي ڳالهہ ٻولهہ ڪندي چيو تہ منهنجو ڀاءُ مرحوم ارشاد علي سولنگي 2005ع کان وٺي عوامي تحريڪ جي برادر محاذ سنڌي هاري تحريڪ ضلعي جو ميمبر رهيو هو ۽ پاڻ سنڌي هاري تحريڪ سان مرڻ گهڙي تائين لاڳاپيل رهيو ۽ اسان کي بہ چوندو هو تہ عوامي تحريڪ واحد پارٽي آهي، جيڪا مسڪين ۽ غريب هاري ۽ پورهيت ماڻهن جي نمائندگي ڪري ٿي ۽ سنڌ جي حقن لاءِ آواز اٿاريندي رهي ٿي. سندس ڪارڪردگي تمام بهتر آهي ۽ سندس اڳواڻ محترم رسول بخش پليجو صاحب صرف سنڌ جو نہ پر ايشيا جو ڏاهو، دانشور، مفڪر ۽ چوٽيءَ جو وڪيل پڻ آهي. منهنجو ڀاءُ مرحوم ارشاد علي سولنگي پارٽيءَ جي هر پروگرام کي لبيڪ چوندي ان ۾ وڌ کان وڌ ڪوشش وٺي شرڪت ڪرائيندو هو ۽ پاڻ هر پروگرام ۾ سنڌياڻي جي ڀينرن جي وڌ کان وڌ شرڪت پڻ ڪرائيندو هو ۽ اڄ اسان بہ سندس ڪيل پهرئين ورسي جي موقعي تي اعلان ٿا ڪريون تہ اسان پنهنجي مرحوم ڀاءُ ارشاد علي سولنگي جي ڇڏيل واٽ تي هلڻ جي ڪوشش ڪنداسون ۽ سندس پروگرام کي پنهنجي حال سارو جاري ساري رکنداسون ۽ عوامي تحريڪ جي هر جدوجهد ۾ ساٿ نڀائيندا رهنداسون ۽ پارٽيءَ جي هر سڏ کي لبيڪ چئي وڌ کان وڌ شرڪت ڪندا ۽ ڪرائيندا رهنداسون ۽ عوامي تحريڪ جي ڪم ۾ وڌي چڙهي حصو وٺنداسون. مرحوم ارشاد علي سولنگيءَ جي ڇڏيل مشين کي جاري ساري رکنداسون ۽ عوامي تحريڪ جا هٿ مضبوط ڪنداسون ان کان پوءِ محمد خان پنهيري مرحوم ارشاد علي سولنگيءَ جي نانءِ هڪ شاندار نظم پڙهيو ۽ هڪ گيت پڻ ٻڌايو جنهن ساري محفل کي جهومائي ڇڏيو. عوامي تحريڪ ۽ سنڌي هاري تحريڪ جي اڳواڻن مان ايڊوو ڪيٽ سليم پنگر، ايڊووڪيٽ گل پنگر، ڪامريڊ فقير محمد عالماڻي، محمد اسماعيل عالماڻي، ڪامريڊ محمد صديق عالماڻي، اڪبر سنگراهہ ، غلام رسول پنگر، عبد الحق ڏاهري، ستار عمراڻي، خالد حسين تنيو، عبد السلام سومرو، محبوب عالماڻي ۽ سنڌي هاري تحريڪ ضلعي نوشهرو فيروز جي صدر علي نواز عالماڻي، عوامي تحريڪ جي مرڪزي ميمبر ڪامريڊ غلام فريد ڪلهوڙي ۽ عوامي تحريڪ ضلعي نوشهري فيروز جي صدر سرور سنڌي صاحب جن خطاب ڪندي مرحوم ارشاد علي سولنگي جي ڪردار کي پڻ ساراهيو ۽ ان تي تفصيلي روشني وڌي ۽ علائقائي صورتحال ۽ سنڌ جي صورتحال تي ڳالهہ ٻولهہ ڪندي چيو تہ سنڌ اڄ هڪ سپوت مرحوم ارشاد علي سولنگيءَ جي جدائي جو درد محسوس ڪري رهي آهي. جيڪو هڪ محب وطن ۽ سنڌي ماڻهن جو درد رکندڙ انسان هو ۽ پنهنجي پورهيت طبقي سان حقيقي محبت ڪندڙ هو ۽ مرحوم ارشاد علي سولنگي هڪ محب وطن شخص سان گڏ عوام دوست، سنڌ دوست ماڻهو هو ۽غريب ۽مسڪين پورهيت عوام سان گڏ هر هنڌ هر مورچي تي بيٺل هوندو هو .اڄ سنڌ ڌرتيءَ جي پورهيت ۽ مسڪين ماڻهن تي ڏکيو وقت اچي ويو آهي ۽ سنڌي ماڻهن جي ملڪيتن تي قبضا ٿي رهيا آهن ۽ سنڌ جي وسيلن، معدنيات، ڪوئلو، جبل، تعليم ۽ نوڪرين تي قبضا ڪيا ويا آهن. سنڌ جي تعليم کي منظم سازش تحت تباهہ ڪري سنڌي قوم کي اڻ پڙهيل قوم ۾ تبديل ڪيو پيو وڃي ۽ تعليمي ادارن کي قتل گاهن ۾ تبديل ڪيو پيو وڃي اسڪولن جون بلڊنگون تباهہ آهن شاگردياڻين کي جنسي طور هراسمينٽ ڪرڻ جا واقعا روز جو معمول آهن ۽ يونيورسٽين ۾ من پسند وي سي مقرر ڪرايا وڃن ٿا ۽ تعليم ۾ ترقيءَ لاءِ رکيل پئسا ڪرپشن ڪري ڪاڍا وڃن ٿا. هي وقت ماٺ ڪري ويهڻ جو نہ آهي پر هي وقت عملي جدوجهد ڪرڻ جو آهي. پي پي پي جي سرڪار سنڌ دشمنيءَ تي لهي آئي آهي ۽ سنڌ جا سمورا وسيلا تين وال ڪندي پئي وڃي ۽ ٻاهرين دشمنن سان ٻٽ ٿي، سنڌ جون زمينون، ڪوئلو ۽ جبل پيڳڙن جي مٺ تي ملڪ رياض کي وڪڻي ڇڏيا آهن .هڪ تہ ڪورونا بيماريءَ جي ڪري سنڌي ماڻهن جا روزگار بند ڪيا ويا ۽ ٻيو وري سنڌين جون نوڪريون پئسن عيوض ڌارين کي وڪرو ڪيون پيون وڃن ۽سنڌ ۾ ترقياتي

ڪم ڪو نہ پيا ٿين جيڪڏهن ڪو ورلي ترقياتي ڪم ٿي پيو تہ ان ۾ تمام گهڻي ڪرپشن ٿي رهي آهي ۽ سنڌ ۾ پاڻيءَ جي هٽراڙو ڪوٽ ڪئي وئي آهي ۽ سنڌ جي اسپتالن ۾ دوائن جي ڪوٽ آهي ۽ ڊاڪٽر طبقو پرائيويٽ اسپتال کي ترجيح ڏيڻ لڳو آهي سنڌ جو مسڪين پورهيت ۽ هاري هڪڙي گوريءَ لاءِ پريشان آهي. هن وقت سنڌ جو ماڻهوپاڪستان جي سپريم ڪورٽ جي چيف جسٽس کان مطالبو ٿو ڪري تہ سنڌ جي ماڻهن کي ديوار سان نہ لڳايو وڃيءَ سنڌي ماڻهن کي پنهنجا سموارا بنيادي حق ڏنا وڃن، سنڌ حڪومت جي ڪرپٽ وزيرن، مشيرن ۽ چونڊيل نمائندن جن پنهنجي آمدني کان وڌيڪ اثاثا ٺاهيا آهن انهن جي انڪوائري ڪري انهن خلاف ڪيس داخل ڪيا وڃن ۽ ڪين عدالتي ڪٽهڙي ۾ آندو وڃي ۽ سنڌي ماڻهن سان انصاف ڪيو وڃي مرحوم ارشاد سولنگي اسان کان جسماني طرح جدا ٿي ويو آهي پر پاڻ روحاني طرح اسان سان گڏ آهي اچو تہ اسان سيئي سندس چڏيل واٽ تي هلڻ جو واعدو ڪريون. سڀ گڏجي سنڌي ماڻهن جي حقن حاصل ڪرڻ تائين جدوجهد ڪريون ساٿ سلامت سنڌسلامت..

ڪوهستان بچايو_ سنڌ بچايو ڪانفرنس

رپورٽ: انور پالاري

جهمپير ڪوهستان جي لکين ايڪڙ زمين ونڊ پاور پروجيڪٽ ۽ مختلف رهائشي اسڪيمن جي ذريعي قبضو ڪرڻ خلاف عوامي تحريڪ طرفان جهمپير شهر ۾ 4 جولائي 2021ع تي ڪوهستان بچايو_سنڌ بچايو ڪانفرنس ڪئي وئي. جنهن ۾ سنڌياڻي تحريڪ ۽ عوامي تحريڪ جي ڪارڪنن سميت ڪوهستان جي هزارين ماڻهن شرڪت ڪئي. هزارين ماڻهن کي خطاب ڪندي عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي چيو تہ سنڌ واڳن جي وات ۾ آهي. هڪ طرف سنڌ جو پاڻي بند ڪري سنڌ کي ويران ۽ پڙپانگ بڻائڻ جي سازش ڪئي وئي آهي تہ ٻئي طرف ڪراچي کان وٺي ڄامشورو، ٺٽو، سجاول ۽ ٿرپارڪر تائين لکين ايڪڙ زمين تي قبضو ڪيو پيو وڃي. ٺٽي ۽ ڄامشوري جي ڪوهستان جون لکين ايڪڙ زمينون سنڌ حڪومت پڳڙن مٽ عيوض نيلام ڪيون آهن. ڪوڙا ڪاتا ٺاهي، ونڊ پاور ۽ ٻين رهائشي اسڪيمن کي زمينون ڏنيون ويون آهن. عام ماڻهن جي ڪاتي وارين زمينن تي قبضو ڪيو ويو آهي. روينيو کاتو ڪرپشن جو گڙهہ بڻجي چڪو آهي. هن چيو تہ ڪوهستان جي لڳ ڀڳ 50 هزار ايڪڙ زمين ونڊ پاور پروجيڪٽ کي ڏني وئي آهي ۽ مقامي ماڻهن لاءِ ڪابہ سهولت نہ آهي. ڪمپنين ۾ مقامي ڳوٺاڻن کي روزگار نٿو ڏنو وڃي. روڊ ۽ رستا تباهہ آهن، صحت جي ڪابہ سهولت نہ آهي. ڪوهستان جا اسڪول بند آهن. سرمائيدارن ۽ انهن جي سرپرستي ڪندڙ اسٽيبلشمينٽ کي سنڌ جي زمين گهرجي ٿي پر سنڌي ماڻهو نٿا گهرجن. ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي وڌيڪ چيو تہ سنڌ حڪومت سنڌ جون زمينون نيلام ڪرڻ بند ڪري. سنڌ جي زمين سنڌ جي ماڻهن جي گڏيل ملڪيت آهي. سنڌ حڪومت کي اختيار نہ آهي تہ هو سنڌ جون زمينون نيلام ڪري. هن چيو تہ ونڊ پاور پروجيڪٽ ۾ مقامي بي روزگار نوجوانن کي نوڪريون ڏنيون وڃن. ونڊ پاور ۽ ٻين ڪمپنين جي رائلٽي جا فنڊ مقامي ماڻهن جي ترقي لاءِ استعمال ڪيا وڃن. ڪوهستان جون زمينون بلڊر مافيا حوالي ڪرڻ بند ڪيون وڃن. ڪوهستان جون زمينون ڪوهستان جي مقامي ماڻهن جي حوالي ڪري انهن کي مالڪاڻا حق ڏنا وڃن ۽ ڪوهستان جي ڳوٺن کي پڪو ڪيو وڃي. عوامي تحريڪ جي مرڪزي نائب صدر حورالنساء پليجو خطاب ڪندي چيو تہ سموري سنڌ جيان ڪوهستان جي ماڻهن کي بہ پيئڻ جو پاڻي نٿو ملي. هيڏي ساري جديد وقت ۾ بہ عورتون ڪيترائي ڪلوميٽر پنڌ ڪري پيئڻ جي لاءِ ڏُبن مان پاڻي پري اچن ٿيون. ڪوهستان جي ماڻهن لاءِ پيئڻ جي پاڻي جي بجيٽ ۾ ڪي بہ پئسا نٿا رکيا وڃن پر بحريا ٽائون ۽ ذولفقارآباد جهڙن قبضاگيرن کي پاڻي ڏيڻ لاءِ ڪروڙين روپيا خرچ ڪري، سنڌ برباد ٿاهيو پيو وڃي. هن مطالبو ڪيو تہ ڪوهستان جي گهر گهر ۾ پيئڻ جو صاف پاڻي مهيا ڪيو وڃي. عوامي تحريڪ جي مرڪزي سيڪريٽري جنرل نور احمد ڪاتيار خطاب ڪندي چيو تہ ڪوهستان جي ماڻهن هزارن جي تعداد ۾ هن ڪانفرنس ۾ شرڪت ڪرڻ ذريعي فيصلو ڪيو آهي تہ هو ڪوهستان تي قبضاگير مافيائن جو قبضو برداشت نہ ڪندا ۽ قبضاگيرن کي ڀڄائي، سنڌ جي وحدت کي محفوظ بڻائيندا. هن مطالبو ڪيو تہ ونڊ پاور ۽ ٻين اسڪيمن جي طرفان قبضا ڪيل زمينون ضبط ڪري، سنڌ جي بي زمين هارين ۽ مزدورن ۾ مفت ۾ ورهائي وڃي. جلسي عام کي گسٽا اڳواڻ ذوالفقار بروهي، پ ٿ الف اڳواڻ اڪبر پالاري، سنڌياڻي تحريڪ اڳواڻ خالده بروهي، عوامي تحريڪ ٺٽي جي اڳواڻ بلاول لاشاري، عوامي تحريڪ ٺٽي جي نائب صدر رزاق چانڊيو، سنڌي هاري تحريڪ ٺٽي جي صدر ڏٽي بخش لاشاري، عوامي تحريڪ جي مرڪزي اڳواڻ منا خان لاشاري، عوامي تحريڪ ٺٽي جي صدر گهنور خان زئور، شاهہ محمد چانگ، خالق گندرو، سماجي اڳواڻ ڪلو خان پالاري، سماجي اڳواڻ محمد بخش بروهي ۽ ٻين پڻ خطاب ڪيو. جلسي عام ۾ سراج پالاري،

بشير چانگ، عبدالله چانڊيو ۽ ٻين قومي راڳين انقلابي گيت پڻ ڳايا. جلسي عام ۾ سنڌياڻي تحريڪ جي سوين ڀينرن پڻ شرڪت ڪئي. جهمپير ڪوهستان بچايو سنڌ بچايو ڪانفرنس جون قراردادون 1: ڪوهستان تعلقو ٿاڻو بولاخان ضلعو ڄامشورو ديهه مول، ديهه سري، ديهه اٽ پلاڻ، هٿيل ٻٽ، ٻبر بند جي اٽڪل هڪ لک ايڪڙ سرڪاري توڙي مقامي ڪوهستان واسين جي زمين، جعلسازي ڪري ملڪ رياض (بحريا ٽائون) حوالي ڪئي وئي، جنهن تان هڪدم قبضو ختم ڪرائي 4 مئي 2018ع جي سپريم ڪورٽ جي فيصلي تي مڪمل عمل ڪندي زمين اصل مالڪن جي حوالي ڪئي وڃي. 2: ڊي ايڇ اي سٽي کي مليل اٽڪل 20 هزار ايڪڙ زمين تان ناجائز قبضو ختم ڪرايو وڃي. 3: ايس ايف. سٽي کي غيرقانوني طريقي سان ڏنل اٽڪل 5 هزار ايڪڙ زمين تان قبضو ختم ڪرايو وڃي. 4: نيول انڪروچمنٽ سٽي کي اٽڪل 4 هزار ايڪڙ زمين (جعلسازي ذريعي مليل زمين) تان قبضو ختم ڪرايو وڃي.5: ان کان علاوه ٻين ننڍين وڏن هائوسنگ اسڪيمن کي نوري آباد، ديهه ڪلو ڪوهر، ديهه ڪوهستان، جهمپير ديهه ڪوهستان 4/7 ايم نائين موٽر وي جي ٻنهي طرفن کان اٽڪل 3 هزار ايڪڙ زمين جعلسازي ڪري ڏني وئي، جيڪا فورن واپس ڪري، سرڪاري زمين سرڪار جي حوالي ۽ مقامي ڪوهستان واسين جي زمين مقامي رهواسين جي حوالي ڪئي وڃي. 6: ڪوهستان جي ڳوٺن کي هميشه جي بنياد تي پڪو ڪيو وڃي. 7: ڪوهستان واسين کي سندن زمين جا مهاڳن سميت مالڪاڻا حق ڏنا وڃن. 8: ڪوهستان جي زمين ڌارين ماڻهن کي وڪرو ڪرڻ بند ڪئي وڃي. 9: ڪوهستان، جهمپير، جنگ شاهي ۾ قائم ونڊ پاور پراجيڪٽ ۾ آيل زمين جو معاوضو ڏنو وڃي. 10: جهمپير، جنگ شاهي ونڊ پاور مان ملنڊڙ سي ايس آر فنڊ مقامي رهواسين جي ترقي لاءِ خرچ ڪيو وڃي جنهن ۾ تعليم، صحت، پيئڻ جو صاف پاڻي ڏنو وڃي. 11: جهمپير، جنگ شاهي ونڊ پاور پراجيڪٽ ۾ مقامي ماڻهن کي ٽيڪنيڪل تربيت ڏئي، ڪين مستقل بنيادن تي روزگار ڏنو وڃي. 12: جهمپير، جنگ شاهي ونڊ پاور پراجيڪٽ مان علائقي سميت مقامي آبادي کي مفت بجلي فراهم ڪئي وڃي. 13: ڪوهستان جا سمورا بند اسڪول کولي تعليمي نظام کي بهتر بڻايو وڃي. 14: بي ايڇ يو جهمپير کي اپگريڊ ڪري سموريون صحت جون سهولتون ڏنيون وڃن.15: جنگ شاهي آر ايڇ سي کي سموريون صحت جون بنيادي سهولتون ڏنيون وڃن.16: جهمپير، ڄنگهڙي، جنگشاهي سميت سموري ڪوهستان ۾ غيرفعال ڊسپينسرين کي فعال بڻايو وڃي.17: نوري آباد ۾ قائم 30 بيڊ اسپتال ۾ اسٽاف مقرر ڪري سموريون صحت جون گهربل ضرورتن جو بندوبست ڪيو وڃي. 18: نوري آباد انڊسٽريل ايريا ۾ ٽيڪنيڪل ڪاليج، هائير سيڪنڊري اسڪول قائم ڪيو وڃي.19: ٺٽو جهمپير روڊ کي ٺهرايو وڃي.20: جهمپير ۽ آس پاس جي ڳوٺن کي پيئڻ جو صاف پاڻي ڏنو وڃي. 21: ڪينجهر سليمان بروهي واٽر سپلاءِ ڳوٺ رحيم داد چانگ ٽائين اسڪيم 17 ڳوٺن لاءِ ٺهيل اسڪيم کي بحال ڪري، ڳوٺن کي پيئڻ جو پاڻي ڏنو وڃي.22: عرب شهزادن، يونس حبيب، ستون گروپ طرفان قبضو ڪيل زمين واپس وٺي، مٿن قانوني ڪاروائي ڪري، زمين مقامي ماڻهن جي حوالي ڪئي وڃي. 23: ڪينجهر ڍنڍ جي چئوطرف ٿيل قبضا ختم ڪرايا وڃن.24: 2007ع ۾ محترم بي بينظير جي شهادت واري واقعي جو فائدو وٺندي، ضلعي ٺٽي جي روينيو جي ڪامورن ٺٽي ضلعي جي زمينن جو روينيو رڪارڊ ساڙي ڇڏيو هو. ان کان پوءِ سپريم ڪورٽ تازو پنهنجي هڪ فيصلي ۾ حڪم ڏنو آهي ته تعلقي ٺٽي ۽ تعلقي ساڪري جي رويينو رڪارڊ جي تصديق ڪري، زمينون اصل مالڪن حوالي ڪري، انهن جا کاتا بحال ڪيا وڃن. اڄوڪو هي جلسي عام مطالبو ٿو ڪري ته سپريم ڪورٽ جي فيصلي تي فورن عمل ڪري ڌرتي ڌڻين جا کاتا بحال ڪيا وڃن.25: ڪوهستان جا غريب مسڪين هاري جڏهن پنهنجي کاتن جي لاءِ روينيو آفيس حيدرآباد وڃن ٿا ته کانئن رشوت ورتي وڃي ٿي. اڄوڪو هي جلسي عام مطالبو ٿو ڪري ته هارين جا کاتا بنا ڪنهن دير جي مفت ۾ ناهي ڏنا وڃن.

ٿر بچايو_ سنڌ بچايو ڪانفرنس

رپورٽ: ايڊووڪيٽ ديوٽ راءِ

22 آگسٽ 2021ع تي عوامي تحريڪ طرفان اسلام ڪوٽ ۾ ٿر بچايو_ سنڌ بچايو جلسي عام ۾ هزارين ٿر واسي عورتن، سنڌياڻي تحريڪ جي ڪارڪنن، ٻارن، ٻڍن، نوجوانن، هارين، مزدورن شرڪت ڪئي. اسلام ڪوٽ جي جلسي عام ۾ شرڪت لاءِ ايندڙ عوامي تحريڪ جي ڪارڪنن مٺي شهر ۾ ڦانگهاڙيو اسٽاپ وٽ گلن جي ورکا ڪري، مرڪزي قيادت جي شاندار آجيان ڪئي. سوين گاڏين جو قافلو جڏهن اسلام ڪوٽ جي جلسي عام لاءِ روانو ٿيو ته گس ۾ ايندڙ ننڍين وڏن اسٽاپن تي ماڻهن گلن جي ورکا ڪري، قافلي جي شاندار آجيان ڪئي. اسلام ڪوٽ جي ميمڻ موڙ وٽ عوامي تحريڪ جي قيادت جي ڪارڪنن ڀرپور آجيان ڪندي، گلن جا هار پارايا، اجرڪن ۽ لنگين جا تحفا ڏنا. جلسي عام ۾ سنڌ ڪنهن جي_ سنڌين جي، ٿر ڪنهن جو_ سنڌين جو، ڪوئلو ڪنهن جو_ سنڌين جو،

ڪارونجهر ڪنهن جو۔ سنڌين جو، ڪارونجهر تي قبضو۔ نامنظور، ڪارونجهر کي کوٽڻ۔ بند ڪريو. ڪارونجهر جي نيلامي۔ بند ڪريو، ٿر ۾ معصوم ٻار مارڻ۔ بند ڪريو، ٿر ڪول ۾۔ مقامي نوجوانن کي روزگار ڏيو، دودو ڀيل جي قاتلن کي۔ سزائون ڏيو، بند ڀيل آر او پلانٽ۔ هلرايو، آر او پلانٽ ۾ ڪرپشن ڪندڙن کي۔ گرفتار ڪريو، ٿر جي عوام سان ظلم۔بند ڪريو، ٿر کي ڪينال ڏيو، ٿر کي يونيورسٽي ڏيو، ٿر کي ميڊيڪل ڪاليج ڏيو، ٿر واسين کي صحت جون سهولتون ڏيو سميت ٿر سان لاڳاپيل ٻين بنيادي مسئلن تي ڪارڪنن اپ ڏاريندڙ نعرا هنيا. جلسي عام ۾ اسلام ڪوٽ جي آس پاس جي هزارين ڳوٺاڻن قافلن جي صورت ۾ شرڪت ڪئي. اسلام ڪوٽ کي عوامي تحريڪ جي ڳاڙهن جهنڊن سان ڪنوار وانگر سينگاريو ويو. پنڊال ۾ مختلف مطالبن وارا بينر هنيا ويا. قومي گيتن تي پيش ٿيندڙ ٽيبلوز تي ڪارڪنن جهمريون هنيون.

هزارين ماڻهن جي جلسي عام کي خطاب ڪندي عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي چيو تہ پاڪستان ٺهڻ جي پهرين ڏينهن کان وٺي بدنيتي واري عوام دشمن، ملڪ دشمن ۽ عالمي قوتن جي مدد سان هڪ منظم سازشي گروه قابض ٿي ويو آهي، جنهن ملڪ جي باني قائدِ اعظم محمد علي جناح جي بيماري جو فائدو وٺي، حڪومتي نظام کي پنهنجي گروهي مفادن مطابق هلائڻ شروع ڪيو. جنهن جي نتيجي ۾ان گروهہ 1970 جي چونڊن ۾وڏي اڪثريت سان کٽندڙ شيخ مجيب کي نہ فقط اقتدار نہ ڏنو پر پاڪستان جي وڏي اڌ آبادي رکندڙ بنگالين مٿان جنگ مڙهي، کين ڌڪي ڌار ٿيڻ تي مجبور ڪيو. ان عمل سبب بنگلاديش وجود ۾ آيو. 90 هزار پاڪستاني فوجين ايئن هٿيار ڦٽا ڪري ملڪ کي سڄي دنيا ۾ خوار خراب ڪيو، جيئن هن وقت افغانستان اندر افغاني حڪومتي فوجي هٿيار ڦٽا ڪري رهيا آهن. ان جي باوجود ان مفادپرست سازشي گروهہ جي مستي ايتري تہ وڌيل آهي جو هتي سازشون ڪري ملڪ جي وزيراعظمن کي قتل ڪيو وڃي ٿو، کين ڦاسين تي لٽڪايو وڃي ٿو ۽ جلاوطن ٿيڻ تي مجبور ڪيو وڃي ٿو. ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي چيو تہ ايڏي وڏي تذليل کانپوءِ بہ اهو ساڳيو گروهہ ملڪ کي محمد علي جناح جي نظرين ۽ تصورن جي بلڪل ابتڙ هلائي رهيو آهي. جنهن جي نتيجي ۾ ملڪ ۾ چار مارشلائون لڳي چڪيون آهن. پاڙيسري ملڪن سان پاڪستان جا لاڳاپا خراب آهن ۽ ملڪ اندروني طرح غير يقيني، بدامني ۽ انتشار جو شڪار آهي. هن وڌيڪ چيو تہ پاڪستان جي وجود ۾ اچڻ کان وٺي سنڌ انهن سازشي منصوبا سٽيندڙ گروهہ جي نشاني تي آهي. هڪ منظم سازشي منصوبي تحت ان گروه سنڌين جي سادگي، مهمان نوازي، ان وقت جي ليڊرشپ جي ناعقبت انديشي جو فائدو وٺي، هندوستان مان وڏي لڏپلاڻ ڪرائي. يو پي، سي پي، بهار ۽ هندوستان جي ٻين علائقن مان ڪٽڪ گهرائي، سنڌ جي شهرن تي قبضو ڪرايو. جن ۾ وڏي تعداد ۾ پيشہ ور ڌوهاري، بلوائي ۽ دهشتگرد هئا، جن هتي اچي پير پختا ڪري، سنڌين جو قتلام ڪيو ۽ سنڌ جي نياڻين جون بي حرمتيون ڪيون ۽ سنڌ تي مڪمل قبضي ڪرڻ جون سازشون سٽيون. هن چيو سنڌ جيڪا قدرتي وسيلن سان مالامال آهي، ان جي سيني وسيلن تي قبضا ڪيا ويا آهن. اسان جي هڪ ڪروڙ ايڪڙن کان وڌيڪ زرعي ۽ شهري زمينن تي قبضا ٿي چڪا آهن، اسان کان سنڌو درياءَ جو پاڻي کسجي چڪو آهي. اسان کي تيل، گئس، ڪوئلي ۽ ٻين معدني وسيلن کان محروم ڪيو ويو آهي. هن وڌيڪ چيو تہ حالت اها آهي جو ٿر تي قبضو ٿي رهيو آهي. اسان ترقي جي خلاف ناهيون پر هتي ترقي جي نالي تي سنڌ جي زمينن تي قبضا ڪيا پيا وڃن ۽ وسيلن جي ڦرلٽ ڪئي پئي وڃي. اسين ان ڦرلٽ ۽ قبضن خلاف آهيون. هن چيو تہ ٽرين سان گسٽاپو وانگر جنگي قيدين جهڙو سلوڪ ڪيو پيو وڃي. آئون هن موقعي تي اها ڳالهہ چٽي ڪرڻ ٿو چاهيان تہ سنڌ کي بنگلاديش جهڙين حالتن ڏانهن ڌڪيو پيو وڃي. تنهن ڪري آئون سڄي ملڪ ۽ سڄي دنيا جي امن پسند ۽ انصاف پسند ماڻهن جو ڌيان ٿو ڇڪايان تہ اسان سنڌين سان جيڪي عقوبتون ڪيون پيون وڃن. ان ۾ وفاقي ۽ صوبائي حڪومتون برابر جون شريڪ آهن. اسان جي هزارين ايڪڙ ڪراچي جي هيرن جواهرن جهڙي زمين تي ملڪ رياض ۽ ٻين مافيائن وسيلي قبضو ڪرايو ويو آهي ۽ ان ناحق تي جيڪڏهن لکين سنڌي گڏ ٿي پرامن احتجاج ڪن ٿا تہ ان پرامن احتجاج کي پنهنجن ماڻهن ذريعي هٿرادو نموني پرتشدد بڻائي، انهن ئي سنڌي اڳواڻن، ناميارن وڪيلن ۽ هزارين ڪارڪنن تي ڪوڙا ڪيس داخل ڪري، کين جيلن ۾ بند ڪيو وڃي ٿو. هر شعبي ۾ سنڌين سان امتيازي سلوڪ ڪيو وڃي ٿو، ايتري حد تائين جو ملڪ جي اعليٰ عدالتن کي بہ حڪمران پنهنجي حڪومتي مفادن خاطر خوار خراب ڪري رهيا آهن. تازو سپريم ڪورٽ جي چيف جسٽس جنهن توهين آميز طريقي سان سنڌ هاءِ ڪورٽ جي سينيئر ترين چيف جسٽس کي نظرانداز ڪري، پنجين نمبر واري جونيئر جج کي سپريم ڪورٽ جو مستقل جج مقرر ڪيو آهي، (هن ڪانفرنس کان ترت پوءِ ڪجهہ ڏينهن اندر چيف جسٽس احمد علي شيخ کي سپريم ڪورٽ جي وڪيلن پاران احتجاج جو اعلان ڪرڻ سبب سپريم ڪورٽ جو جسٽس

مقرر ڪيو ويو آهي. (ادارو) اهو مثال ملڪ جي وڪيلن عوام، ۽ سڄي دنيا کي حيران ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي. هن چيو ته آئون عوامي تحريڪ جي صدر جي حيثيت سان اها ڳالهه واضح ٿو ڪريان ته اسان سنڌي پنهنجي ڌرتي ۽ وسيلن تي قبضو ٿيڻ نه ڏينداسين. اسين ٿر جي مالڪي ڪنداسين. سنڌ جي انچ انچ جي مالڪي ڪنداسين، سنڌ جو ٻچو ٻچو مرد، عورتون گڏجي پنهنجي وطن جي بچاءُ لاءِ پُرامن جمهوري جدوجهد جاري رکنداسين. ان موقعي تي عوامي تحريڪ جي سينيئر نائب صدر عبدالقادر رانٽي پنهنجي تقرير ۾ چيو ته آئون هن ٿر بچايو سنڌ بچايو ڪانفرنس جي سلسلي ۾ هفتي ڪان وٺي هتي آهيان، ڳوٺن ۾ ويو آهيان ٿرين سان مليو آهيان. ٿرين اسان کي جيءَ ۾ جايون ڏنيون آهن ۽ پنهنجون دليون کوليون، هينئون ڏاريندڙ ظلمن ۽ زيادتين جا داستان ٻڌايا آهن. سچ پڇو ته اهي داستان ٻڌيو وار ڪانڊارجيو وڃن. ايئن لڳي ٿو ته جيئن اخبارن ۾ پڙهندا آهيون ته ڪي سفاڪ بي رحم ماڻهو، معصوم نياڻين کي ڪٽمنڙن ۽ ٻين شين جي بهاني وٺي وڃي، ويران جاين يا جهنگن ۾ سندن سونا ڳهه لاهڻ ڪانپوءِ کين قتل ڪري ڇڏيندا آهن يا ڪي بيرحم سندن بي حرمتيون به ڪندا آهن، تيئن اسان سنڌين ۽ خاص ڪري ٿرين سان اهڙي ئي ڪار ڪئي پئي وڃي. هتي ڪمپنيون ٿرين کي ڇڻ ڪٽمنڙا ڏيئي، ڪانئن سون جهڙيون زمينون، گهر گهاٽ، مڙه مقام ڪسي رهيا آهن. مون کي هڪڙي ٿري ٻڌايو ته ماڻهو جيڪي چون ٿا ته ٿر جو ڪوئلو ڪارو سون آهي اها ڳالهه صحيح آهي پر درحقيقت ڪوئلي جي هيٺيان سچو پچو سون به موجود آهي. هن اسان کي موبائيل ۾ اهڙيون تصويرون ڏيکاريون جن ۾ ڪوئلي اندر سون ۽ چاندي جهڙي رنگ جا ڇٽي جيڏا داٽا موجود هئا. سنڌ جون جيڪي موجوده حالتون آهن، مونکي لڳي ٿو ته آهستي آهستي سنڌ ۾ افغانستان جهڙيون حالتون پيدا ڪرڻ جي شروعات ٿي چڪي آهي. تنهن ڪري ڀائرو ۽ ڀينرون اچو ته گڏ ٿيون ۽ لکن جي تعداد ۾ گڏ ٿي پُرامن جمهوري جدوجهد وسيلي پنهنجو وطن ۽ وسيلا بچايون.

سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي صدر سپاني ڏاهري پنهنجي خطاب ۾ چيو ته پاڪستان جي وجود ۾ اچڻ کان وٺي اڄ تائين ملڪ تي حڪمراني ڪندڙ نان سولين توڙي نام نهاد جمهوري حڪومتن سنڌ کي ايترو نقصان نه ڏنو آهي جيترو گذريل تيرنهن سالن ۾ پ پ ڏنو آهي. پ پ حڪومت سنڌ جون زمينون ڀڳڙن مٺ تي پنهنجي پسند جي ماڻهن کي ڏنيون آهن ان جو ڪاٿو ئي ناهي. هر صوبائي ڪاتو ڪرپشن جي ڪينسر جي ور چڙهيل آهي. پ پ حڪومت ڪيترن ئي عدالتي حڪمن جي انحرافي ڪندي رهي آهي، مثال طور سنڌ ۾ رهندڙ لکين غير ملڪين کي پنهنجي ملڪن ڏانهن واپس موڪلڻ بابت سپريم ڪورٽ جي واضح هدايتن جي باوجود پ پ ان تي ڪو به عمل نه ڪيو آهي. هن چيو ته بحريا ٽائون ۽ سنڌ جي ٻيٽن بابت پ پ سنڌي عوام سان دوکو ڪندي رهي آهي. بحريا ٽائون جي والار ۽ ڳوٺاڻن تي ڪيل تشدد خلاف جڏهن لکين سنڌي گڏ ٿيا تڏهن پ پ حڪومت ملڪ رياض جي طرفدار ٿي، سنڌي سياسي اڳواڻن، وڪيلن ۽ سوين ڪارڪنن تي ڪوڙا ڪيس ڪرايا ۽ کين جيلن ۾ بند ڪيو. هن وڌيڪ چيو ته سپريم ڪوٽ جي چيف جسٽس، سنڌ هاءِ ڪورٽ جي چيف جسٽس سميت چئن سنيئر ججن کي نظرانداز ڪري پنجين نمبر واري جونيئر جج کي سپريم ڪورٽ جي جج طور مقرر ڪرڻ جون فيصلو ڪيو ته اهڙي نامناسب غير قانوني فيصلي جي سڄي ملڪ جي وڪيلن شديد مخالفت ڪئي اهو فيصلو توسيع لاءِ جڏهن پارلياماني ڪميٽي وٽ پيش ٿيو تڏهن پ پ جي نمائيندي فاروق ايڇ نائڪ اهڙي توهين آميز فيصلي بابت حڪومت جي تائيد ڪئي. هُن چيو ته سنڌ جي سمورن ضلعن جا ڪامورا پ پ جي ايم اين ايز، ايم پي ايز ۽ منسٽرن جا ٻڌا ٻانها بنايا ويا آهن. اوهان کي معلوم هجي ته ٿر ڪول ۾ ڪم ڪندڙ هڪ وڏي اينگرو ڪمپني ۾ وڏو حصو سنڌ حڪومت جو آهي. ٿرين جا جيڪي مسئلا آهن انهن جي ذميوار پ پ آهي. اسان توهان وٽ ٿر بچائڻ، سنڌ بچائڻ ۽ سنڌ جا وسيلا بچائڻ جو پيغام کڻي آيا آهيون. توهان کي ياد هوندو ته اسان جي قائد رسول بخش پليجي صاحب پنهنجي سموري زندگي سنڌي ماڻهن کي باشعور ڪرڻ ۽ منظم ڪرڻ ۾ وقف ڪئي. اسان ان واٽ تي ثابت قدمي سان هلي رهيا آهيون. اچو ته گڏ ٿيون ۽ پنهنجا وسيلا بچايون. هن چيو ته اسين پنهنجا وسيلا تڏهن بچائي سگهنداسين جڏهن توهان عورتون به هن جدوجهد ۾ شامل ٿي اڳواٽي وارو ڪردار ادا ڪنديون. ان ڪري توهان کي دنيا جي اڌ کان وڌيڪ آبادي رکندڙ عورتن کي رڌڻن ۾ قيد ٿيڻ بدران قومي عوامي جمهوري جدوجهد ۾ شامل ٿيڻو پوندو. عوامي تحريڪ جي مرڪزي ليگل ايڊوائيزر ۽ ٿرپارڪر بار ايسوسيئيشن جي صدر ايڊووڪيٽ وسند ٿري ڳالهائيندي چيو ته هڪ منظم سازش تحت سنڌ جي تاريخي ماڳن، تفريحي مرڪزن، وسيلن ۽ عوامي ملڪيتن کي مال غنيمت سمجهي ڦريو لٽيو ۽ نيلام ڪيو پيو وڃي. ان عمل ۾ اسٽيبلشمينٽ، وڏيرا، ڪمپنيون ۽ مافيائون ملوث آهن. ٿر ڪنهن کي به ياد نه هو هاڻي جڏهن ڪوئلو، چائنا ڪلي، لوڻ، گرينائيٽ ۽ بي مثال ورلڊ هيريٽيج، ڪارونجهر جبل جي ڪري سمورين مفاد پرست مافيائن ٿر ڏانهن رخ ڪيو آهي،

جيڪي ڪارونجهر کي ڪپڻ، ٿر جي دولت کي لٽڻ ۽ ان جي قدرتي شڪل کي بگاڙي دنيا جي تختي تان ميسارڻ چاهين ٿيون. ٿر جو عوام اها ڳالهہ برداشت نہ ڪندو. ٿر جو ماڻهو ترقي چاهي ٿو، تبديلي ۽ خوشحالي لاءِ تيار آهي پر ان جي عيوض پنهنجي سڃاڻپ، نرالائپ ۽ وسيلن جو سودو برداشت نہ ڪندو. ٿري ماڻهن کي ترقي جي نالي ۾ پنهنجي اباڻن پڊن، مڙهن، مقامن ۽ ملڪيتن تان بي دخل ڪري ديوار سان لڳائڻ واري عمل خلاف ٿر جا ماڻهو پرامن جدوجهد ڪرڻ لاءِ تيار آهن. هتي گهڻ پاسائون حملو آهي. هڪ طرف اصلوڪا ڳوٺ ڊاهي، اوڪيو رڪارڊ غائب ڪري، گئوچر تباهہ ڪري، ماڻهو قتل ڪرائي، ايسٽ انڊيا ڪمپني وانگر ٿرين جي ملڪيتن تي قبضو ڪيو پيو وڃي. سائينو سنڌ ڪمپني، اينگرو ڪمپني ۽ ٻين ڪمپنين جي انتظاميا، اسٽيبلشمينٽ ۽ مفادپرست غدار وڏيرا حڪومت سان ملي، سي پيڪ منصوبي کي ڄاڻي واڻي تڪراري منصوبو بڻائي رهيا آهن. چين پنهنجن منصوبن ۾ هتي جي عوامي مفادن جي تباهڪارين جو جائزو وٺي. ڪمپنيون ماڻهن جي مستقبل سان ڪيڏڻ بند ڪن. حڪومتون توڙي مقامي انتظاميا ڪمپنين جي چمچاگيري ڪري، ٿري عوام جي مفادن کي چيپاٽڻ ڇڏي ڏين. ٿر جو عوام سنڌ دوست، وطن دوست ۽ پرامن جمهوري جدوجهد جاري رکندو ۽ پنهنجي وسيلن جو بچاءُ ڪندو. عوامي تحريڪ هر وقت انهن سان گڏ هوندي. پائرو پينرو اٿو ٻڌي ڪريو، گڏ ٿيو تہ پنهنجا وسيلا بچايون. عوامي تحريڪ جي نائب صدر رسول بخش پليجي صاحب جي ڌيءُ حورالنساءِ پليجو پنهنجي تقرير ۾ چيو تہ اسان مارئي جي لوڪ داستان ۽ ٻين مختلف لوڪ داستانن، سنڌي شاعري جي نغمن ۽ واين ۾ جنهن ٿر جو ذڪر ٻڌو ۽ پڙهيو هو، اهو سرسبز، خوشحال، پُرامن، پيار ۽ محبت سان پرپور ٿر هو. هي اهو ٿر هو جتي روپلي ڪولهي جهڙن جوڌن انگريزن سان چوٽون کاڌيون. هي مارئي جو ٿر آهي، جنهن عمرڪوٽ ۾ قيد هجڻ جي باوجود زرن، زيورن، هيرن جواهرن، ريشمي بخملن ۽ ست رڃي طعامن کي لت هڻي پنهنجي ملير جي مارُن ۽ وطن جي ويڙهيچن سان جيءُ جڙيون قائم رکيون. هي مسڪين جهان خان کوسي ۽ حسن پسائي جهڙن ڪاهوڙي ڪردارن جو ٿر آهي، پر انگريزن کان آزادي حاصل ڪرڻ کان پوءِ سڄي سنڌ جي جاگيردارشاهي وانگر ٿر جا جاگيردار ۽ وڏيرا بہ ارڙ بلا وانگر سنڌ ۽ ٿر جي عوام جي وسيلن کي کائڻ ۽ ڳڙڪائڻ پيا. هن وقت ٿر ۾ ڪوئلو نڪتو آهي، ڪمپنيون بہ آيون آهن پر ٿري عوام جي گهٽائي لاءِ ڪاري وارا ڪڪ آهن. ٿر جون نياڻيون خودڪشيون ڪرڻ تي مجبور آهن، معصوم گلن جهڙا ٻارڙا ڪاڌي خوراڪ ۽ صحيح علاج نہ هجڻ سبب ڦٿڪيو ڦٿڪيو مريو وڃن. هن مورن جي خوبصورت سرزمين تي بڪ، اڄ ۽ بيماري وگهي مور مرن پيا ۽ مال مرن پيا. سڄي سنڌ ۾ ڪربلا ۽ قهر آهي، پر ٿر کي ڏسيو سندس ماضي جو تصور ڪريو اکيون رت روئڻ ٿيون. آئون آفرين ٿي ڏيان توهان ٿر جي پائرن ۽ پينرن کي جيڪي عوامي تحريڪ جي سڏ تي هن شاندار ڪانفرنس ۾ پنهنجن ٻارن ٻچن سميت هزارن جي تعداد ۾ گڏ ٿيا آهيو. هي توهان جو گڏيل آواز ملڪ ۽ سنڌ جي اقتدار ڌڻين سان گڏ سڄي ملڪ ۽ دنيا جي عوام تائين ضرور پهچندو. پائرو ۽ پينرو اچو تہ گڏ ٿيون، ٻڌي ڪريون، پنهنجي وطن ۽ وسيلن جي بچاءُ جي پرامن جمهوري جدوجهد جاري رکون. ڪانفرنس کي سنڌي هاري تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر دلدار لغاري، سنڌي مزدور تحريڪ جي مرڪزي صدر نور محمد ٿالپر، سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري زرقا هاليپوٽو، سنڌي گرلس اسٽوڊنٽ تحريڪ جي مرڪزي آرگنائيزر ساجده پرهياڙ، سنڌي شاگرد تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري عاطف ملاح، سڄاڳ ٻار تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري سارنگ راجا، علي محمد پرويز ميمڻ، ماهہ نور ملاح، گل حسن ڪيڙانو، ايڊووڪيٽ راحيل پٿو، اوڀايو جوٽيجو، سينيئر صحافي اسحاق مگريو، لال جروار، مريم گوپانگ، سنڌياڻي تحريڪ ضلعي صدر ايڊووڪيٽ حاجياڻي لنجو، ديال صحرائي، سماجي اڳواڻ ساجن چاريو، گهومو مل پيل، ايڊوويٽ ليلا رام ۽ ٻين خطاب ڪيو. قومي راڳي سوڍي جوڳي، سنڌو ملاح، پڳڙو مل ۽ ٻين فنڪارن قومي ۽ انقلابي گيتن سان پنڊال کي انقلابي جوش ۽ جذبي سان سرشار ڪري ڇڏيو. ايس جي ايس ٽي ۽ ايس بي ٽي جي ٻارڙين قومي ۽ انقلابي گيتن تي ٽيپلوز پڻ پيش ڪيا.

عوامي تحريڪ جي مرڪزي قيادت پختون اڳواڻ عثمان ڪاڪڙ جي تڏي تي پهچي تعزيت ڪئي

رپورٽ: رميش

29 جون 2021 ع تي عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي جي اڳواڻي ۾ پارٽي جي اعليٰ سطحي وفد مرڪزي سينيئر نائب صدر ڏاڏا عبدالقادر رانٽو، مرڪزي جنرل سيڪريٽري نور احمد ڪاتيار، پشتون خواه ملي عوامي پارٽي جي مرڪزي اڳواڻ ۽ اڳوڻي سينيٽر عثمان ڪاڪڙ جي اباڻي علائقي ڪوئٽہ لڳ مسلم باغ پهچي، ڪامريڊ عثمان ڪاڪڙ جي وفات تي سندس پٽن خوشحال ڪاڪڙ ۽ ٻين پوئرن ۽ سندس پارٽي اڳواڻن ۽ ڪارڪنن سان تعزيت ڪئي. ان موقعي تي عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي

چيو تہ شهيد عثمان ڪاڪڙ اسان جي پارٽي جي قائد محترم رسول بخش پليجي صاحب جو ويجهو دوست هو. جڏهن محترم رسول بخش پليجي صاحب وفات ڪئي تہ شهيد عثمان ڪاڪڙ صاحب سينيٽ ۾ پليجي صاحب کي زبردست خراج تحسين پيش ڪيو. آمريتن خلاف جمهوري جدوجهدن ۾ شهيد عثمان ڪاڪڙ اهم ڪردار ادا ڪيو. مظلوم قومن جي اتحاد پونم ۾ بہ هو اسان سان گڏ هو. هن وڌيڪ چيو تہ شهيد عثمان ڪاڪڙ ملڪ دشمن، عوام دشمن ۽ ملڪ تي قابض اصل قوتن کي للڪاريو. هو نہ فقط پشتونن ۽ بلوچن جو اڳواڻ هو پر هن سنڌين، بلوچن، پختونن ۽ سرائڪين جي حقن جي ڳالهہ ڪئي. هو ملڪ جي مظلوم قومن جي پيسجندڙ طبقن ۽ جمهوريت پسندن جو حقيقي اڳواڻ هو. ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي چيو تہ حقيقتن مان معلوم ٿو ٿئي تہ عثمان ڪاڪڙ جو موت طبعي نہ هو. اسان وفاقي سرڪار کان مطالبو ٿا ڪريون ۽ وفاقي سرڪار بہ هن ڳالهہ جي ذميوار آهي تہ سپريم ڪورٽ جي حاضر سروس ججن تي مشتمل اعليٰ سطحي عدالتي ڪميشن جوڙي، جنهن جي ذريعي شهيد عثمان ڪاڪڙ جي قاتلن کي منظرعام تي آڻي، انهن کي عبرتناڪ سزائون ڏنيون وڃن.

سنڌي شاگرد تحريڪ ضلعي نوشهرو فيروز جون سرگرميون

رپورٽ: صدام حسين ڪلهوڙو

سنڌي شاگرد تحريڪ ڳوٺ غلام الله سنگراهہ جو اجلاس ٿي گذريو. جنهن ۾ ايس ايس ٽي جي مرڪزي پريس سيڪريٽري حميد انقلابي ۽ عوامي تحريڪ ضلعي نوشهرو فيروز جي اڳواڻ علي نواز عالماڻي خصوصي شرڪت ڪئي. ايس ايس ٽي يونٽ غلام الله سنگراهہ جي آرگنائيزنگ ڪميٽي جوڙي وئي. جنهن جو آرگنائيزر منصور علي پٽي، سيڪريٽري مصور محبوب ۽ ميمبرن ۾ دانش عالماڻي، امير علي پٽي، شاهزيب عالماڻي، ڪريم بخش، امجد علي ۽ نياز احمد پٽي کي چونڊيو ويو. اجلاس ۾ موجود سمورن ساٿين ايس ايس ٽي جي ڪم ڪي وڌائڻ لاءِ ڳالهہ ٻولهہ ڪئي. اجلاس ۾ فيصلو ڪيو ويو تہ يونٽ طرفان اسٽڊي سرڪل هلايا ويندا ۽ ايندڙ مهيني ايس ايس ٽي يونٽ غلام الله سنگراهہ جي مڪمل باڊي ٺاهڻ لاءِ ڪوششون ڪيون وينديون، ان لاءِ آرگنائيزر ۽ سيڪريٽري کي ذميوار ڪيو ويو. سنڌي شاگرد تحريڪ پڊعيدن جو اجلاس ٿي گذريو. جنهن ۾ ايس ايس ٽي جي مرڪزي پريس سيڪريٽري حميد انقلابي ۽ عوامي تحريڪ ضلعي نوشهروفيروز جي جوائنٽ سيڪريٽري عبدالسلام سومري خصوصي شرڪت ڪئي. ايس ايس ٽي يونٽ پڊعيدن جي آرگنائيزنگ ڪميٽي جوڙي وئي جنهن جو آرگنائيزر صلاح الدين ابي پوٹو، سيڪريٽري ارشد ڪلهوڙو، ميمبرن ۾ نعمان ڪلهوڙو، گلبهار سومرو، جنيد ڪلهوڙو، احسان علي ۽ ڪڪو ڪلهوڙو کي چونڊيو ويو. اجلاس ۾ فيصلو ڪيو ويو تہ يونٽ طرفان هر مهيني اسٽڊي سرڪل هلايو ويندو.

عوامي تحريڪ ضلعي نوشهرو فيروز جو ورڪرز ڪنوينشن

رپورٽ: محبوب "رڪ" راهوجو

عوامي تحريڪ ضلعي نوشهروفيروز جو ورڪرز ڪنوينشن 4 سيپٽمبر تي مورو ۾ ٿي گذريو. جنهن ۾ عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر محترم ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي، سنڌي هاري تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري مهترم اسماعيل خاصخيلي ۽ عوامي تحريڪ جي مرڪزي ڪميٽي جي ميمبر محبوب "رڪ" راهوجي خصوصي شرڪت ڪئي. ورڪرز ڪنوينشن ۾ ضلعي جي سمورن تعلقن مان عوامي تحريڪ، سنڌي هاري تحريڪ، ايس ايس ٽي ۽ ايس بي ٽي جي ميمبرن وڏي تعداد ۾ شرڪت ڪئي. اجلاس ۾ تنظيمي صورتحال تي ڳالهہ ٻولهہ ٿي ۽ تنظيم ڪيئن ڪجي؟ تي ڳالهہ ٻولهہ ڪئي وئي. ڪم وڌائڻ ۽ سمورن محاذن جي يونٽ سازي بابت فيصلا ڪيا ويا ۽ ساٿين تي ذميواريون رکيون ويون. آخر ۾ سنڌ، ملڪ ۽ ٻين بين الاقوامي سياسي صورتحال تي اسماعيل خاصخيلي ۽ ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي ڳالهايو.

عوامي تحريڪ ضلعي دادو جو ورڪرز ڪنوينشن

عوامي تحريڪ ضلعي دادو جو ورڪرز ڪنوينشن ميهڙ ۾ ٿي گذريو. ورڪرز ڪنوپينشن ۾ عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي، سنڌي هاري تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري اسماعيل خاصخيلي ۽ عوامي تحريڪ جي مرڪزي ڪميٽي جي ميمبر محبوب "رڪ" راهوجي خصوصي شرڪت ڪئي. اجلاس ۾ دادو ضلعي جي سمورن تعلقن کان عوامي تحريڪ سميت مختلف برادر محاذن جا ساٿي پڻ شريڪ ٿيا. ضلعي اندر تنظيمي ڪم ڪار وڌائڻ ۽ تعليم، تربيت لاءِ اسٽڊي سرڪل هلائڻ لاءِ رٿابندي ڪئي وئي. ان لاءِ مختلف ساٿين تي مختلف يونٽن جون گڏجاڻيون ۽ اسٽڊي سرڪل بابت ذميواريون رکيون ويون. سنڌي هاري تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري اسماعيل خاصخيلي ملڪي ۽ عالمي صورتحال تي ڳالهہ ٻولهہ ڪئي ۽ آخر ۾ عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي سنڌ جي موجوده صورتحال جي باري ۾ ڄاڻ ڏني.

سجاڳ ٻار تحريڪ گهگهر ڦاٽڪ جا هفتيوار تعليمي ۽

تربيتي ڪلاس

رپورٽ: ساڪ سومرو

سجاڳ ٻار تحريڪ جا هفتيوار تعليمي تربيتي ڪلاس پهرين، 15 ۽ 22 آگسٽ 2021ع تي گهگهر ڦاٽڪ سومرا هائوس ۾ پرھ سومرو جي نگراني ۾ ٿي گذريا، ڪلاسن ۾ ٻارن هڪ نئون سلسلو شروع ڪيو آهي جنهن ۾ هو ”ماهوار ڪاپڙي رسالي“ مان ڪو هڪ مضمون چونڊي ان جي گڏيل پڙهائي ڪندا آهن ۽ پوءِ ان تي واري واري سان تبصرو پڻ ڪندا آهن، جنهن سان ٻارن جي سنڌي پڙهڻ جي سگهه ۾ واڌ آئي آهي، ان کان پوءِ ٻارن کي ٻئي ايجنڊا ۾ ڪو نہ هڪ ٻہ يا چار سِٽو بيت يا شعر ياد ڪرائڻ جي مشق ڪرائي ويندي آهي ۽ ايندڙ ڪلاس ۾ هڪ هڪ ٻار ان کي انداز سان ٻڌائيدو آهي.

سنڌياڻي تحريڪ گهگهر ڦاٽڪ جو يونٽ قائم ڪيو ويو

رپورٽ: فيروزا ميراڻي

سنڌياڻي تحريڪ گهگهر ڦاٽڪ جي گڏجاڻي 2 سيپٽمبر 2021ع تي سومرا هائوس تي ٿي گذري، جنهن ۾ سنڌياڻي تحريڪ گهگهر ڦاٽڪ جو يونٽ ادي مريم گوپانگ ۽ پرھ سومرو جي اڳواڻي ۾ قائم ڪيو ويو، يونٽ جي صدر ادي حورالنساءَ ميراڻي، سيڪريٽري عريج سومرو، پريس سيڪريٽري زاهدا نواز سومرو ۽ خزانچي زيب النساءَ ڪلهوڙو کي چونڊيو ويو جڏهن تہ ميمبر طور ادي زاهدا گوپانگ، شاهدا چانڊيو، وزيران ميراڻي، فيروزا ميراڻي ۽ پرھ سومرو کي چونڊيو ويو. جنهن ۾ سنڌياڻي تحريڪ جي جدوجهد ۽ ڪم جي ڍنگ تي ادي مريم گوپانگ پينرن سان ڳالهہ ٻولهہ ڪئي جڏهن تہ ملير بچايو ڪانفرنس جي رٿابندي ڪندي پرھ سومرو عهديدارن کي ذميواريون سونپيون. گڏجاڻي ۾ يونٽ جي ايندڙ گڏجاڻي 8 سيپٽمبر جمعي جي ڏينهن حورالنساءَ ميراڻي جي گهر طئي ڪئي وئي.

سنڌياڻي تحريڪ ضلعي ملير جي آرگنائيزنگ ڪميٽي جو اجلاس

رپورٽ: زيب النساءَ

سنڌياڻي تحريڪ ضلعي ملير جي آرگنائيزنگ ڪميٽي جو اجلاس مريم گوپانگ جي صدارت هيٺ ٿيو، گڏجاڻي ۾ پرھ سومرو ۽ مريم گوپانگ سنڌياڻي تحريڪ جي اهميت، تاريخ ۽ سياسي جدوجهدن ۾ سنڌياڻي تحريڪ جي ڪردار تي ڳالهايو، ملير سميت سڄي ڪراچي ۾ سنڌياڻي تحريڪ کي منظم طريقي سان متحرڪ ڪيو ويندو. ان حوالي سان سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي اڳواڻ مريم گوپانگ، پرھ سومرو ۽ ٻين اڳواڻن چيو تہ ملير ضلعي ۾ ڪوٺايل ملير بچايو ڪانفرنس ۾ سڄي ڪراچي مان سنڌياڻين کي ڀرپور شرڪت ڪرائڻ لاءِ ملير جي مختلف ڳوٺن خاص طور تي درساڻو چنو، ميمڻ ڳوٺ، ڏملوٽي، ڪوهي ڳوٺ، ڄام ڪنڊو، رزاق آباد، پينس ڪالوني عبدالله ڳوٺ، پپري، گهگهر ڦاٽڪ ۽ ماروي ڳوٺ سميت مختلف ڳوٺن جا دورا رکيا ويا، هنن چيو تہ سنڌ ۾ هڪ طرف سنڌين کي بيروزگار ڪيو پيو وڃي ڪرونا جي آڙ ۾ اسڪول بند ڪري تعليم مڪمل طور ختم ڪرڻ جي سازش ڪئي وئي آهي تہ ٻئي طرف ڪراچي ۾ افغاني کي آندو پيو وڃي سنڌي ماڻهن جي وسيلن تي ڌاڙا هنيا پيا وڃن اڄ پيپلزپارٽي جي غنڊن هٿان شهيد بينظيرآباد ۾ سنڌ ايڪشن ڪميٽي جي مٿان فائرنگ ۽ حملو ڪيو ويو آهي جنهن جي سنڌياڻي تحريڪ حملي جي سخت لفظن ۾ مذمت ڪري ٿي.

سکر ۾ قبائيلي دهشتگردي ۽ ڪارو ڪاري بند ڪريو ڪانفرنس

رپورٽ: سرويچ سنڌي

عوامي تحريڪ طرفان سکر ۾ 5- سيپٽمبر 2021ع تي ”قبيلائي دهشتگردي ۽ ڪارو ڪاري بند ڪريو ڪانفرنس“ جو فيصلو ڪيو ويو. اهڙو فيصلو ٿيڻ کان پوءِ عوامي تحريڪ ضلعي سکر جي ساٿين تي مشتمل هڪ تياري ڪاميٽي جوڙي وئي. جنهن ۾ مرڪزي اڳواڻ سرواڻ جتوئي، ضلعي سکر جي صدر ذوالفقار ميراڻي، نائب صدر سرويچ سنڌي، مالياتي سيڪريٽري مهراڻ سومرو، حيدر شاهہ، اظهر ماڪو ۽ تعلقي سکر جو آرگنائيزر نياز مهر ۽ سيڪريٽري عمر انصاري شامل هئا. سڀ کان پهرين ڪانفرنس لاءِ هنڌ طئي ڪيو ويو ۽ تياريون شروع ڪيون ويون.

تياري ڪاميٽي طرفان مختلف علائقن جو دورو ڪري دعوتون ڏنيون. ان سان گڏ سکر جي وڪيلن، ڊاڪٽرن، صحافين، اديبن، استادن ۽ شاگردن ۽ سکر جي هندو ڪميونٽي سان تعلق رکندڙ ماڻهن کي پڻ شرڪت جي دعوت ڏني وئي ۽ ڪين ڪانفرنس جي پليٽ فارم تان سنڌ اندر هندو نياڻين کي سازش تحت زبردستي مذهب مٽائڻ خلاف پنهنجو موقف رکڻ لاءِ پڻ دعوتون ڏنيون ويون. ڪانفرنس کان ٻہ ڏينهن اڳ سنڌياڻي تحريڪ ۽ ايس جي ايس ٽي جون مرڪزي پينرون ڪانفرنس کي ڪامياب ڪرڻ ۽ سکر مان پينرن جي شرڪت ڪرائڻ لاءِ سکر پهتيون.

ان دوران سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي قيادت جي نگراني ۾ سنڌياڻي تحريڪ سکر جي گڏجاڻي ٿي گذري ۽ ڪانفرنس

۾ شرڪت بابت رٿابندي ڪئي وئي. ٻئي ڏينهن تي سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي قيادت ڪي وسريو واهڻ خيرپور جو دورو ڪرايو ويو. 4 آگسٽ ڇنڇر جي شام جو تياري ڪاميٽي ڪانفرنس هال جو جائزو ورتو ۽ ڪانفرنس هال کي پينا فليڪس ۽ پارٽي جهنڊن سان سجايو ويو. ان دوران ڪانفرنس جو سٽاءُ پڻ ٺاهيو ويو ۽ اسٽيج ڪاميٽي جوڙي وئي. اناؤنسمينٽ جي ذميواري ادي ڪوثر ٿلپوٽو، ادي ريحانا بلوچ ۽ ادي زاهده لاشاري نڀائي.

ڪانفرنس ۾ آيل مهمانن کي آجياڻو ضلعي صدر ذوالفقار ميراڻي ڏنو. ڪانفرنس جا انتظام سموري تياري ڪاميٽي سرانجام ڏنا. ڪانفرنس جي صدارت عوامي تحريڪ جي مرڪزي صدر ڊاڪٽر رسول بخش خاصخيلي صاحب ڪئي. ان کان علاوه ڪانفرنس کي عوامي تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري نور احمد ڪاتيار صاحب، سنڌي هاري تحريڪ جي مرڪزي جنرل سيڪريٽري اسماعيل خاصخيلي صاحب، سنڌياڻي تحريڪ جي مرڪزي اڳواڻ سلما لاشاري، عوامي تحريڪ جي مرڪزي ڊپٽي جنرل سيڪريٽري ايڊووڪيٽ ساجد حسين مهيسر، ايس جي ايس ٽي جي مرڪزي اڳواڻ ڪائنات ڏاهري، سهائي سٿ جي اڳواڻ ڊاڪٽر عائشہ ڏاريجو ۽ ٻين پنهنجي خطاب ۾ چيو تہ اڄ جي جديد سائنسي دور ۾ انسان وڃي خلا ۾ پهتو آهي پر سنڌ کي هڪ منظم رٿابنديءَ سان انتهائي پنتي پيل فرسوده، مُڏي خارج، عوام دشمن قبائلي سردارن، جاگيردارن ۽ انهن جي حوارين حوالي ڪيو ويو آهي. هن عقل دشمن، علم دشمن ۽ عوام دشمن سماج مان نجات ۽ ڇوٽڪاري حاصل ڪرڻ کان سواء سنڌ ۽ سنڌي قوم جي ترقي ناممڪن آهي.

اڳواڻن چيو تہ قبائلي سردارن، جاگيردارن ۽ ٺُمندارن سرڪار جي سرپرستيءَ ۾ رياست اندر پنهنجي عوام دشمن هٿ ٺوڪئي رياست قائم ڪري ڇڏي آهي. جنهن ۾ عوام جي حياتي ۽ موت جا فيصلا ڪيا وڃن ٿا. اڳواڻن وڌيڪ چيو تہ قبائلي جاگيرداري نظام عورت دشمن، سماج دشمن ۽ قوم دشمن نظام آهي. اڳواڻن عوام کي سڏ ڏيندي چيو تہ "اچو تہ عوام جي ازلي ۽ ابدي ويري ۽ صديون پراڻي قبيلائي ۽ جاگيرادي سماج مان نجات ۽ ڇوٽڪاري واسطي ڏاڪي بہ ڏاڪي متحد ۽ منظم ٿي نئون عوام دوست سماج اڏڻ لاءِ پرامن جمهوري جدوجهد شروع ڪريون.

آخر ۾ سيمينار ۾ مطالبا پيش ڪيا. جيڪي سرواڻ جتوئي پڙهي هال کان منظور ڪرايا.

1_ سنڌ مان عوام دشمن جاگيرداري، قبائلي ۽ سرداري سماج جو خاتمو آڻڻ لاءِ سرداري نظام ختم ڪيو وڃي. 2_ وڏيرن، سردارن ۽ جاگيردارن کي معاشي طور طاقتور بڻائيندڙ جاگيرون ٽوڙي "زميني سڌارا" آڻي زمينون سنڌي هارين ۾ ورهايون وڃن. 3_ جهيڙيندڙ ڌرين تائين لکين، ڪروڙين رپين جا غيرقانوني جديد هٿيار پهچائيندڙ "ڳجهن قوتن" کي قانون جي ڪٽهڙي ۾ آندو وڃي. 4_ جنهن حد ۾ جرڳا ٿين تہ ان حد جي ايس ايڇ او ۽ ايس پي ۽ جرڳا ڪندڙن خلاف ايف آء آر داخل ڪري گرفتار ڪيو وڃي. 5_ ڪارو ڪاري، سگ چٽي، زبردستي هندو نِياڻين جو مذهب تبديل ڪرڻ ۽ معصوم نياڻين کي وڪرو ڪرڻ جهڙين سماج دشمن انسان دشمن ريتن، رسمن ۽ رواجن تي پابندي لڳائي خاتمو آندو وڃي. 6_ وڏيرا ۽ سردار ڌوهارن کي پالي انهن هٿان رٿابندي سان ٻن قبيلن ۾ جهيڙا ڪرائي سوين انسانن کي قتل ڪرائن ٿا. ۽ پوء قبيلن جا جرڳا ڪرائي، زور زبردستي عوام مٿان فيصلا مڙهين ٿا. لکين روپيا ڏنڊ وصول ڪن ٿا ۽ معصوم نياڻيون سگ چٽيءَ ۾ ڏين ٿا. اسان جو مطالبو آهي تہ ملڪي قانون، آئين ۽ عدالتن جي بالادستي قائم ڪري عوام کي تڪڙو ۽ سستو انصاف مهيا ڪيو وڃي ۽ جرڳا ڪندڙ وڏيرن ۽ سردارن کي قانون جي ناڪيلي وجهي جيل حوالي ڪيو وڃي. 7_ ايپيڪس ڪميٽي طرفان سنڌ ۾ قبيلائي جهيڙا ختم ڪرائڻ ۽ امن امان ڪرائڻ لاءِ سنڌ جي وڏيرن ۽ سردارن کي ڏنل اختيارن واري فيصلي کي رد ڪرڻ جو پڻ مطالبو ڪيو ويو.

خط، تنقيد ۽ رايا

گذريل ڪاپڙي جو جائزو

عوامي تحريڪ جو ماهوار رسالو ڪاپڙي سياسي، سماجي، سائنسي ۽ شعوري سجاڳي تي مشتمل آهي. جنهن جو لفظ لفظ حقيقت، سچن واقعن ۽ حالتن تي ٻڌل هوندو آهي. ڪاپڙي رسالي ۾ مختلف موضوعن تي مضمونن کان وٺندي شاعري، ڪهاڻيون، عالمي منظرنامو، شخصيتون، خط ۽ پارٽي جي سرگرمين جون رپوٽون ۽ تصويرون پڻ شامل هونديون آهن. جنهن ڪري هر هڪ رسالو پڙهندڙ توڙي نئون پڙهندڙ شوق سان پڙهندو آهي.

گذريل مئي مهيني وارو ڪاپڙي رسالو ڪجهه هن طرح جو هو. هن پرچي جو ٽائيٽل "سنڌ دشمن بحريا ٽائون" با مقصد لڳو. تصوير ۾ صاف صاف نظر اچي رهيو هو ته ڦورو قبضاگير وڏو وات ڦاڙي سنڌ جي زمين ڳڙڪائي رهيا آهن. ايتري حد تائين جو هو مقامي ماڻهن کي پڻ بي گهر ڪرڻ کان نٽا ڪيٻائين. ان کان پوءِ مرڪزي وفد جون تصويري جهلڪيون ڏسڻ ۾ آيون جنهن ۾ وفد بحريا ٽائون جي متاثر ڳوناڻن وٽ پهتو هو. ايڊيٽوريل "بحريا ٽائون — سنڌ دشمن منصوبو" معلوماتي هو، جنهن ۾ بحريا ٽائون سميت ڪيترن ئي سنڌ دشمن منصوبن کان پڙهندڙن کي آگاهه ڪيو ويو آهي. سنڌ حڪومت جو حال وري اهو آهي جو سنڌ دشمن منصوبن کي روڪڻ بدران قبضاگيرن ۽ ڦورن جي ساٿاري بڻجي، سنڌي عوام سان ويساهه گهاتي ڪري رهي آهي. جنهن ڪري عوام بي يارو مددگار بڻجي وڃي ٿو ۽ ملڪ رياض جهڙا قبضاگير پاڻ کي قانون کان بالاتر سمجهڻ لڳن ٿا. انهيءَ لاءِ عوامي تحريڪ جو مطالبو آهي ته بحريا ٽائون منصوبي کي غير قانوني ۽ رد ڪرڻ واري سپريم ڪورٽ جي فيصلي تي عمل ڪيو وڃي.

عوامي تحريڪ هر وقت عوام لاءِ جاکوڙيندي رهي ٿي ۽ عوام کي سجاڳ ۽ منظم ڪرڻ لاءِ ۽ جدوجهد جي ذريعي پنهنجا حق واپس وٺڻ لاءِ همٿائيندي رهي ٿي. پوءِ اچو ته انهي عوام دوست تحريڪ ۾ شامل ٿيون ۽ پنهنجن جائز بنيادي انساني حقن حاصل ڪرڻ لاءِ ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي جدوجهد ۽ جاکوڙ ڪريون. تڏهن ئي پاڻ حقيقي معنٰي ۾ آزادي ماڻي سگهون ٿا. انهيءَ کان پوءِ قائد انقلاب محترم رسول بخش پليجو صاحب جو جيل مان 1983ع ۾ ڪارڪنن ڏانهن لکيل خط پڙهڻ لاءِ مليو. جنهن کي پڙهي ڏاڍي سرهائي محسوس ٿي. ڇاڪاڻ جو پليجو صاحب جو هر ليک ۽ ليڪچر هڪ الڳ ئي سڃاڻپ رکي ٿو. هڪ ته انهن جي محاورن سان ڀرپور ۽ تز ٻولي هوندي آهي ٻيو انهن جو هر هڪ ليک مسئلن کان اڳواٽ ئي سجاڳ ڪرڻ وارو ۽ دشمن جي هر هڪ چالاڪي ۽ مڪاري کي پڌرو ڪرڻ وارو هوندو آهي. انهي سان گڏوگڏ اهو پڻ واضح ڪندڙ هوندو آهي ته دشمن جي سازشن کي ناڪام ڪرڻ لاءِ ڪهڙو رستو ۽ ڪهڙي واٽ وٺڻ گهرجي ۽ ڪيئن گڏيل جدوجهد ڪري پنهنجا حق حاصل ڪرڻ گهرجن.

پليجي صاحب هن خط ۾ پارٽي ڪارڪنن کي پارٽي ۾ سٺي نموني ڪم ڪرڻ جو گس ڏسيو آهي. خط جو متن ڪجهه هن ريت آهي. ڪم ڪرڻ جو جيڪو سڀ کان پهريون شرط آهي اهو آهي ٻڌي ۽ اتحاد سان ڪم ڪرڻ ۽ پنهنجي پنهنجي صلاحيتن مطابق پنهنجي حصي جو ڪم پوري ايمانداري سان ڪرڻ. گهر جي سڀني ڀاتين يعني پارٽي جي هر هڪ ڪارڪن کي گهرجي ته پنهنجي ذميواري ڀرپور طريقي سان نڀائي، ڇاڪاڻ جو جيڪڏهن گهر جي هڪڙي ڀاتيءَ به ڪم ڪرڻ ڇڏي ڏنو ته ان جو اثر پوري گهر تي پوندو. ڪم جو ٻيو شرط آهي ته ڪم اسان کي ڳولهي نه لهندو پر اسان کي ڪم ڳولهي لهڻو پوندو. ڇاڪاڻ جو ڪرڻ لاءِ ڪم هزارين آهن جيڪڏهن ڪرڻ واري کي ڪم ڪرڻ جو ڍنگ اچي. ٻيو ته ڪو به ڪم ننڍو يا وڏو ناهي ٿيندو بس ذهن ۾ اهو هئڻ گهرجي ته جيڪو ڪم اسان ڪرڻ وڃون ٿا اهو پارٽي کي ڪيترو فائدو رسائيندو. ٻيو ته پارٽي جي ڪم کي صحيح طريقي سان سر انجام ڏيڻ لاءِ به ڪجهه شيون ضروري آهن. هڪ ته دنيا جي علمن جو وسيع مطالعو جيڪو اسان کي سيکاريندو ته ورن وڪڙن واري پيچري تي ڄمي ڪيئن هلجي ۽ پنهنجي مقصد ۾ ڪاميابي ڪيئن ماڻجي. ٻئي شئي آهي مڙس ماڻهو ٿي وڙهڻ ۽ سورهيائي سان ڄمي مقابلو ڪرڻ. جيڪڏهن اسان وٽ اهي ٻئي شيون آهن ته اسان کي پنهنجي مقصد کان ڪوئي ٿيڙي نٿو سگهي. ان کان پوءِ اسحاق مگريو جو لکيل مضمون "جسٽس فائز عيسىٰ ڪيس ۽ پوءِ جي صورتحال" پڙهڻ لاءِ مليو جنهن ۾ اهو بيان ٿيل هو ته جسٽس فائز عيسىٰ جي خلاف ڇو پروپيگنڊا ڪئي پئي وڃي ۽ ڇا ايندڙ وقت ۾ جسٽس فائز عيسىٰ چيف جسٽس ٿي سگهندو. ان کان بعد عالمي منظرنامي ۾ محبوب رڪ راهوجو جو مضمون " سامراجي ۽ سوشلسٽ بلاڪن وچ ۾ هلندڙ ويڙهه" پڙهڻ جو موقعو مليو جنهن ۾ انهن سامراج ۽ سوشلسٽ ملڪن ۾ هلندڙ ويڙهه جو مثالن ذريعي جائزو پيش ڪيو آهي ۽ اهو پڻ بيان ڪيو آهي ته ڪيئن نه سامراجي ملڪ هڪ طرف چائنا سان ڳالهين ڪرڻ جو ڍونگ ڪري رهيا آهن ۽ ٻئي طرف سيئي سامراجي ملڪ گڏجي چائنا کي تباهه ۽ برباد ڪرڻ جون سازشون به ڪري رهيا آهن.

ڇاڪاڻ جو چائنا هڪ اهڙو سوشلسٽ ملڪ آهي جيڪو پوري خبرداري ۽ دور انديشيءَ سان هر ميدان ۾ اڳتي وڌي رهيو آهي چاهي اهو اقتصادي ميدان هجي يا ٽيڪنالوجي جو ميدان يا وري ٻين ملڪن سان سٺا تعلقات رکڻا هجن. هو هر ميدان ۾ اڳتي آهي. تنهن ڪري ئي هو سامراجي ملڪن لاءِ اک ۾ ڪنڊي جيان چڀي رهيو آهي. هاڻي ڏسڻو اهو آهي ته سامراجي ملڪن جي چالاڪي، فتني بازي ۽ نفرت ٿي کٽي يا وري سوشلسٽ ملڪن جي انسان دوست ۽ امن پسند جدوجهد ٿي کٽي. اهو وقت ۽ حالتون ئي فيصلو ڪنديون.

ان کان پوءِ ادي حورالنسا پليجو پاران لکيل انڊيا جي پٽنا شهر ۾ ٿيل ناري سنگهرش سميلن ۾ سنڌياڻي تحريڪ جي شرڪت پڙهڻ لاءِ مليو. سڀ کان پهرين ته ادي حورالنسا کي جس هجي جو هوءَ اڪيلي سر ڪنهن ٻئي ملڪ ۾ وڃي سنڌياڻي تحريڪ جي نمائندگي ڪري آئي. ٻيو وري پنهنجو اخلاقي فرض سمجهندي ان پوري سفرنامي کي لکي نوجوانن آڏو پيش ڪيائون ته جيئن نوجوان نئون نسل ماضيءَ ۾ ٿيل جدوجهدن کان واقف رهي. هي هڪ معلوماتي ليک آهي. جنهن کي پڙهندي اسان کي خبر پوي ٿي ته وڏي سطح تي ڪانفرنسون ڪيئن ٿين ٿيون. خود انهن ميلن ۽ ڪانفرنسن ۾ شرڪت ڪندڙ ماڻهو اتي ڪيترن نون ماڻهن سان ملندو آهي ۽ انهن وٽان گهڻو ڪجهه سکندو آهي. ان کان علاوه هن ليک ۾ ادي انهن ڳالهين ۽ مسئلن کي به بيان ڪيو آهي جن مسئلن کي ان ميلي ۾ بحث هيٺ آندو ويو هو. مطلب ته ادي جن هن سفرنامي کي اهڙي طرح پيش ڪيو آهي جو پڙهندڙ پائين ته هو ان ميلي ۾ شريڪ آهن. ڪاشف ملاح پاران ترجمو ڪيل “ڊي ايڇ اي ڪيس، بي بي سي رپورٽ ” عدالتي ڪاروائي تي مشتمل ليک آهي. جنهن ۾ ڊفينس هائوسنگ اٿارٽي پاران قبضو ڪيل زمين جي خلاف لاهور هاءِ ڪورٽ طرفان چيف جسٽس قاسم خان جي نگراني ۾ ڪيل ڪارروائي جو احوال ڏنل آهي. جيڪڏهن ملڪ جا سڀئي قانوندان ۽ اعليٰ ادارا ائين ئي قبضاگيرن خلاف ڪم ڪن ته جيڪر اسان جي ملڪ مان قبضاگيرن جو خاتمو ٿي وڃي. انهيءَ لاءِ ضروري آهي ته قانون سڀني لاءِ هڪجهڙو هجي. جيڪڏهن قانون ظالمن سان مظلومن وارو ۽ مظلومن سان ظالمن وارو سلوڪ ڪندو ته پوءِ اسان جي سماج مان براين جو ڪڏهن به خاتمو نه ٿيندو. انهي لاءِ قانون کي حق ۽ سچ جو ساٿاري بڻجڻ گهرجي. ان کان پوءِ سائين ايم آر آر پاران ترجمو ڪيل مضمون “چين ۾ سي پي سي سي ۽ اين پي سي جا اهم اجلاس” پڙهڻ جو موقعو مليو. جنهن ۾ انهن ٻنهي اجلاسن ۾ طئي ڪيل مقصدن جو احوال آهي ته چين ايندڙ 15 سالن ۾ ڇا ڇا ڪندو ۽ ڪيئن ايندڙ ڪجهه سالن ۾ هو دنيا جو سپر پاور بڻجندو. ان ليک ۾ ان ڳالهه ڏانهن به ڌيان ڇڪايو ويو آهي ته اسان جهڙن پوئتي پيل ملڪن ۾ صرف واويلا ڪرڻ سان تبديلي نه ايندي پر اسان کي گهرجي ته پنهنجي پاڙيسري ملڪ وٽان ڪجهه سکون ۽ پنهنجي ترقي ۽ واڌاري لاءِ رٿابندي ڪريون.

“منهنجو پٽ ٻولي کي ڪڏهن به وساري نه ٿو سگهي،” راشد دائود پوٽو پاران ترجمو ڪيل مضمون آهي. جنهن ۾ پنهنجي وطن سان محبت جو پيغام آهي ته وطن ڪهڙو به هجي پر پنهنجو وطن پنهنجو آهي. هن ئي مضمون ۾ پنهنجي ٻولي کي وسارڻ جي ڏوهه ۾ هڪ ماءُ پنهنجي جيئري پٽ کي مئل ڄاڻائي ٿي ۽ ان شخص کي چوي ٿي جيڪو هن جي پٽ جي جيئري هئڻ جي خبر کڻي آيو هو، جنهن شخص جي توهان ڳالهه ڪريو ٿا اهو منهنجو پٽ نه رهيو هوندو ڇاڪاڻ جو منهنجو پٽ پنهنجي ٻولي ڪڏهن به وساري نٿو سگهي. مطلب ته هي مضمون اسان کي پنهنجي سرزمين، قوم، وطن، عوام ۽ ٻوليءَ سان پيار ڪرڻ ۽ وفادار رهڻ جو درس ڏئي ٿو. ان کان پوءِ ساک سنڌو سومرو پاران ڪارل مارڪس جي جنم ڏڻ جي مناسبت سان لکيل ليک پڙهڻ لاءِ مليو جنهن ۾ سندس ترتيبوار ڄمڻ کان مرڻ گهڙي تائين سندس ڪيل جدوجهد جو حوالو ڏنل هو. اهڙي قسم جي عظيم شخصيتن جي ڪيل جدوجهد کي لکي نوجوان نسل تائين انهن جي پيغام کي پهچائڻ گهرجي ته جيئن نوجوان نسل انهن مان اتساهه وٺي ڪجهه ڪرڻ لاءِ قائل ٿين.

“ارسطو قديم دور جو عظيم ڏاهو” غلام علي زئور پاران لکيل هڪ مضمون آهي. جنهن ۾ هن مختلف ڪتابن مان حوالا ڏيندي ارسطو جي ڪيل ڪمن بابت احوال ڏنو آهي. هن مضمون مان ارسطو جي علم، ان جي لکيل ڪتابن ۽ ان جي فلسفي متعلق چڱي ڄاڻ ملي. ٻيو ته هن مضمون کي پڙهندي مونکي ان ڳالهه جي خبر پئي ته دنيا جي هر عظيم ڏاهي جي ڪاميابي پٺيان ٻن شين جو گهڻو عمل دخل آهي. هڪ ته سٺو استاد ئي ڪامياب ماڻهو پيدا ڪري سگهي ٿو. ٻيو وسيع مطالعو ئي ماڻهو کي آسمان جي بلندين تي پهچائي سگهي ٿو. ان کان پوءِ رپورٽ ڪارنر ۾ مختلف ضلعن ۾ ٿيل سرگرمين کان آگاهه ڪيو ويو آهي. جنهن کان بعد انور پرديسي پاران لکيل “ڪاپڙي جي تازي پرچي جو جائزو پڙهڻ لاءِ مليو. جنهن ۾ اپريل 2021 واري پرچي جو جائزو پيش ڪيو ويو آهي. ان کان علاوه ان جو لکيل غزل “ڪشميري رهائڻ تنهنجي وس ۾ ناهي” موجوده صورتحال سان نهڪندڙ هڪ سٺي تخليق آهي. جنهن ۾ هو دشمن کي للڪاريندي چوي ٿو ته سنڌين کي غلام بنائڻ ڪنهن جي

وس جي ڳالهہ ئي ناهي. جنهن ڪان پوءِ فلسطين سان ٿيل ظلم جون تصويري جهلڪيون نظرن مان گذريون ۽ آخر ۾ قائد انقلاب محترم رسول بخش پليجي صاحب جي ٽئين ورسي جو دعوتنامو لڪيل هو. جنهن ۾ سيني ڪي دل جي گهراين سان ورسي ۾ شرڪت جي دعوت ڏني وئي. ساٿ جاري آهي. اميد تہ سجاڳي جي هي مشعل يعني ڪاپڙي پنهنجو شعوري سجاڳي وارو هي سفر جاري ۽ ساري رکندو.
ساٿ سلامت

ريحانہ بلوچ_ سکر

***

ڪاپڙيءَ ۾ ٻارن لاءِ مواد ڏيندا

ماهوار ڪاپڙي جا ساٿيو!

جيئي سنڌ، جيئي فڪرِ رسول بخش پليجو

ساٿيو آئون سجاڳ ٻار تحريڪ يونٽ گگهر ڦاٽڪ ڪراچي جو ننڍڙو ڪارڪن آهيان. اسان جي يونٽ جي هر هفتي گڏجاڻي ٿيندي رهندي آهي، جنهن جون رپورٽون ڪاپڙيءَ ۾ پڙهندا آهيون ۽ اسان کي ڏاڍي خوشي ٿيندي آهي. اسان جي يونٽ جا ٻار ڪاپڙيءَ مان شاعري پڙهي ياد ڪندا آهن ۽ گڏجاڻيءَ ۾ پڻ پڙهندا آهن. گذريل ڪجهہ مهينن ڪان اسان اڌ قيمت تي ادي پرهہ سومرو ڪان ڪاپڙي رسالو خريد ڪرڻ شروع ڪيو آهي ۽ اها پڻ ڪوشش ڪندا آهيون تہ ڪاپڙيءَ کي چڱيءَ طرح پڙهي، ان ۾ آيل ڳالهين کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريون. برحال عمر جي حساب سان جيترو سمجهہ ۾ اچي ٿو، تمام سٺو لڳي ٿو. ٿوريون ٿوريون ڳالهيون سمجهڻ شروع ڪيون آهن. منهنجي گذارش آهي تہ ڪاپڙيءَ ۾ ٻارن لاءِ مواد ڏيندا تہ مهرباني ٿيندي. ٻئي پيري وڌيڪ تفصيل سان سمجهہ ۾ ايندڙ ڳالهيون لکندس. اميد تہ هي منهنجو ننڍڙو خط ڪاپڙيءَ ۾ ضرور ڇاپيندا. ساٿ سلامت

شاهزيب ميراڻي: پڙهندڙ درجو پنجون_ گهگهر

نظم

جياپو آجپو

شاعر: راج راڄپر

جياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سَنديس دنيا لئہ

ڪَٽيون ۽ ڇيٽ ٿيا باندي، خزان پئي ڪيٺ پنهنجي تي
اَلا! زندان جون نظرون، اجان ڪِي پيٺ پنهنجي تي
غلامي گار ڪوني جي، غلامي غارُ اُونداهو
وَڪوڙي ڏيهہ کي ويو جَڏ، ڪُڌو وَهنوار اونداهو
چِٽاڻو چنڊ وَرنو ٿِي، ڇِٽيو سَنديس دنيا لئہ
جِياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سنديس دنيا لئہ
جياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سَنديس دنيا لئہ

عِنايت جا ڪئي ڪُڙمت، نہ پَسندي سوڪ نظرين جي
ٻَنيءَ کي ريج ڏئي رت جا، ڪيائين پوڪ نظرين جي
سَلو سو سُونهن جو نِسريو، نَگر جي ڇا تہ ڪيتن مان
ڪٿي تنبور جي سُر تي، ڪٿي ٻي ڇين بيتن مان
پِٽائيءَ ماڻهپي جو آ، ڄِٽيو سَنديس دنيا لئہ
جياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سَنديس دنيا لئہ
جياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سَنديس دنيا لئہ

اکين کي ڏيکَ ڏئي سُندر، بڻيون ڪل بيک بازارون
نڳيءَ جا ناهہ بِيوپاري، مَداري ڇيڪ بازارون
ڪَڍِي ڪچ ڪوڙ ۽ ڪِينو، پَسيو هن پاڻ ۾ سچ آ
وڪر سو بي بَها هڪڙو، سڄي سنسار ڪان ڳچ آ
مَٽيو انمول وِينجهارَئون، وِٽيو سنديس دنيا لئہ
جياپو آجپو پل پل، اُتم احساس اَرپڻ جو
پليجو زندگيءَ جو نئون، بڻيو سنديس دنيا لئہ

***

شاعري

نظم

وِينجهار

محترم رسول بخش پليجو جي نانءِ

راج راڄپر

نِينهن نِپايو اُسريو نِسريو، نِڪريو ٿيو نروار
هلچل هلچل هير هبڳائين، وِير نئين وِينجهار

ديس صدين کان روت ڏُکياري، جوت جوانيون گروي
گونگا ٻوڙا گهبرا سَپنا، ذهن زبانون گروي
نِينهن نياپا جيءَ جياپا، نِيت نشانيون گروي
چيٽ ڪَتيون ڪُل ڪيٽ نگر جا، پيٽ ۽ مانيون گروي
ڪوس نگر جَي در تي وينو، پوڳي سوس سماج
وياج پريندي ۽ ڏن ڏيندي، گهر گهر ٿيو تاراج
نيٺ نگر ڪجهه ٻوليو، چوليو مڪليءَ جي ماٿار
ڪر موڙي اڄ اڏمن ڪئي آ، نيٺ ڪَتڻ جي ڪار
نيٺ رَتڻ جي ڪار، چِتائي آيو نئون نيرولي
ست رنگي سنسار انوکو، ارپڻ نئين رنگولي
هولي هولي نِيت سپاوڪ، چولي چولي پيار
جيت نہ ڪائي هار چپن تي، هن جي ٻولي پيار
چا تہ نگاهون ٻانهون ڪولي، چا تہ ٻَڪيائين لوڪ
لونءَ لونءَ وايون بيت لطيفي، ساڻ رڪيائين جهوڪ
گهوٽ بلاول کان ٻَل ماٽي، تاٽي سينو صاف
دِين ڌرم کان ڪوڙ مٿاهون، اُپريو ٿي انصاف
علم سندو هٿيار سَنبت ۾، ساڻ قلم جو ماڻ
تيغ ترارون هن جا جذبا، هن جِي ماٺ مَياڻ
رِڻ پوميءَ تي پاڻُ، ملهائڻ آيو نئون جُهونجهار
هلچل هلچل هير هبڳائين، وِير نئين وِينجهار
اُجرو سَڳ سِياڪو گهرجي، اُجرو ماجيل روح
نئون طوفان ڳڙو ٿيو، گهرجي نئون ٻيڙو نئون نوح
وَنجہ نوان وِينجهار نئون، نئون وَٽجارو نئون ناد
سچ کان مُنهن موڙيو ويو تَڙجي، توڙي ڪِي اولاد
اوهيرا ٿِي آفت ڪڙڪي، ٻي حِس پئي برسات
جيون ٿيو ڪڙڪاٽ ڪُنن جا ۽ ٻيو ڪاري رات
سَيسر واڳون ماگر وينا، تاڙن ڏاڙهن ڏيهہ
هڪڙي هيءَ اونداهي، ويتر ٻيو چولين جو چيهہ
هانءُ نہ هاري وَيهہ، اُتي اڄ ڏوريون توريون پاڻُ
وشواسن ڪي وَنجهہ ٻٽائي، چوريون سوريون پاڻُ
آءُ تہ گهوريون پاڻُ ، سراپا سندرتا جَي ماڳِ
جيسين آهي رت رڳن ۾، جهاڳ اجان ڪِي جهاڳ
پاڻُ وَنجهن سِين واڳ، عمل ۾ آٽج نئين ترتيب
سوچڻ ۽ ٻيو لوچڻ ڏِنگ سِين، ماٽج نئين ترتيب
چا تہ ڏنو وِينجهار انوکو، چوکو نئون سَنديس
وِيرن سِين ٿي وِيرون وِڙهجي، نِير نہ ٿِئي شل ديس
ٻُڏندي تَرندي جُهرندي پُرندي، ڪَٽبِي سِير سِگهيري
جاڻ ڪَنڌيءَ ٿِي گهاوَ سَهي، ڪُل جهاڳَ ٻہ ناوَ نِبيري
تانگهہ تَڪي پئي وَهڪ تِڪيري، ساگر تارَئون تار
هلچل هلچل هير هبڳائين، وِير نئين وينجهار
نِينهن نِپايو اُسريو نِسريو، نِڪريو ٿيو نروار
هلچل هلچل هير هبڳائين، وِير نئين وِينجهار
گُهپ انڌيرو پَيرو چاجو، رات وڃايو پاڻُ
جيت ٻہ اوجهل ڪيئن لَيي، جِت مات وڃايو پاڻُ
تات وڃايو پاڻُ، تہ آخر رهبر ٿيو راڪاس
ڏيہ گُفا ۾ غرق رهيو، ٻي نور ٻٽيو اِتهاس
نظرن ۾ پئي نام نهادي، مذهب جي ڪاراڻ
ماٺهو ڏوڙ ڏِڪاٽا ٿيا، سپ مذهب رب جَي ڪاڻ
سُڏڪا پُٽڪا واڪا ٽِچڪن، ڄَر ڪا پالِي ماٺ
گهاوَ سَڄر ٿيا تاڪا ٽِچڪن، ڄر ڪا پالِي ماٺ
ماٺ ٻٽي پڙڪاٽ، تہ رهزن من ۾ ڪا ٻي واري
ڳنيجَي وِجهجي ڪاٺ، تہ لِنبجي لاٽ ڏِياري
ڪوهيرا جڳ ٻاٺَ انڌاري، ڪاري واٽ ڪُساڪَ
ڪرٽا ڪرٽا ٻاڪ ٻٽيو هو، سورج وَرني ساڪَ
ڏاڍِ ڏمر جي ٻي حِس ٻن ۾، ڪوملتا جو ساٿ
سنڌ سپيتا جو پرچارڪ، سندرتا جو ساٿ
اُڏمن ۾ الهاس نگر لئہ، آئينو نئين آس
آرس ۽ وسواس وساري، پونءِ پَسيا وشواس
ديبل ٿر بر ڪيچ سڪر، ملتان مٿي ٿيو سايو
ڪينجهر کان ڪارونجهر تائين، سپنن منجهہ سمايو
روپارو مٺهارو آيو، ماٺهو مٽيادار
هلچل هلچل هير هبڳائين، وير نئين وينجهار
ڳوڙهن جِي لَپ هارپ ڪهڙي، ڪهڙو پاٽي ڪاڏ

ڪئين ڦُٽن ڪِي نڪرن ڦُرنا، ڪئين سَلا ڪن واڌ
ڪالھ ڪَٽيون ۽ چيٽ جُھمر ۾، ڇا تہ هيو سو موھ
ڇا تہ وَرَن ڪِي جوڀن ساريو، ناھ ٻنيءَ جو ڏوھ
ڪُرَ ڇَٽَ ناڙي روت ڪِرو ۽ ڪائي ڪاھ نہ باسَي
بدحاليءَ ڪئي حالي بنجر، خالي آھ نہ باسَي
وشواسن جي اوسي پاسي، ايڏي جَھت نہ سُونھين
ڪَڏ ڍاپي آ پاپي دنيا، ساٿي پَٽ نہ سُونھين
مَت جا موڙھا ڳَت نہ سُونھين، رهزن ڳَنڍِ ڪپيندا
سوچ سگھاري رک ڳورهاري، سپنا سَنڌِ نہ ٿيندا
وِڪ وِڪ سون سَريکي ڌرتي، وِڪ وِڪ سا زرخيز
سڄ ۽ رڄ اُجھائڻ ڪارڻ، قَلب ڪري ڪاريز
جُنگ شاهيءَ جي ڀوميءَ جنميو، جوڌو جُنگ جوان
مڪليءَ جِي مٽيءَ مان مهڪيو، ماڻس هو ڇا تہ مَهان
ذهن اُڪيڙي ڪيڙي سپنا، ساھ ڪري سيراب
نوٽ اَٽاٽ ڪيا سَي سپ، ويساھ ڪري سيراب
لونءَ لونءَ گيت ڇَتيائين مهڪيا، لونءَ لونءَ تات ترانو
جهرجهنگ پيو جهونگاري جهومي، گهر گهر تات ترانو
خوشحاليءَ جو خواب سهانو، آزاديءَ جو آر
هلچل هلچل هير هڳائين، وِير نئين وِينجهار

****

نظم

نئين هلچل جاڳ پليجو

نئون نظريو نئين منزل
نئين هلچل جاڳ پليجو

ٻانهن لئہ ٻَل راهن لئہ ٻَل
اُڌمن ماٽيو هلچل ۾ حل
اڳتي اڳتي ۽ بس اڳتي
سوچيو هُن وِسرام نہ ڪو پل
هُن پالي ڪا تڙپ ازل جي
جيون جاليو بيڪل بيڪل
خواب نگر جي خوشحاليءَ لئہ
ڪنهن پل آڳ تہ ڪنهن پل بادل
ديپڪ سارنگ سازَ سيئي ۽
راڳَ ويراڳَ پليجو
نئون نظريو نئين منزل
نئين تاتِ ٻٽيو تدبيرن ۾
نئين ڏات ڪٽي نئون ڏانءُ ڪٽي
نئون ڦوڪيو ساھ سَريرن ۾
هن آزاديءَ جو خواب ڏنو
۽ جاڳيو پاڻَ اَسيرن ۾
سو ڇا تہ نرالو نانءُ ٻُڌي
ڦڙڦوٽ پئي زنجيرن ۾
اڄ پاڻ ڀَها ٿي ديس مٿان
پيو ميٽي داڳ پليجو
نئون نظريو نئين منزل

گھنگھور گھٽائون گھاٽَ سُجھن
۽ ڦهري ڪُن ڪَڙڪاٽ ٻُجھن
جِت ماگر مڇ جو ديرو آ
ڪيڪاند ڪَنبيو ٿا واٽ مُنجھن
اُت وِيرن وِچ وِينجھارُ پَسي
ٿي قوم ڪَني پڙڪاٽ لُڇن
اڄ ماڻهو ڇا جذبات مِڙيا
ٿا ماگر مڇ تي ڪات ڪُڇن
ڏِس! لهرون لهرون ڳاڙهہ سُريون
نئين جِھرمِر جھاڳَ پليجو
نئون نظريو نئين منزل
نئين هلچل جاڳ پليجو

مظلومن جي محڪومن جي
نئين واهر ٿيو محرومن جي
ڪنهن رِيت عوامي خدمت ٿِئي
نئين نِيت ٻٽيو مخدومن جي
هن ڪِلڪ منجهان نئين ڇِلڪ ڏني
نئين سمجهاڻي مضمونن جي
اڄ لونءَ لونءَ ۾ ڪا لِکجي پئي
تاريخ اُتم منصوبن جي
آڪاش نوان نئين دنيا لئہ
پيو موڙي واڳَ پليجو.

قائدِ انقلاب محترم رسول بخش پليجي صاحب جي ٽئين ورسي

قومون ڪي زمينون اور وسائل پر قبضه اور عوام ڪي مسائل سيمينار ڪراچي

ٿر بچايو - سنڌ بچايو ڪانفرنس
عوامي تحريڪ

ٿر بچايو سنڌ بچايو ڪانفرنس اسلام ڪوٽ

وڏيرا شاهي ۽ جاگيرداري نظام طرفان
سنڌي عوام خلاف صدين کان ناسور بڻايل
قبيلائي جهيڙا ۽ ڪاروڪاري بند ڪريو
عوامي تحريڪ

صدين کان ناسور بڻايل قبيلائي جهيڙا ۽ ڪاروڪاري
بند ڪريو سيمينار سکر

ڪوهستان بچايو سنڌ بچايو ڪانفرنس جهمپير

Design By: Ameen Solangi 0315-3020869